

Liikearvon arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuus yhdysvaltalaisissa pankeissa

Laskentatoimi
Maisterin tutkinnon tutkielma
Hilla Castrén
2014

Tekijä Hilla Castrén

Työn nimi Liikearvon arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuus yhdysvaltalaisissa pankeissa

Tutkinto Kauppatieteiden maisteri

Koulutusohjelma Laskentatoimi

Työn ohjaaja Hannu Ojala

Hyväksymisvuosi 2014**Sivumäärä** 77**Kieli** suomi

Tiivistelmä

Tutkielman tavoitteena on selvittää, ovatko yhdysvaltalaiset pankit kirjanneet liikearvoaan kuluksi oikea-aikaisesti. Lisäksi tavoitteena on täydentää aikaisempaa liikearvoon liittyvää tutkimusta pankkitoimialan osalta, sillä se on aikaisemmassa tutkimuksessa rajattu pois aineistosta poikkeavan liiketoimintamallin ja sääntelyn takia. Teoriaosuudessa käsitellään liikearvon muodostuminen ja sen arvonalentumistestaus US GAAP-standardien mukaisesti. Lisäksi tutkielmassa esitellään yleisesti pankkitoimialaa ja sen kehitystä viimeisen 30 vuoden aikana. Tutkielmassa esitellään myös aikaisempia tutkimustuloksia aiheeseen liittyen.

Empiriaosuudessa tutkitaan yhdysvaltalaisien pankkien tekemien liikearvon arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuutta tarkastelemalla osakemarkkinoiden reaktiota liikearvon arvonalentumiskirjauksiin markkinakorjattujen osaketuottojen kautta kirjausvuonna ja sitä edeltävinä vuosina. Lisäksi tarkastellaan pankin koon ja finanssikriisin vaikutusta liikearvon arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuuteen. Empiirisen osan tutkimusaineisto koostuu yhdysvaltalaisista pankeista. Pankkeja koskevat taloudelliset tiedot on kerätty Compustat Bank-tietokannasta, ja pankkien osaketuotot on kerätty CRSP-tietokannasta. Tutkimusajanjaksona ovat vuodet 2006–2012. Lopullinen otoskoko sisältää 213 havaintoa. Tutkimusmenetelmänä käytetään lineaarista pienimmän neliösumman regressiomallia.

Tutkimustulosten mukaan ne yhdysvaltalaiset pankit, jotka ovat kirjanneet liikearvonsa tutkimusajanjaksona kuluksi, ovat tehneet sen markkinoiden näkemyksen mukaan oikea-aikaisesti. Lisäksi pankin koon ja finanssikriisin havaittiin vaikuttavan liikearvon oikea-aikaiseen kuluksi kirjaamiseen.

Avainsanat liikearvo, arvonalentumistestaus, SFAS 141, SFAS 142, pankit

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
1.1 Tutkielman taustaa	1
1.2 Tutkielman tavoitteet ja rajaukset	3
1.3 Tutkimuksen toteutus ja tutkimustulokset.....	4
1.4 Tutkielman rakenne.....	5
2. LIIKEARVO JA LIIKEARVON ARVONALENTUMISTESTAUS.....	6
2.1 Liikearvo omaisuuseränä.....	6
2.2 Liikearvon muodostuminen SFAS 141:n mukaisesti.....	9
2.2.1 Liiketoimintojen yhdistäminen.....	10
2.2.2 Hankintamenomenetelmä	10
2.2.3 Liikearvon määrittäminen ja kirjaaminen.....	12
2.3 Liikearvon arvonalentumistestaus SFAS 142-standardin mukaisesti	13
2.3.1 Raportointiyksikkö	14
2.3.2 Arvonalentumistestauksen vaiheet	15
2.3.3 Liikearvon arvonalentumistestauksen ajoittaminen	17
2.4 Keskeiset erot IFRS 3- ja IAS 36-standardeihin	18
2.4.1 Liikearvo IFRS 3-standardin mukaisesti	18
2.4.2 Liikearvon arvonalentumistestaus IAS 36-standardin mukaisesti.....	19
3. PANKKITOIMIALA.....	21
3.1 Pankkien erityispiirteitä.....	21
3.2. Pankkitoimialan kehitys	22
4. AIKAISEMPI TUTKIMUS AIHEPIIRISTÄ.....	25
4.1 Liikearvoraportointi tuloksen ohjailun välineenä.....	25
4.2 Liikearvon arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuus	34
4.3 Liikearvon arvorelevanssi	40
5. HYPOTEESIEN KEHITTELY	50
6. AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄ.....	54
6.1 Tutkimusaineisto	54
6.2 Mallit ja muuttujat.....	55

7. TUTKIMUSTULOKSET	58
7.1 Kuvaileva analyysi	58
7.2 Muuttujien väliset korrelaatiot	60
7.3 Regressiomallin tulokset	62
7.4 Tulosten tulkinta ja tutkielman rajoitteet.....	64
8. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	67
LÄHTEET.....	69

TAULUKOT

Taulukko 1. Aikaisempia tutkimuksia liikearvoraportoinnista tuloksen ohjailun välineenä

Taulukko 2. Aikaisempia tutkimuksia liikearvon arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuudesta

Taulukko 3. Aikaisempia tutkimuksia liikearvon arvorelevanssista

Taulukko 4. Lopullisen tutkimusaineiston muodostuminen

Taulukko 5. Kuvailevat tilastolliset tunnusluvut muuttujista

Taulukko 6. Muuttujien välinen Pearson-Spearman-korrelaatiotaulukko

Taulukko 7. Pienimmän neliösumman regressioanalyysin tulokset

Taulukko 8. Pienimmän neliösumman regressioanalyysin tulosten ja hypoteesien vertailu

KUVIOT

Kuvio 1. Liikearvon komponentit

Kuvio 2. Liikearvon määrittäminen SFAS 141-standardin mukaisesti

Kuvio 3. Liikearvon arvonalentumistestin vaiheet SFAS 142-standardin mukaisesti

Kuvio 4. Yhdysvaltalaiset liikepankit vuosina 1984–2013

Kuvio 5. Yhdysvaltalaisten pankkien aineettomat hyödykkeet ja liikearvo vuosina 1984–2013

Kuvio 6. Liikearvon arvonalentumiskirjausten jakautuminen vuosittain

KÄYTETYT LYHENTEET

FASB	Financial Accounting Standards Board
IASB	International Accounting Standards Board
IAS	International Accounting Standards
IFRS	International Financial Reporting Standards
SFAS	Statement of Financial Accounting Standards
US GAAP	United States Generally Accepted Accounting Principles

1. JOHDANTO

1.1 Tutkielman taustaa

Laskentatoimen osa-alueista liikearvo on ollut jo pitkään kiinnostuksen ja tutkimuksen kohteena (Ramanna & Watts, 2009; Davis, 2005; Massoud & Raiborn, 2003). Aikaisemman tutkimuksen mukaan liikearvoon liittyy kolme keskeistä ongelmakohtaa: liikearvon määrittäminen, liikearvon arvostaminen ja sen käsittely arvostamisen jälkeisinä vuosina (Qasim et al., 2013). Yhdysvaltalaisen SFAS 141-standardin mukaisesti liikearvoa kirjataan taseeseen yrityskauppojen yhteydessä kauppahinnan ylittävältä osalta, ja sitä testataan vähintään vuosittain SFAS 142-standardin mukaisesti liikearvon arvonalentumistestillä. Standardin mukaan liikearvoa kirjataan kuluksi vasta, kun siihen kohdistuvat tuotto-odotukset ovat pienemmät kuin sen tasearvo (SFAS 142).

Viime aikoina keskustelua onkin käyty erityisesti juuri liikearvon arvonalentumistestiin liittyen, sillä se on suhteellisen uusi tapa poistaa liikearvoa taseesta. Ennen SFAS 142-standardin julkistamista liikearvo tuli poistaa suunnitelman mukaisilla poistoilla. Liikearvon poistamisen SFAS 142-standardin mukaisesti liikearvon arvonalentumistestillä oletetaan lisäävän informaation merkityksellisyyttä sijoittajille aikaisempiin suunnitelman mukaisiin poistoihin verrattuna, sillä standardin tavoitteena on saada yrityksen johto käyttämään harkinnanvaraisuuttaan siten, että heidän tietämyksensä yrityksen tulevaisuuden kassavirroista heijastuisi mahdolliseen liikearvon arvonalentumiskirjaukseen, ja sijoittajat kykenisivät tekemään tämän perusteella johtopäätöksiä yrityksen menestyksestä (FASB, 2004).

Käytännössä siirtyminen uuteen SFAS 142-standardiin oli osittain yritysten rankan lobbauksen tulos ja syntyi poliittisen paineen alla. Näin ei ole itsestään selvää, että juuri tämä malli liikearvon poistamiselle olisi toimiva (Ramanna, 2008). Alun perin siirtymistä perinteisistä suunnitelman mukaisista poistoista arvonalentumistestiin perusteltiin sillä, että poistot eivät olleet informatiivisia tilinpäätöskäyttäjille (Ravlic, 2003). Käypään arvoon perustuvan arvonalentumistestin tulisi standardien mukaan antaa sijoittajille oikeampi kuva liikearvon todellisesta taloudellisesta arvosta, kun liikearvoa kirjataan kuluksi ainoastaan silloin, kun sen taloudellinen arvo ja tulevaisuuden rahavirrat ovat todellisuudessa heikentyneet (Donnelly & Keys, 2002).

Liikearvon arvonalentumistestiä on kuitenkin kritisoitu erityisesti juuri sen sallimasta johdon harkinnanvaraisuudesta, joka mahdollistaa tuloksen manipuloinnin liikearvon arvonalentumistestin kautta (Massoud & Raiborn, 2003). Yleisesti aikaisemmassa tutkimuksessa onkin pyritty selvittämään, täyttääkö liikearvon arvonalentumistestaus SFAS-standardeille asetetut relevanssi- ja luotettavuustavoitteet.

Liikearvokeskustelussa talouslehdissä toimialana esillä on ollut erityisesti yhdysvaltalaiset ja eurooppalaiset pankit. Toimialalla on tapahtunut hyvin paljon liiketoimintojen yhdistymisiä jo viimeisen 30 vuoden ajan (Altunbas & Marques, 2008; Casu et al., 2006; Heffernan, 2005) eikä pankkien yrityskauppa-aktiivisuus 2000-luvun alun yhdistymissuman jälkeen ole edelleenkään osoittanut merkkejä hiipumisesta (Martin & Bos, 2004). Esimerkkejä viimeaikaisista suurista pankkialan yrityskaupoista ovat Mellon Financial Corporationin ja Bank of New York Companyn yhdistyminen vuonna 2007, Wells Fargon ja Wachovian yhdistyminen vuonna 2008 sekä Bank of American ja Merrill Lynchin yhdistyminen vuonna 2009. Näistä ja lukuisista muista yrityskaupoista on vastaavasti syntynyt merkittävät määrät liikearvoa ostavien pankkien taseisiin, kun ostavat pankit maksoivat preemiota talouden ja kasvuennusteiden näyttäessä kirkkaimmilla (Standard & Poors, 2012; Gros, 2009).

Kuitenkin finanssikriisin alettua vuonna 2008 liikearvoihin kohdistuvat tuotto-odotukset eivät ole enää yhtä korkeat kuin yrityskauppatilanteessa liiketoiminta- ja taloudellisen toimintaympäristön muuttuessa, minkä seurauksena pankeilla on merkittävät paineet kirjata liikearvojaan kuluksi (ESMA, 2013; Standard & Poors, 2012). Jyrkimpien arvioiden mukaan pankkien liikearvojen nykyisen käyvän arvon epäillään olevan jopa lähellä nollaa (Gros, 2009). Indikaattoreita liikearvon arvonalentumiskirjauksille ovat heikommat tuottonäkymät kypsillä markkinoilla sekä kasvava ero pankkien taseiden kirja- ja markkina-arvojen välillä (Standard & Poors, 2012).

Investointipankki Duff & Phelps (2013) julkaiseman liikearvon arvonalentumiskirjauksista tehdyn 2013 U.S. Goodwill Impairment Study-tutkimuksen mukaan yhdysvaltalaiset pankit ovatkin tehneet vuosina 2009-2011 toimialavertailussa eniten liikearvon arvonalentumiskirjauksia. Tosin vuonna 2012 pankit ovat toimialavertailussa tehneet vasta kuudenneksi eniten liikearvon arvonalentumiskirjauksia. Yhdysvaltalaisia pankkeja on kuitenkin syytetty liikearvon arvonalentumiskirjausten ajallisesta viivyttämisestä ja välttelystä (Standard & Poors, 2012; Bloomberg, 2011; Gros, 2009).

Myös aikaisemmassa akateemisessa tutkimuksessa on havaittu johdon ohjailevan tulostaan liikearvon arvonalentumistestauksen kautta ja viivästyttävän liikearvon arvonalentumiskirjauksiaan. Aikaisemman tutkimuksen perusteella (Jarva, 2009; Ojala, 2007) yritykset saattavat kirjata arvonalentumistappioita jopa useamman vuoden viiveellä. Mikäli arvonalentumiskirjaus tehdään eri aikaan kuin omaisuuserän todellisen taloudellisen arvon heikentyminen tapahtuu, ei tilinpäätös anna oikeaa kuvaa raportoitavasta yrityksestä, ja FASB:n vaatima tilinpäätöstietojen relevanssi ja luotettavuus kärsivät.

Kuitenkin aikaisemmissa liikearvoa käsitelleissä tutkimuksissa pankki- ja vakuutusala on lähes poikkeuksetta rajattu pois toimialan erikoissääntelyn ja poikkeavan liiketoimintamallin takia. Näiden takia toimialan tunnusluvut eivät ole vertailukelpoisia muiden toimialojen kanssa. Tutkielman tekijän tiedossa ei ole tutkimuksia, joissa olisi tutkittu vain pankkisektorin liikearvoja tai pankkisektorin liikearvon arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuutta.

1.2 Tutkielman tavoitteet ja rajaukset

Tutkielman tavoitteena on selvittää, pitävätkö väitteet yhdysvaltalaisen pankkien viivästyneistä liikearvon arvonalentumiskirjauksista paikkaansa. Tutkielman tutkimuskysymys on tiivistettynä:

Ovatko yhdysvaltalaiset pankit kirjanneet liikearvojaan oikea-aikaisesti kuluksi?

Oikea-aikainen kirjaaminen liittyy kiinteästi SFAS-standardien relevanssitavoitteeseen (Ojala, 2007). Jotta relevanssitavoite täytyisi, tulee arvonalentumiskirjaus tehdä samanaikaisesti omaisuuserän todellisen arvonalentumisen kanssa. Liikearvon arvonalentumisen oikea-aikaisuutta määriteltäessä liikearvon markkina-arvon oletetaan sisältyvän implisiittisesti osakehintoihin (Ojala, 2007; Barth 1991). Näin ollen voidaan tehdä oletus, että osaketuotto ja sen muutokset heijastelevat liikearvon markkina-arvon muutoksia (Ojala, 2007). Tutkielmassa tarkastellaan lisäksi tekijöitä, jotka vaikuttavat liikearvon arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuuteen. Näitä tutkittavia tekijöitä ovat pankin koon ja finanssikriisin vaikutus.

Tutkielman toisena tavoitteena on täydentää aikaisemmista oikea-aikaisuustutkimuksista saatua ymmärrystä liikearvon kuluksi kirjaamisesta keskittymällä pankkisektoriin. Kuten jo aikaisemmin mainittiin, pankkialan yritykset rajataan lähes aina tutkimusten aineistosta pois,

sillä pankkialan sääntelyn ja poikkeavan liiketoimintamallin vuoksi kyseisen toimialan yritysten tunnusluvut eivät ole vertailukelpoisia muiden toimialojen tunnuslukujen kanssa. Tämä tutkimus pyrkii lisäämään tietämystä pankkitoimialan liikearvon tilinpäätöskäsittelystä ja pankkitoimialan liikearvon arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuudesta.

Tutkielmassa keskitytään US GAAP:n mukaisiin SFAS-standardeihin liikearvon ja sen käsittelyyn liittyvien standardien osalta. Tässä yhteydessä voidaan myös todeta, että kansainväliset IFRS-tilinpäätösstandardit käsittelevät liikearvoa ja sen arvonalentumistestiä pääosin samalla tavalla kuin SFAS-standardit. Täten tutkielman lähteinä on voitu käyttää myös kansainvälisille IFRS-standardeille perustuvia liikearvotutkimuksia.

Liikearvoa koskeva tutkimus on hyvin laajaa ja monipuolista. Tämän vuoksi kirjallisuuskatsauksessa keskitytään pääasiassa tutkielman kannalta oleellisimpiin liikearvon tutkimusaloihin: liikearvoraportointiin tuloksen ohjailun välineenä sekä liikearvon arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuutta ja liikearvon arvorelevanssia käsitteleviin tutkimuksiin. Tutkielmassa esitellään myös pankkitoimialaa ja sen kehitystä viimeisen 30 vuoden aikana, sillä pankkisektori on hyvin erityinen muihin toimialoihin verrattuna. Toimialan viimeaikaisella kehityksellä on ollut oma vaikutuksensa pankkien kirjaamiin liikearvoihin.

1.3 Tutkimuksen toteutus ja tutkimustulokset

Keskeisenä osana tutkielmaa ovat yhdysvaltalaiset SFAS-standardit, erityisesti SFAS 141 Liiketoimintojen yhdistäminen (Business Combinations) sekä SFAS 142 Liikearvo ja muut aineettomat hyödykkeet (Goodwill and Other Intangible Assets). Lisäksi perehdytään tutkielman aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen ja aiempaan tutkimukseen luvussa 1.2. mainittujen teemojen osalta sekä esitellään pankkitoimialaa ja sen kehitystä viimeisen 30 vuoden aikana.

Tutkimusaineisto yhdysvaltalaisen pankkien tilinpäätöstiedoista on kerätty Compustat Bank-tietokannasta. Osaketuotot puolestaan on kerätty CRSP-tietokannasta. Tutkimusajanjakso koskee vuosia 2006–2012. Tutkimusmenetelmänä käytetään lineaarista pienimmän neliösumman regressiomallia. Lopullisessa aineistossa on 213 havaintoa.

Tutkimustulosten mukaan otoksen yhdysvaltalaiset pankit ovat kirjanneet liikearvonsa kuluksi oikea-aikaisesti, sillä liikearvon arvonalentumiskirjauksen ja arvonalentumiskirjausvuoden markkinakorjatun osaketuoton välillä havaitaan tilastollisesti merkitsevä yhteys. Lisäksi yrityksen koolla ja finanssikriisillä havaitaan olevan tilastollisesti merkitsevä yhteys liikearvon oikea-aikaiseen kuluksi kirjaamiseen.

Näin ollen tutkimuksen tulokset tukevat FASB:n asettamaa oikea-aikaisuuden tavoitetta. Ne pankit, jotka ovat kirjanneet liikearvoaan kuluksi, ovat tehneet sen oikea-aikaisesti. Toisaalta huoli pankkien liikearvon arvonalentumiskirjausten ajallisesta viivytämisestä ei välttämättä ole aiheeton. Tutkielman regressiomalli rajaa lähtökohtaisesti otoksen ulkopuolelle pankit, jotka eivät ole kirjanneet ollenkaan liikearvoaan kuluksi, vaikka niillä olisi liikearvoa taseessaan. Näin ollen näiden yhtiöiden liikearvon arvonalentumiskirjauksen oikea-aikaisuudesta tai mahdollisesta ajallisesta viivytämisestä ei voida tehdä johtopäätöksiä.

1.4 Tutkielman rakenne

Johdannon jälkeisessä toisessa luvussa määritellään liikearvon käsite SFAS 141-standardin mukaisesti sekä esitellään liikearvon arvonalentumistestaus SFAS 142-standardin mukaisesti. Kolmannessa luvussa käsitellään pankkeja toimialana ja esitellään niiden erityispiirteitä sekä tutustutaan pankkitoimialan viimeaikaiseen kehitykseen. Neljännessä luvussa syvennyttään aikaisempaan liikearvoa sekä sen arvonalentumistestaamista koskevaan tutkimukseen tuloksen ohjailun, oikea-aikaisen kirjaamisen sekä liikearvon arvorelevanssin näkökulmista. Viidennessä luvussa esitellään tutkimuksen hypoteesit. Kuudennessa luvussa kerrotaan tutkielman aineistosta ja toteutuksesta, ja seitsemännessä luvussa esitellään tutkimustulokset. Viimeisessä luvussa esitellään johtopäätökset ja ehdotetaan mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2. LIIKEARVO JA LIIKEARVON ARVONALENTUMISTESTAUS

Tässä luvussa esitellään liikearvoa omaisuuseränä ja sen sääntelypohjaa Statement of Financial Accounting Standards (SFAS) -standardien mukaisesti. Luvussa 2.1 esitetään Johnsonin ja Petronen (1998) näkemykset liikearvosta omaisuuseränä, jotka ovat vaikuttaneet taustalla SFAS 141 Liiketoimintojen yhdistäminen-standardin laatimiseen. Luvussa 2.2 esitellään liikearvon muodostuminen SFAS 141-standardin mukaisesti ja luvussa 2.3 Liikearvon arvonalentumistestausta SFAS 142 Liikearvo ja muut aineettomat hyödykkeet-standardin mukaisesti. Lisäksi luvussa 2.4 esitellään keskeisimmät erot yhdysvaltalaisen SFAS-standardien ja eurooppalaisten IFRS-standardien välillä liikearvon käsittelyn ja arvonalentumistestauksen osalta.

2.1 Liikearvo omaisuuseränä

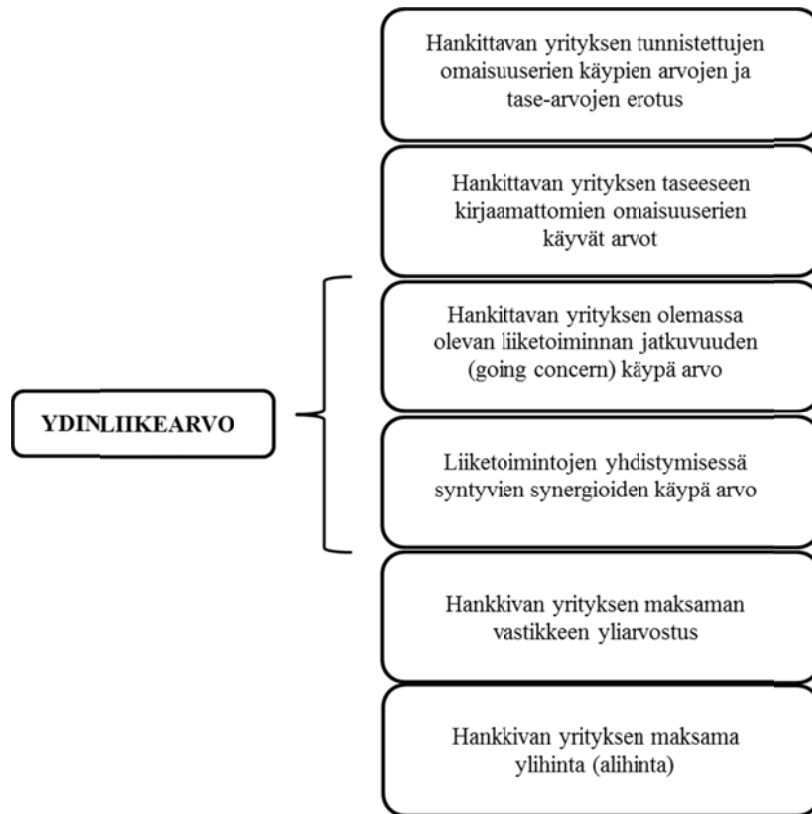
Liikearvoa koskevassa akateemisessa keskustelussa ja tutkimuksessa 2000-luvulla on yleisesti väitelty siitä, voidaanko liikearvoa ylipäättään pitää taseeseen arvostettavana omaisuuseränä (Johnson & Petrone, 1998). Johnsonin ja Petronen (1998) mukaan liikearvo voidaan tarkastella kahdesta eri perspektiivistä: top down- ja bottom up-näkökulmista. Top down-näkökulman mukaan liikearvo on osa suurempaa omaisuuserää. Mikäli tämä suurempi omaisuuserä käsitetään omaisuuseräksi, niin myös sen osatekijöiden katsotaan olevan omaisuuseriä. Osatekijöiden identifioinnin ja taseeseen kirjaamisen jälkeen jäljelle jäänyt yksilöimätön osa on liikearvoa.

Bottom up-näkökulman mukaan liikearvo itsessään muodostuu osatekijöistä. Jos yritys on maksanut hankittavasta yrityksestä enemmän kuin sen yksilöitävissä olevien nettovarojen arvon, kauppaan on oletettavasti sisällynyt muita resursseja, joilla on arvoa ostajalle. Johnson & Petrone (1998) pyrkivät erittelemään mahdollisia liikearvon osakomponentteja bottom up-näkökulmansa mukaisesti. Heidän mukaansa liikearvon voidaan tulkita mahdollisesti muodostuvan seuraavista osatekijöistä: (1) hankittavan yrityksen tunnistettujen omaisuuserien käypien arvojen ja tasearvojen erotuksesta, (2) hankittavan yrityksen taseeseen kirjaamattomien omaisuuserien käyvistä arvoista, (3) hankittavan yrityksen olemassa olevan liiketoiminnan jatkuvuuden (going concern) käyvästä arvosta, (4) liiketoimintojen yhdistymisessä syntyvien synergioiden käyvästä arvosta, (5) hankittavan yrityksen maksaman vastikkeen yliarvostuksesta tai (6) hankittavan yrityksen maksamasta ylihinnasta (alihinnasta).

Ostettavaan yritykseen liittyviä osatekijöitä 1 ja 2 ei luokitella Johnsonin ja Petronen (1998) mukaan liikearvon komponenteiksi, vaikka ne ovat itsessään omaisuuseriä tai niiden osia. Ensimmäinen komponentti heijastaa nimensä mukaisesti hankittavan yrityksen tunnistettavissa olevien omaisuuserien käyvän arvon ja tasearvon erotusta. Jälkimmäinen komponentti sisältää aineettomia hyödykkeitä, jotka voidaan yrityskauppatilanteessa arvostaa taseeseen omina omaisuuserinään. Niitä ei kuitenkaan ole ollut aktivoituna hankittavan yrityksen taseessa, sillä standardit kieltävät tällä hetkellä näiden sisäisesti syntyneiden omaisuuserien aktivoinnin.

Liikearvo ei myöskään muodostu hankkivaan yritykseen liittyvistä osatekijöistä 5 tai 6, sillä ne eivät ole omaisuuseriä. Komponentissa 5 on kyse arvostusvirheestä. Tällöin käytännössä markkinat ottavat huomioon arvostuksessaan kyseisen arvostusvirheen kyseisen osakkeen arvossa, vaikka yhtiö ei tee vastaavaa liikearvon arvonalentumiskirjausta. Tämä aiheuttaa eroa oikea-aikaisuudessa kirjanpidon ja markkinoiden näkemyksen välillä. Komponentti 6 puolestaan edustaa hankkivalle yritykselle koitunutta tappiota (tai voittoa).

Näin ollen Johnsonin ja Petronen (1998) mukaan vain osatekijöitä 3 ja 4 voidaan todellisuudessa pitää ydinliikearvona. Osatekijä 3 voidaan käsittää hankittavan yrityksen sisäisesti aikaansaamana tai aikaisemmassa yrityskaupassa hankittuna, jo olemassa olevana liikearvona ("going-concern goodwill"). Silloin hankinnan kohde tuottaa taloudellista lisäarvoa, eli toisin sanoen tilikauden voitot ylittävät sitoutuneen pääoman kustannuksen. Täten liiketoiminnan jatkuvuuteen perustuva liikearvon arvo voidaan määritellä hinnaksi, jonka hankkija maksaisi, jos se aikoo pitää hankittavan yrityksen sellaisenaan yhdistämättä sitä omaan liiketoimintaansa. Osatekijää 4 sen sijaan ei ole ollut olemassa ennen liiketoimintojen yhdistymistä, vaan se muodostuu yhdistämisen lopputuloksena ("combination goodwill"). Liikearvon määrä on aina tapauskohtainen ja riippuu yhdistettävistä liiketoiminnoista. Kuviossa 1 on havainnollistettu liikearvon mahdolliset osatekijät Johnsonin ja Petronen näkemysten mukaisesti.

Kuvio 1. Liikearvon komponentit (Johnson & Petrone, 1998)

Jotta ydinliikearvoa voitaisiin käsitellä taseeseen kirjattavana omaisuuseränä, tulee näiden osatekijöiden täyttää omaisuuserän tunnusmerkit. Johnson & Petrone (1998) määrittelevät omaisuuserälle kolme kriteeriä, jotka löytyvät myös osana SFAS-standardeja: (1) omaisuuserästä saadaan todennäköinen hyöty tulevaisuudessa, (2) omaisuuserästä saatavaa hyötyä voidaan kontrolloida, ja (3) tapahtuma, jolla syntyy omistusoikeus omaisuuserään ja siitä saatavan hyödyn kontrollointiin, on jo tapahtunut menneisyudessa. Tämän lisäksi liikearvon täytyy olla oleellinen, luotettava ja mitattavissa.

Johnson & Petronen (1998) mukaan liikearvolla on yhteyttä näihin kolmeen vaatimukseen. Vaikka liikearvo ei pysty yksinään vaikuttamaan tulevaisuuden nettokassavirtoihin, yhdistettynä muihin omaisuuseriin se voi vaikuttaa niihin epäsuorasti. Hankkivalla yrityksellä on omistusvalta hankitun yrityksen omaisuuseriin, ja siten myös valta kontrolloida niistä saatavia hyötyjä. Myös itse tapahtuma, joka oikeuttaa omistusoikeuden omaisuuserään, on yrityskauppatilanteessa jo tapahtunut.

Täten liikearvon voidaan tulkita täyttävän omaisuuserän tunnusmerkit, ja se voidaan tulkita taseeseen kirjattavaksi omaisuuseräksi. Johnsonin ja Petronen (1998) ajattelumalli on toiminut SFAS 141-standardin Liiketoimintojen yhdistäminen laatimisen pohjalla. Standardi esitellään yksityiskohtaisesti seuraavassa luvussa 2.2 Liikearvon muodostuminen SFAS 141:n mukaisesti.

2.2 Liikearvon muodostuminen SFAS 141:n mukaisesti

Liikearvon tilinpäätöskäsittelystä ohjeistetaan US Financial Accounting Boardin (FASB) julkaisemassa SFAS 141-standardissa Liiketoimintojen yhdistäminen. FASB julkaisi ensimmäisen versionsa standardista vuonna 2001, ja nykyisin voimassa oleva versio parannuksineen on vuodelta 2007 (FASB, 2007).

Parannellun version julkaisu on osa yhdysvaltalaisen FASB:n ja eurooppalaisen International Accounting Standards Boardin (IASB) välistä yhteistyötä yhtenäistää taloudellisen raportoinnin sääntelyä. Molemmat standardit, SFAS 141 ja IFRS 3 vaativat käytettävän hankintamenomenetelmää liiketoimintojen yhdistämisten kirjanpidossa (FASB, 2007). IASB puolestaan julkaisi ensimmäisen version standardista vuonna 2004, ja nykyisin voimassa oleva versio parannuksineen on vuodelta 2008 (IASB, 2008, A125).

Muiden SFAS-standardien lailla myös SFAS 141-standardin tavoitteena on tuottaa taloudellista informaatiota, joka on hyödyllistä tilinpäätösinformaation käyttäjille – sijoittajille ja velkojille - liiketoiminnallisessa ja taloudellisessa päätöksenteossa. Jotta tilinpäätösinformaation käyttäjät kykenevät tekemään rationaalisia päätöksiä, tulee esitetyn informaation olla neutraalia ja puolueetonta. (FASB, 1978)

SFAS-standardien keskeisimmät tavoiteltavat ominaisuudet ovat tilinpäätöstietojen relevanssi ja luotettava esitystapa sekä vertailtavuus, johdonmukaisuus ja ymmärrettävyys. Informaatio on päätöksenteon kannalta merkityksellistä, kun sillä on ennustettava tai vahvistettava arvo, joka vaikuttaa päätöksentekoon. Tilinpäätöstiedot on esitetty luotettavalla tavalla, kun niiden sisältämä informaatio on vahvistettavissa, kattavaa ja neutraalia eikä sisällä olennaisia virheitä. Vertailtavuus ja johdonmukaisuus parantavat tilinpäätösinformaation laatua. Ymmärrettävyys liittyy informaation luokitteluun sekä selkeään ja johdonmukaiseen esittämistapaan. (FASB, 2006)

SFAS 141-standardin tarkempuna tavoitteena on luoda tilinpäätösinformaatiota, joka (1) heijastaa oikealla ja virheettömällä tavalla hankittuun yhtiöön tehtyä investointia, (2) parantaa tilinpäätöstietojen vertailtavuutta, ja (3) tarjoaa täydellisempää taloudellista informaatiota. Hankintamenomenetelmää soveltamalla yrityshankinnan kokonaishinnan tulisi määrittyä luotettavasti, ja investoinnin arvostaminen hankinta-ajankohdan jälkeisinä vuosina pitäisi olla myös luotettavaa. Menetelmän käyttö lisää myös liiketoimintojen yhdistämisten kirjanpidollista vertailtavuutta, kun muita menetelmiä ei enää sallita. Lisäksi uudistettu SFAS 141-standardi vaatii esitettävän liitetiedoissa enemmän informaatiota hankituista varoista ja vastattavaksi otetuista veloista kuin aikaisempi standardi. (FASB, 2001)

2.2.1 Liiketoimintojen yhdistäminen

Kuten jo alustuksessa mainittiin, SFAS 141-standardi säätelee liiketoimintojen yhdistämisiä. Sovellettaessa SFAS 141-standardia tulee aluksi määrittää, onko kyseessä ylipäätään liiketoimintojen yhdistäminen. Standardin mukaan liiketoimintojen yhdistyessä hankittavien omaisuuserien ja velkojen tulee muodostaa liiketoimintaa, ja hankkijaosapuolelle siirtyy määräysvalta hankitussa yrityksessä (SFAS 141.2-4). Kirjanpidossa kaikki liiketoimintojen yhdistämiset toteutetaan hankintamenomenetelmällä, jonka perusteella määräytyy myös liikearvon määrä (SFAS 141.6). Mikäli hankinnasta ei muodostu liiketoimintaa, hankintaa käsitellään hankkijaosapuolen kirjanpidossa omaisuuserän hankintana (SFAS 142. 4).

2.2.2 Hankintamenomenetelmä

Hankintamenomenetelmään kuuluu SFAS 141-standardin mukaan seuraavat vaiheet (SFAS 141.7): (1) hankkijaosapuolen nimeäminen, (2) hankinta-ajankohdan määrittäminen, (3) hankittujen omaisuuserien, velkojen ja mahdollisen vähemmistöosuuden arvostaminen ja kirjaaminen, ja (4) liikearvon tai edullisesta kaupasta (bargain purchase) syntyneen voiton arvostaminen ja kirjaaminen. Seuraavaksi käydään läpi yksityiskohtaisemmin hankintamenomenetelmän vaiheet.

Hankkijaosapuolen nimeäminen

Liiketoimintojen yhdistyessä tulee nimetä toinen yhdistyvistä yrityksistä hankkivaksi osapuoleksi (SFAS 141.8). Nimeämiseen sovelletaan ARB 51-standardia Konsernitilinpäätökset, jonka mukaan hankkijaosapuoli on se, joka saa määräysvallan hankittavassa yrityksessä. Määräysvalta syntyy, kun hankkijaosapuoli hankkii hankittavasta yrityksestä – suorasti tai epäsuorasti- enemmistöosuuden (yli 50 prosenttia) äänivallallisista

osakkeista (ARB 51.2). Mikäli hankkijaosapuolta ei pysty nimeämään ARB 51 Konsernitilinpäätökset- standardin mukaisesti, tulee hankkijaosapuoli nimetä SFAS 141 – standardin liitetietojen A11-15 mukaisesti.

Hankinta-ajankohdan määrittäminen

Liiketoimintojen yhdistämisen hankinta-ajankohdaksi määräytyy hetki, jolloin hankkijaosapuoli saa määräysvallan hankitussa yrityksessä (SFAS 141.10). Määräysvallan syntymistä ARB 51-standardin mukaisesti käsiteltiin yllä olevassa kappaleessa. Yleisesti määräysvalta siirtyy yrityskaupan toteutumishetkellä, eli silloin, kun hankkijaosapuoli luovuttaa vastineen, ja hankitun yrityksen varat ja vastattavaksi otetut velat siirtyvät hankkijaosapuolelle (SFAS 141.11).

Hankittujen omaisuuserien, velkojen ja mahdollisen vähemmistöosuuden kirjaaminen ja arvostaminen

Hankkijaosapuolen tulee kirjata erillään liikearvosta yksilöitävissä olevat omaisuuserät ja vastattavaksi otetut velat sekä mahdollinen vähemmistöosuus hankitussa yrityksessä (SFAS 141.12). Yksilöitävissä olevat omaisuuserät ja velat määritellään FASB:n Concepts Statement No. 6-ohjeistuksessa. Yksilöitävissä olevien omaisuuserien ja velkojen tulee täyttää nämä määritelmät hankinta-ajankohtana (SFAS 141.13). Ohjeistuksessa on kiinnitetty erikoishuomiota yksilöitävissä olevien aineettomien hyödykkeiden kirjaamiseen erillään liikearvosta. Yksilöitävissä oleva aineeton hyödyke on eriteltävissä ja mahdollista myydä, siirtää, lisensoida, vuokrata tai vaihtaa joko erikseen tai yhdessä siihen kuuluvan sopimuksen, varan tai velan kanssa (SFAS 141. A21).

Lisäksi hankittujen varojen ja vastattavaksi otettujen velkojen tulee olla osa liiketoimintojen yhdistymisessä tapahtuvaa ”vaihtokauppaa” eikä erillisesti hankittuja (SFAS 141. 14). Kirjaamisperiaatteiden- ja ehtojen takia hankkijaosapuoli saattaa kirjata myös sellaisia varoja ja velkoja, joita ei aikaisemmin ole kirjattu hankittavan yrityksen taseeseen, sillä ne ovat syntyneet yrityksen sisällä. Tällaisia eriä voivat olla esimerkiksi brändi, patentit ja asiakaslistat (SFAS 141.15).

Hankkijaosapuolen tulee arvostaa yksilöitävissä olevat varat ja velat sekä mahdollinen vähemmistöosuus hankinta-ajankohdan käypään arvoon (SFAS 141.20). Vähemmistöosuuden käypä arvo tulee arvostaa hankinta-ajankohdan käypään arvoon hankitun yrityksen osakkeiden markkinahinnan perusteella, joita hankkijaosapuoli ei omista

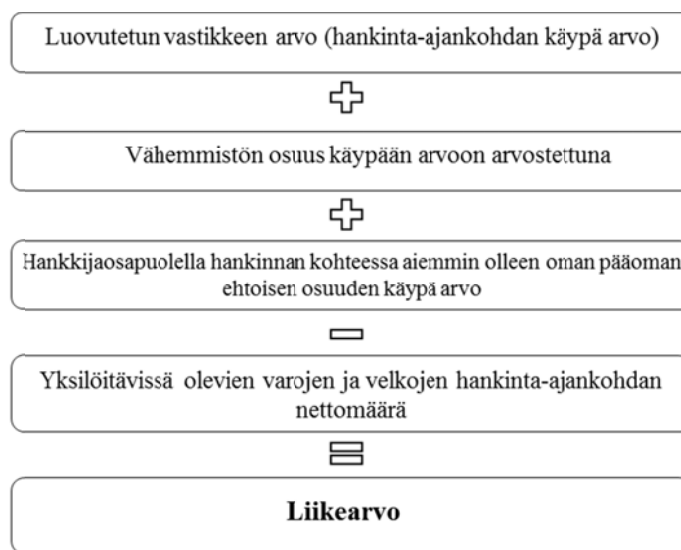
(SFAS 141. A60). Jos aktiivisia markkinahintoja ei ole saatavilla, määritellään vähemmistöosuuden käypä arvo muilla arvostusmenetelmillä (SFAS 141.A60).

Lisäksi on olemassa eriä, joiden kirjaamis- tai arvostamisperiaatteet poikkeavat aikaisemmin esitellyistä periaatteista. Tällaisia eriä ovat ehdolliset varat ja velat, tuloverot, työsuhde-edut, korvausvelvoitteeseen perustuvat omaisuuserät, osakeperusteiset palkitsemisjärjestelmät sekä myytävissä olevat omaisuuserät (SFAS 141.23-32).

2.2.3 Liikearvon määrittäminen ja kirjaaminen

Hankintamenomenetelmän viimeisenä vaiheena SFAS 141-standardin mukaan hankintamenon jäännöseränä kirjataan mahdollinen liikearvo tai edullisesta kaupasta (bargain purchase) syntyvä voitto (SFAS 141.7).

Liikearvo määritellään hankinta-ajankohdan mukaan kuviossa 2 havainnoidulla tavalla. Ensiksi lasketaan yhteen luovutetun vastikkeen arvo SFAS 141-standardin mukaan (yleensä hankinta-ajankohdan käypä arvo), mahdollinen vähemmistön osuus hankitussa yrityksessä käypään arvoon arvostettuna sekä vaiheittaisessa liiketoimintojen yhdistymisessä hankkijaosapuolella hankinnan kohteessa aiemmin olleen oman pääoman ehtoisen osuuden hankinta-ajankohdan arvo. Näiden kolmen tekijän summasta vähennetään hankittujen yksilöitävissä olevien varojen ja velkojen hankinta-ajankohdan nettomäärä SFAS 141-standardin mukaan arvostettuna (SFAS 141.34).

Kuvio 2. Liikearvon määrittäminen SFAS 141-standardin mukaisesti

SFAS 141-standardi määrittelee liikearvon edustavan tulevia taloudellisia hyötyjä, jotka aiheutuvat muista hankituista omaisuuseristä, mutta joita ei voida tunnistaa yksitellen tai arvostaa erikseen (SFAS 141.3). Ensimmäisen summan ollessa siis arvoltaan suurempi kuin hankittujen yksilöitävissä olevien varojen ja velkojen hankinta-ajankohdan nettomäärä, on jäljelle jäänyt osuus liikearvoa. Jos hankittujen yksilöitävissä olevien varojen ja velkojen hankinta-ajankohdan nettomäärä ylittää yhteenlasketun summan arvon, tulee hankkijaosapuolen varmistua yksilöineensä varat ja velat oikein standardin menettelytapojen mukaisesti (SFAS 141.38). Mikäli hankittujen yksilöitävissä olevien varojen ja velkojen hankinta-ajankohdan nettomäärä on edelleen suurempi, on kyseessä edullinen kauppa (bargain purchase) (SFAS 141.36). Voitto edullisesta kaupasta kirjataan hankinta-ajankohtana tulosvaikutteisesti hankkijaosapuolen tulokseen (SFAS 141.36).

2.3 Liikearvon arvonalentumistestaus SFAS 142-standardin mukaisesti

Liikearvon ja aineettomien hyödykkeiden arvostamisen ja aktivoinnin jälkeisten tilikausien käsittelyä ja arvonalentumista ohjeistetaan SFAS 142 – standardissa Liikearvo ja muut aineettomat hyödykkeet. SFAS 142-standardi julkaistiin FASB:n toimesta vuonna 2001, ja sen lähestymistapa aineettomien hyödykkeiden ja liikearvon arvonalentumiseen seuraavilla tilikausilla on hyvin erilainen aikaisempaan SFAS 121- standardiin verrattuna. Aikaisempi standardi salli liikearvon poistettavan suunnitelman mukaisilla poistoilla enintään 40 vuoden aikana. (FASB, 2011)

SFAS 142-standardin mukaan liikearvoa ei enää poisteta suunnitelman mukaisilla poistoilla, vaan sitä testataan arvonalentumistestillä raportointiyksikkötasolla vähintään vuosittain. FASB:n (2001) mukaan liikearvon poistaminen taseesta arvonalentumiskirjausten kautta parantaa yritysten taloudellista raportointia, kun arvonalentumiskirjaus heijastaa omaisuuserän todellista taloudellista arvoa. Tämän ansiosta tilinpäätösinformaation käyttäjien tulisi kyetä paremmin ymmärtämään liiketoimintojen yhdistymisessä tehtyä investointia ja sen taloudellista menestystä (performance) (FASB, 2011).

Liikearvolle tulee suorittaa arvonalentumiskirjaus, mikäli liikearvon käypä arvo alittaa sen kirjanpitoarvon (SFAS 142.18). Liikearvo on arvostamis- ja kirjaamisvaiheessa kohdistettu raportointiyksiköille. Raportointiyksikkö ja liikearvon kohdistaminen siihen määritellään yksityiskohtaisemmin luvussa 2.3.1 Raportointiyksikkö. Liikearvon kaksivaiheinen arvonalentumistesti esitellään tarkemmin seuraavassa luvussa 2.3.2 Arvonalentumistestauksen

vaiheet. Luvussa 2.3.3 Liikearvon arvonalentumistestauksen ajoittaminen esitellään, milloin liikearvon arvonalentumistestaus täytyy tehdä.

2.3.1 Raportointiyksikkö

Raportointiyksiköllä tarkoitetaan liiketoimintasegmenttiä tai liiketoimintasegmentin osa-aluetta. Tällainen liiketoimintasegmentin osa-alue käsitetään raportointiyksiköksi, jos se muodostaa liiketoiminnan, siitä on saatavilla erillistä taloudellista informaatiota ja sen taloudellista menestystä seurataan jatkuvasti. Kuitenkin mikäli kahdella tai useammalla liiketoimintasegmentin osa-alueella on samankaltaiset taloudelliset ominaisuudet, tulee nämä käsitellä yhtenä raportointiyksikkönä. Liiketoimintasegmentti tulee käsitellä kokonaisuudessaan raportointiyksikkönä, jos sen kaikki osa-alueet ovat samankaltaisia, yksikään segmentin osa-alueista ei muodosta raportointiyksikköä tai mikäli segmentillä ei ole osa-alueita (SFAS 142.30). Vaikka yrityksen ei pitäisi raportoida SFAS 131-standardin mukaisesti segmentteittäin, tulee sen silti testata liikearvo raportointiyksikkötasolla (SFAS 142.31).

Varojen ja velkojen kohdistaminen raportointiyksiköille

Liikearvon arvonalentumistestausta varten hankitut varat ja vastattavaksi otetut velat tulee kohdistaa hankinta-ajankohtana raportointiyksiköille, jos seuraavat kriteerit täyttyvät: (a) kohdistettavaa omaisuuserää tullaan käyttämään kyseisessä raportointiyksikössä tai velkaerä liittyy raportointiyksikköön, ja (b) vara tai velka otetaan huomioon raportointiyksikön käypää arvoa laskettaessa (SFAS 142. 32).

Jotkut varat ja velat saattavat kuitenkin liittyä useaan eri raportointiyksikköön. Tällaisissa tapauksissa menetelmä, jolla lasketaan kunkin varan tai velan osuus raportointiyksiköille pitää olla perusteltu, ja kyseistä tapaa tulee käyttää yhdenmukaisesti (SFAS 142.33).

Liikearvon kohdistaminen raportointiyksiköille

Liikearvon arvonalentumistestausta varten liiketoimintojen yhdistyessä syntynyt liikearvo kohdistetaan kokonaisuudessaan yhdelle tai useammalle raportointiyksiköille hankinta-ajankohtana. Liikearvo tulee kohdistaa sellaisille raportointiyksiköille, joiden oletetaan hyötyvän liiketoimintojen yhdistämisessä syntyneestä synergiasta (SFAS 142.34).

Raportointiyksiköille kohdistettavan liikearvon määrä on se liikearvon määrä, joka arvostettiin ja kirjattiin liiketoimintojen yhdistymisen yhteydessä. Hankkijaosapuolen tulee

ensin laskea hankitun liiketoimen (tai sen osan) käypä arvo ja verrata sitä hankittujen varojen ja velkojen käypään arvoon. Ylimääräinen osa hankitun liiketoiminnan käyvästä arvosta on liikearvoa, joka pitää kohdistaa raportointiyksiköille. (SFAS 142.35)

2.3.2 Arvon alentumistestauksen vaiheet

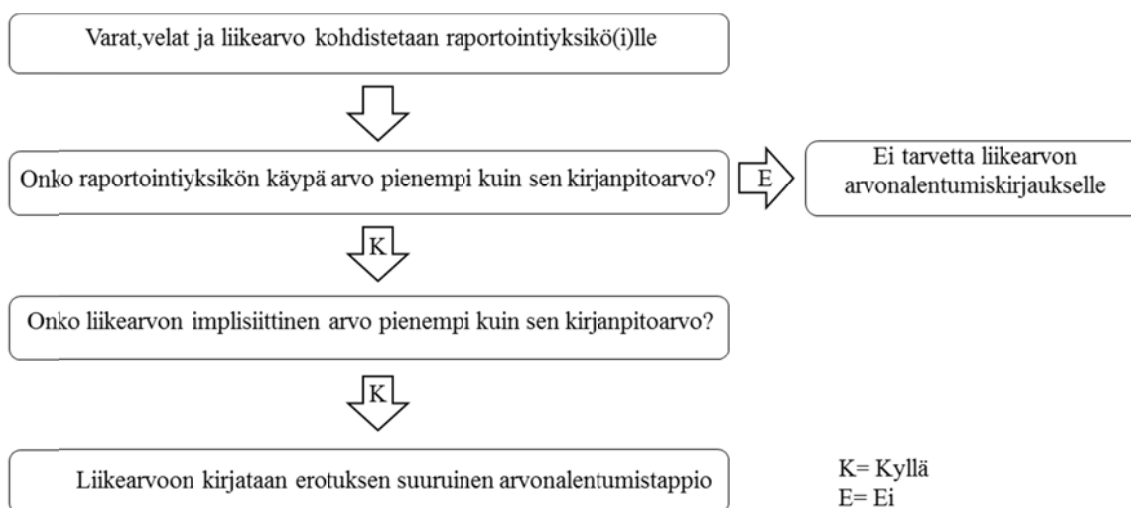
Liikearvon arvonalentumistestaus voidaan suorittaa, kun liikearvo on kohdistettu raportointiyksiköille. Arvon alentumistestauksen ensimmäisessä vaiheessa mahdollisen arvonalentumisen tunnistamiseksi verrataan raportointiyksikön käypää arvoa sen kirjanpitoarvoon (SFAS 142.19). Raportointiyksikön käypä arvo on se summa, jolla kyseinen omaisuus (tai velka) voitaisiin kokonaisuudessaan myydä tai ostaa mittaajajankohdalla. Markkinahinnat ovat luotettavin mittari raportointiyksikön käyvälle arvolle, mikäli niitä on saatavilla (SFAS 142.23).

Jos markkinahintoja ei ole saatavilla, tulee arvion käyvästä arvosta perustua parhaaseen saatavilla olevaan tietoon, esimerkiksi samankaltaisten varojen ja velkojen hintoihin tai muiden arvostusperiaatteiden tuloksiin. Standardissa suositellaan nykyarvomenetelmän (present value technique) käyttöä. Jos nykyarvomenetelmää käytetään käyvän arvon määrittämiseen, tulee arvioiden kassavirroista olla sellaisia, joita myös muut markkinoilla olevat (marketplace participants) käyttäisivät omissa arvioissaan käyvästä arvosta. Jos tällaista informaatiota ei ole saatavilla kohtuullisella hinnalla ja vaivalla, voi yhtiö käyttää omia oletuksiaan raportointiyksikön tuottamien kassavirtojen arvioimiseen. Oletusten kassavirroista tulee olla kohtuullisia ja todistettavissa. (SFAS 142.24)

Käyvän arvon määrittämiseen voidaan käyttää myös vertailumenetelmää (multiples), jossa verrataan arvostettavaa raportointiyksikköä ja sen liikearvoa tai liiketulosta toiseen verrattavissa olevaan yksikköön. Menetelmää voidaan käyttää, mikäli verrattavan yksikön liiketoiminnot ja taloudelliset tunnusluvut ovat samankaltaisia. Menetelmää ei saa käyttää, mikäli verrattavan yksikön liiketoiminnot eivät ole vertailukelpoisia luonteensa, laajuutensa tai kokonsa vuoksi. (SFAS 142.25)

Mikäli raportointiyksikön käypä arvo ylittää sen kirjanpitoarvon, ei raportointiyksikölle kohdistettua liikearvoa tarvitse kirjata alas, ja arvonalentumistestauksen toinen vaihe on tarpeeton. Mikäli taas raportointiyksikön kirjanpitoarvo ylittää yksikön käyvän arvon, tulee suorittaa testauksen toinen vaihe mahdollisen arvonalentumistappion määrittämiseksi (SFAS 142.19).

Liikearvon arvonalentumistestauksen toisessa vaiheessa raportointiyksikölle kohdistetun liikearvon implisiittistä käypää arvoa verrataan sen kirjanpitoarvoon. Jos raportointiyksikölle kohdistetun liikearvon kirjanpitoarvo ylittää liikearvon implisiittisen käyvän arvon, tulee kirjata tämän erotuksen suuruisen arvonalentumistappio. (SFAS 142.20) Liikearvon arvonalentumistestien vaiheet on havainnollistettu alla kuviossa 3.

Kuvio 3. Liikearvon arvonalentumistestien vaiheet SFAS 142-standardin mukaisesti

Liikearvon implisiittinen käypä arvo määritetään samalla tavalla kuin liikearvon määrä alun perin määriteltiin yrityshankinnan yhteydessä. Raportointiyksikön käypä arvo kohdistetaan kyseisen yksikön kaikille varoille ja veloille aivan kuin raportointiyksikkö olisi hankittu liiketoimintojen yhdistymisessä ja yksikön käypä arvo olisi ollut yksikön hankintahinta. Kohdistamaton osuus raportointiyksikön käyvästä arvosta ja siihen kohdistettujen varojen ja velkojen arvosta on liikearvon implisiittinen käypä arvo. (SFAS 142.21)

Jos liikearvon arvonalentumistestien toinen vaihe ei ole valmis ennen tilinpäätöksen julkistamista, mutta liikearvon arvonalentuminen on todennäköistä ja se voidaan arvioida luotettavalla tavalla, tulee tilinpäätökseen sisällyttää mahdollisimman luotettava arvio liikearvon arvonalentumisen määrästä. Yrityksen tulee kuitenkin ilmoittaa liitetiedoissaan liikearvosta tehdyn arvonalentumiskirjauksen olevan vain arvio. (SFAS 142. 22)

Kirjattu arvonalentumistappio ei voi olla määrältään suurempi kuin liikearvon nykyinen kirjanpitoarvo. Liikearvon uudeksi kirjanpitoarvoksi jää liikearvon nykyinen tasearvo vähennettynä arvonalentumiskirjauksen määrällä. Kerran tehtyä liikearvon

arvonalentumiskirjausta ei myöskään voi enää perua arvonalentumiskirjauksen jälkeen. (SFAS 142.20) Standardin ohjeistus koskien liikearvon arvonalentumiskirjauksen perumista on melko konservatiivinen. Jos kuluksi kirjatun liikearvon arvo kohoaa myöhemmin, ottavat markkinat sen huomioon arvostaessaan kyseisen yhtiön osaketta. Näin ollen syntyy eroa markkinanäkemyksen ja tilinpäätöksen tietojen välillä, joka aiheuttaa taas ongelmia oikea-aikaisuuteen.

2.3.3 Liikearvon arvonalentumistestauksen ajoittaminen

Raportointiyksikölle kohdistettua liikearvoa tulee testata vuosittain arvonalentumisen varalta. Testaus voidaan tehdä mihin aikaan tahansa tilikaudella, kunhan ajankohta on vuosittain sama. Eri raportointiyksikköjen testaamisen ei tarvitse tapahtua samanaikaisesti (SFAS 142.26).

Testaus tulee kuitenkin tehdä useammin kuin kerran vuodessa, jos olosuhteiden vaihtumisen tai jonkin tapahtuman johdosta on todennäköistä, että raportointiyksikön käypä arvo on muuttunut sen kirjanpitoarvoa pienemmäksi (SFAS 142.28). Tällaisia tapahtumia tai olosuhteiden muutoksia ovat esimerkiksi merkittävä muutos yrityksen liiketoiminta- tai laillisessa ympäristössä, muutos sääntelyssä, ennalta-arvaamaton kilpailu, avainhenkilöiden menetys ja liikearvon arvonalentumiskirjaus osana raportointiyksikköä olevan tytäryrityksen tuloslaskelmalla. Lisäksi jos on todennäköistä, että raportointiyksikkö (tai merkittävä osuus siitä tullaan myymään), on syytä testata liikearvo arvonalentumisen varalta. (SFAS 142.28)

Jos yritys testaa arvonalentumisen varalta samanaikaisesti samalle raportointiyksikölle kuuluvaa liikearvoa ja jotakin muuta omaisuuserää, tulee kyseinen omaisuuserä testata ennen liikearvon testausta (SFAS 142.29).

FASB:n (1999) mukaan myös seuraavat neljä olosuhdetta osoittavat tarvetta liikearvonalentumistestille, jos hankintahetkellä: (1) hankkijaosapuoli maksoi hankitusta yrityksestä huomattavasti enemmän, kuin mitä hankitun yrityksen markkina-arvo oli ennen yrityskauppaneuvotteluiden alkamista, (2) yrityskauppaan liittyi tarjous- tai huutokaupprosessi, (3) kirjatun liikearvon määrä on huomattava verrattuna yrityskaupan kokonaishintaan, ja (4) suurin osa kauppahinnasta maksettiin hankkivan yrityksen osakkeilla.

2.4 Keskeiset erot IFRS 3- ja IAS 36-standardeihin

Tässä luvussa esitellään pääpiirteissään IFRS 3- ja IAS 36-standardit liikearvon muodostumisen ja arvonalentumistestin osalta sekä merkittävimmät erot SFAS 141- ja 142-standardeihin verrattuna.

IASB:n ja FASB:n yhteistyönä tehdyt muutokset IFRS- ja US GAAP-standardeihin ovat lähentäneet säännöksiä toisiinsa. SFAS 141-standardi on ollut vastaavan IFRS 3-standardin laatimisen pohjana (IFRS 3.7) IASB ja FASB on tehnyt standardien uudistamisprojektia kahdessa vaiheessa; IFRS 3-standardin Liiketoimintojen yhdistäminen ensimmäisen vaiheen muutokset otettiin käyttöön vuonna 2004, ja siitä julkaistiin uudistettu, toisen vaiheen muutokset sisältävä versio vuonna 2008 (IASB, 2008). IAS 36-standardi Omaisuuserien arvonalentuminen otettiin käyttöön vuonna 2005 (IASB, 2005).

Kuten SFAS-standardien, myös IFRS-standardien tavoitteena on parantaa tilinpäätöstietojen relevanssia, luotettavuutta ja vertailtavuutta (IFRS 3, A133, IN4). Samankaltaisesti IFRS-standardien tärkeimmät tavoiteltavat ominaisuudet ovat tilinpäätöstietojen olennaisuus ja luotettava esitystapa (IASB, 2008).

2.4.1 Liikearvo IFRS 3-standardin mukaisesti

Uudistetun IFRS 3-standardin mukaisesti liikearvo määritellään lähes yhtenevästi uudistetun SFAS 141-standardin mukaisesti. IFRS 3-standardi määrittelee liikearvon olevan omaisuuserä, joka heijastaa liiketoimintojen yhdistymisessä hankittujen omaisuuserien tulevaisuudessa tuottamia taloudellisia hyötyjä, joita ei voida yksilöidä eikä näin arvostaa erikseen taseeseen. Nämä hyödyt voivat syntyä hankittujen, yksilöitävissä olevien omaisuuserien tai yksilöimättömissä olevien omaisuuserien välisistä synergioista (IAS 38.11).

IFRS 3-standardissa liiketoimintojen yhdistämiset käsitellään hankintamenomenetelmällä, ja liikearvo muodostuu hankintamenomenetelmän jäännöseränä kuten SFAS 141-standardissa (IFRS 3.16). Eroavaisuus SFAS 141- standardiin verrattuna liittyy vähemmistöosuuden eli määräysvallattomien omistajien osuuden arvostamiseen. SFAS 141- standardin vaatii vähemmistöosuuden arvostettavan käypään arvoon, kun taas IFRS 3- standardi sallii käyvän arvon lisäksi vähemmistöosuuden arvostamisen määrään, joka vastaa vähemmistölle kuuluvaa suhteellista osuutta hankittavan yhtiön nettovarallisuudesta (IFRS 3.19).

Vähemmistöosuuden arvostaminen käypään arvoon vaikuttaa liikearvon määrään, sillä myös vähemmistön osuus kirjataan. Tässä tapauksessa liikearvo kirjataan ns. täysimääräisenä.

2.4.2 Liikearvon arvonalentumistestaus IAS 36-standardin mukaisesti

Pääpiirteissään liikearvon arvonalentumistestaus on yhtenevä SFAS 142-standardin kanssa. IAS 36- standardin mukaan liikearvon arvonalentumistestissä testataan vuosittain rahavirtaa tuottaville yksiköille (cash-generating unit, CGU) allokoitua liikearvoa arvonalentumisen varalta vertaamalla yksikön kerrytettävissä olevaa rahamäärää sen kirjanpitoarvoon. Jos rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä oleva rahamäärä on pienempi kuin sen kirjanpitoarvo, liikearvosta tulee suorittaa arvonalentumiskirjaus.

IAS 36- standardin mukaiseen liikearvon arvonalentumistestiin sisältyy seuraavat vaiheet: (1) rahavirtaa tuottavan yksikön määrittely, (2) rahavirtaa tuottavan yksikön kirjanpitoarvon määrittely, (3) rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä olevan rahamäärän määrittely, (4) liikearvon kohdistaminen rahavirtaa tuottavalle yksikölle, (5) rahavirtaa tuottavan yksikön kirjanpitoarvon (sisältäen liikearvon) vertaaminen sen kerrytettävissä olevaan rahamäärään, ja (6) arvonalentumistappion kirjaaminen liikearvosta. Mahdollisesti jäljelle jäänyt osa kirjataan tasasuhteisesti muista omaisuuseristä.

Rahavirtaa tuottavalla yksiköllä tarkoitetaan pienintä yksilöitävissä olevaa omaisuuseräryhmää, jonka kerryttämät rahavirrat ovat suurelta osin riippumattomia muiden omaisuuserien tai omaisuuseräryhmien kerryttämistä rahavirroista, arvonalentumistestausta varten liikearvo kohdistetaan rahavirtaa tuottavalle yksikölle (IAS 36.6).

Näin ollen IAS 36- ja SFAS 142-standardien mukaisissa liikearvon arvonalentumistestauksissa on muutamia eroavaisuuksia. IAS 36-standardissa sovelletaan yksivaiheista liikearvon arvonalentumistestausta SFAS 142-standardin kaksivaiheisen testin sijaan. Yksivaiheisessa liikearvon arvonalentumistestauksessa arvioidaan rahavirtaa tuottavan yksikön tulevien odotusten mukaisesti kertyvä rahamäärä (recoverable amount), joka on joko rahavirtaa tuottavan yksikön käypä arvo vähennettynä myynnistä aiheutuvilla menoilla (nettomyyntihinta) tai sen käyttöarvo (value in use). Testissä näistä valitaan suurempi. Käyttöarvolla viitataan omaisuuserän tai rahavirtaa tuottavan yksikön nettonykyarvoon, eli tulevaisuudessa odotettavissa olevien kassavirtojen ja jäännösarvon diskontattuun arvoon (Troberg, 2007). Arvonalentuminen kirjataan, mikäli rahavirtaa tuottavan yksikön kerrytettävissä oleva rahamäärä on pienempi kuin sen kirjanpitoarvo (IAS 36.18-19).

Ensimmäinen ero liikearvon arvonalentumistestauksessa IFRS- ja US GAAP-standardien teksteissä liittyy liikearvon allokointiin. IFRS 3- standardin mukaan liikearvo allokoidaan rahavirtaa tuottavalle yksikölle (CGU), toisin kuin SFAS 141-standardissa se kohdistetaan raportointiyksikkötasolle, joka on yleensä segmentti tai tätä yhtä tasoa alempi yksikkö. Lähtökohtaisesti US GAAP-standardin määrittelemä taso, jolle liikearvo tulee allokoida, on siis laajempi kuin IFRS-standardin määrittelemä taso. Tason laajuudella on yhteys sen tuottamien kassavirtojen arviointiin, jolloin arvonalentumistestauksessa päädytään todennäköisesti hyvin erilaisiin lopputuloksiin (Ernst & Young, 2010). Tosin käytännössä allokointi tapahtunee samoin periaattein molempia standardeja noudattaessa, ja ero on vain standardien teksteissä.

Toinen standardien välinen ero liittyy arvonalentumiskirjauksen kohdistamiseen. IAS 36-standardissa liikearvon arvonalentumiskirjaus kohdistetaan ensimmäiseksi liikearvolle, toisin kuin SFAS 142-standardissa käypä arvo kohdistetaan kaikille raportointiyksikön omaisuuserille, ja mahdollinen ero suhteessa kirjanpitoarvoon kirjataan arvonalentumiseksi. Tämä erilainen käsittely arvonalentumisen kohdistamisessa voi johtaa hyvin erilaisiin arvonalentumiskirjauksiin. Tässä kohdin IAS 36-standardi eroaa SFAS 142-standardista, sillä US GAAP:n mukaisessa menetelmässä on ensin selvitettävä, johtuuko liikearvon sisältämän raportointiyksikön arvonalentuminen nimenomaan liikearvon eikä muiden omaisuuserien arvonalentumisesta. (Ernst & Young, 2010).

Kolmas ero liittyy arvonalentumiskirjauksen perumiseen. US GAAP-standardin mukaan arvonalentumiskirjausta ei voi missään tapauksessa perua (Troberg, 2007). IAS 36-standardi puolestaan vaatii yrityksen arvioimaan jokaisen raportointikauden päätteeksi, pitävätkö muille kuin liikearvolle tehdyt arvonalentumisten edellytykset edelleen paikkaansa. Mikäli havaitaan tiettyjen arvonalentumisten koskevien edellytysten muuttuneen tai poistuneen, tulee arvonalentumiskirjaus perua, jolloin peruminen kasvattaa aiemmin alentuneen omaisuuserän tai rahavirtaa tuottavan yksikön kirjanpitoarvoa. Kuluksi kirjattua liikearvoa ei kuitenkaan voida palauttaa (IAS 36.119; IAS 36.121).

3. PANKKITOIMIALA

Tämä luku syventyy tarkemmin pankkitoimialaan, sen erityispiirteisiin verrattuna muihin toimialoihin sekä pankkien tärkeään taloudelliseen rooliin. Lisäksi luvussa tarkastellaan toimialan kehitystä viimeisen 30 vuoden aikana ja sen vaikutusta pankkien liikearvoihin.

3.1 Pankkien erityispiirteitä

Yksinkertaisimman määritelmän mukaan pankit ovat laillisia instituutioita, jotka yhdistävät yksilöitä sopimusten kautta (Jensen & Meckling, 1976). Pankeilla on keskeinen rooli yhteiskunnassa, sillä niiden päätehtävänä on kerätä varoja (talletuksia) ylijäämäsektorilta ja antaa lainaksi varoja alijäämäsektorille (Casu et al., 2006). Lisäksi pankkien tärkeimpiin toimintoihin kuuluvat maksuvälineiden tarjonta tavaroiden ja palveluiden ostoa varten sekä yritystoiminnan rahoitus. Muihin yrityksiin verrattuna pankkeja koskee tiukempi sääntely ja valvonta, sillä pankkien vastuulla on tallettajien oikeuksien valvonta, vakaan maksujärjestelmän takaaminen sekä systeemisen riskin vähentäminen. (Turlea et al., 2010; Westman, 2009; Casu et al., 2006, Heffernan, 2005).

Kehittyneen ja pääomavaltaisen talouden perustana pidetäänkin vakaata pankkitoimintaa, sillä pankkitoiminnan vakaudella on laaja vaikutus talouden eri osa-alueisiin. Pankkien joutuessa vaikeuksiin leviävät ongelmat nopeasti myös muihin sektoreihin aiheuttaen vakavia seurauksia maan taloudelliseen ja poliittiseen vakauteen (Turlea et al., 2010). Lisäksi monet yritykset ovat riippuvaisia pankeista, sillä pankit toimivat merkittävässä roolissa pääomien jakamisessa markkinoilla. Tätä vastoin pankit eivät ole samalla lailla riippuvaisia muista yksittäisistä yrityksistä. (Turlea et al., 2010; Westman, 2009; Casu et al., 2006, Heffernan, 2005).

Pankkitoimialalle onkin tyypillistä sen toiminnan monimutkaisuus. Pankkitoimintaan liittyy seuraavia erityispiirteitä sekä pääoma- että omistusrakenteessa. Pankkien pääomarakenne on hyvin erilainen verrattuna muihin yrityksiin. Pankeilla on hyvin vähän omaa pääomaa verrattuna muihin yrityksiin, ja pankkien rahoitus koostuu tyypillisesti pääosin (90%) velkarahoituksesta. Loput rahoituksesta tulee velkakirjojen haltijoilta sekä tallettajilta. Pankit luovatkin taloudellista likviditeettiä pääomarakenteensa kautta lainaamalla saamiaan talletuksiaan eteenpäin velkojille ja tallettajille. Pankkien omistusrakenne on taas yleisesti hyvin keskittynyt verrattuna muihin yrityksiin. (Cocris & Ungureanu, 2007; Macey & O'Hara, 2003)

Muita pankkien erityispiirteitä ovat läpinäkymättömyys sekä suhteellisen korkea informaation epäsymmetrisyys (Cocris & Ungureanu, 2007; Levine, 2004). Pankkien läpinäkymättömyys johtuu niiden sensitiivisestä toimintaympäristöstä: yksityishenkilöiden ja valtioiden lainoittamisesta, yritysten rahoittamisesta sekä pankkien vuorovaikutuksesta keskuspankkien ja valtioiden välillä (Cocris & Ungureanu, 2007). Lisäksi pankkien monimutkaisilla tuotteilla on oma vaikutuksensa läpinäkymättömyyteen ja informaation epäsymmetriaan, sillä pankin tarjoamat tuotteet ovat usein neuvoteltu ja räätälöity täysin asiakaskohtaisesti (Levine, 2004).

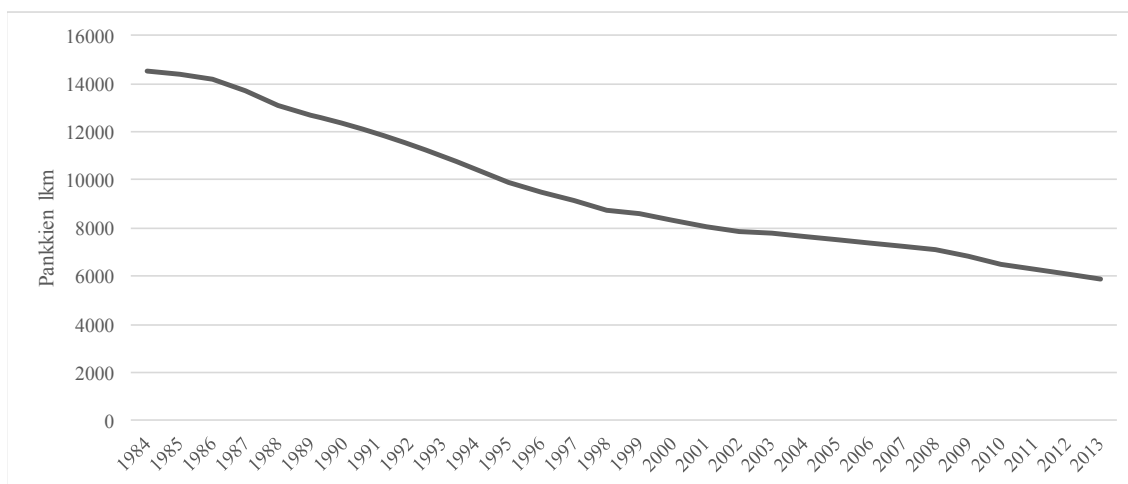
3.2. Pankkitoimialan kehitys

Pankkitoimiala on kokenut maailmanlaajuisesti huomattavan muutoksen viimeisen 30 vuoden aikana. Sääntelyn purkaminen, rahamarkkinoiden vapauttaminen sekä informaatioteknologian kehitys ovat muuttaneet radikaalisti pankkien liiketoimintaympäristöä. Lisäksi kansainvälistyminen, rahamarkkinoiden globalisaatio sekä kasvanut osakkeenomistajien painostus ovat vaikuttaneet erityisesti pankkien liiketoimintoihin. (Altunbas & Marqués, 2008; Casu et al., 2006)

Yhdysvalloissa pankkitoiminta oli 1990-luvun loppuun asti hyvin säänneltyä. Ennen sääntelyä huojentanutta Riegle-Neal Interstate Banking-säädöstä Yhdysvalloissa oli voimassa pankkien sivukonttoreille tiukat maanlaajuiset rajoitukset. Riegle-Neal Interstate Banking-säädös salli kansallisten pankkien perustavan sivuliikkeitä yli osavaltiorajojen 1.7.1997 alkaen. Merkittävin laki on kuitenkin vuonna 1999 asetettu Gramm-Leach-Bliley-laki, joka vapautti rajat yhdysvaltalaisien talletuspankkien, arvopaperien välittäjien sekä vakuutuslaitosten välillä. Eri pankkityyppien yhdistymisen salliminen mahdollisti yhdysvaltalaisien yleispankkien synnyn, kun liikepankeilla oli mahdollisuus laajentaa liiketoimintaansa koko palvelutarjontaan. (Altunbas & Marqués, 2008; Casu et al., 2006; Heffernan, 2005)

Rakenteellisen sääntelyn purkamisen jälkeen monet pankit kilpailevatkin nyt muiden rahoitusta välittävien yritysten kanssa sellaisilla kotimaisilla ja ulkomaisilla markkinoilla, joille ei ennen sääntelyn purkamista ollut pääsyä. Vastatakseen näihin paineisiin pankit ovat kehittäneet strategioita tehokkuuden parantamiseksi kyetäkseen tarjoamaan laajempaa palveluvalikoimaa. Saavuttaakseen tehokkuustavoitteet ja pärjätäkseen kilpailussa pankit ovat olleet pakotettuja kasvattamaan kokoaan joko liiketoimintojen yhdistämisten tai sisäisen kasvun kautta. (Casu et al., 2006)

Näin ollen pankkitoimialalla on globaalisti viimeisen 30 vuoden aikana ollut havaittavissa ennätysellinen määrä yrityskauppoja ja liiketoimintojen yhdistämissä. Vuoden 1999 Gramm-Leach-Bliley-säädöksen jälkeen liikepankkien lukumäärä on vähentynyt vuodesta 1980 vuoteen 2013 noin 16 000 pankista 5800 pankkiin, kuten kuviossa 4 on esitetty. Erityisesti yhdysvaltalaisien pankkien yrityskauppa-aktiivisuuteen on vaikuttanut pitkäaikaisen osavaltioiden välisen pankkisääntelyn lievennys, jolla on ollut suuri vaikutus pankkitoimialan integraatioon sen oltua hajanainen yli sadan vuoden ajan (Hannan & Pilloff, 2004). Liiketoimintojen yhdistymisen seurauksena pankkien keskimääräinen koko on kasvanut; kymmenen suurimman yhdysvaltalaisen pankin markkinaosuus on noussut taseen loppusummalla mitattuna 22 prosentista 45 prosenttiin (Casu et al., 2006).

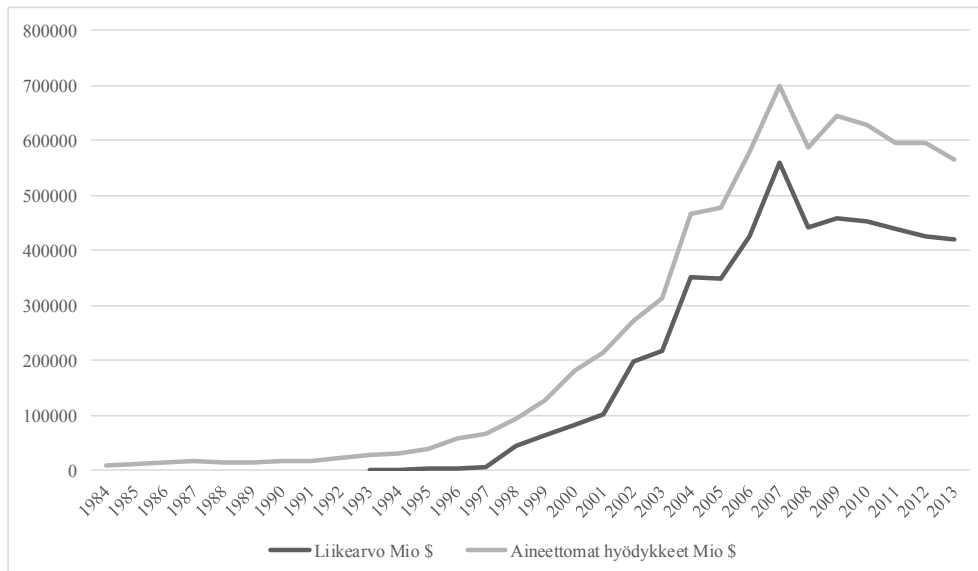
Lähde: FDIC (2014)

Kuvio 4. Yhdysvaltalaiset liikepankit vuosina 1984–2013

Näin ollen Yhdysvalloissa on syntynyt suuri määrä pankkikonglomeraatteja, jotka toimivat rahoitusmarkkinoiden eri osa-alueilla. Tämän konsernirakenteen uskotaan tuovan kustannushyötyjä sekä kasvattavan konsernin kykyä hajauttaa riskiään eri rahoitusalan toiminnoilla. Lisäksi pankkikonglomeraatin on mahdollista kasvattaa tuottopotentiaaliaan tarjoamalla täyttä valikoimaa pankki-, arvopaperi- ja vakuuspalveluista. (Altunbas & Marqués, 2008; Casu et al., 2006)

Lukuisten yrityskauppojen seurauksena pankkien taseisiin on kirjattu merkittävä määrä liikearvoa jo ennen finanssikriisin alkamista vuonna 2008. Kuvioista 5 on nähtävissä yhdysvaltalaisien pankkien aineettomien hyödykkeiden ja liikearvon määrän kehitys vuosina 1984- 2013. Liikearvo on osa laajempaa Aineettomat hyödykkeet - tase-erää. Kuviossa 5 on

esitetty myös aineettomien hyödykkeiden kehitys, sillä tietoa liikearvosta oli saatavilla vasta vuodesta 1993. Yhdysvaltalaisen pankkien aineettomat hyödykkeet ovat kasvaneet tasaisesti vuodesta 1984 vuoteen 2008. Vasta vuoden 2008 jälkeen aineettomien hyödykkeiden määrä pankkien taseessa on kääntynyt laskuun.

Lähde: Compustat Bank (2014)

Kuvio 5. Yhdysvaltalaisen pankkien aineettomat hyödykkeet ja liikearvo vuosina 1984- 2013

Liikearvon määrän kehitys on ollut samankaltainen kuin aineettomien hyödykkeiden. Mielenkiintoinen havainto kuvioista 5 on liikearvon määrän kääntyminen selkeään nousutrendiin 1990-luvun lopussa pankkien rajojen vapauttaneen Gramm-Leach-Bliley-lain jälkeen. Liiketoimintojen yhdistämisen yleistyessä liikearvon määrä on noussut rajusti vuoteen 2008 asti, jolloin liikearvon määrässä on havaittavissa terävä lasku eli liikearvoa on kirjattu kuluksi huomattava määrä. Tämä selittyy todennäköisesti finanssikriisin alkamisella, jolloin ainakin osa pankeista on reagoinut alentuneisiin liikearvon tulevaisuuden tuotto-odotuksiin kirjaamalla alentunutta liikearvoa kuluksi.

4. AIKAISEMPI TUTKIMUS AIHEPIIRISTÄ

Kuten jo johdannossa todettiin, liikearvoa ja sen arvonalentumista on tutkittu varsin monipuolisesti ja laajasti. Tämä luku esittelee aikaisemman liikearvotutkimuksen keskeisiä tuloksia kolmesta eri näkökulmasta. Ensiksi esitellään liikearvon ja siitä tehtävän arvonalentumistestin yhteyttä johdon harkinnanvaraisuuteen ja tuloksen ohjailuun. Toiseksi tarkastellaan liikearvon arvonalentumiskirjausten ajallista oikeellisuutta. Lopuksi tarkastellaan liikearvon arvorelevanssista tehtyjä tutkimuksia. Tässä tutkimuksessa keskitytään vain kolmeen edeltävään liikearvoa käsittelevään aihealueeseen, sillä ne liittyvät olennaisesti tutkimusaiheeseen, liikearvon oikea-aikaiseen kuluksi kirjaamiseen. Tässä yhteydessä voidaan kuitenkin todeta, että näissä aikaisemmissa liikearvoa käsitelleissä tutkimuksissa pankkitoimiala on rajattu pois toimialan erikoissääntelyn takia vertailukelpoisuuden säilyttämiseksi. Tutkielman tekijän tiedossa ei ole tutkimuksia, joissa olisi tutkittu vain pankkisektorin liikearvoja tai pankkisektorin liikearvon arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuutta.

4.1 Liikearvoraportointi tuloksen ohjailun välineenä

SFAS-standardien periaatteena on tuottaa kohdeyrityksestä luotettavaa ja relevanttia taloudellista informaatiota sijoittajille, velkojille ja muille sidosryhmille (FASB, 2006). Jotta standardit olisivat mahdollisimman hyödyllisiä, ne antavat tilaa johdon harkinnanvaraisuudelle oikean ja riittävän kuvan saamiseksi, sillä toimivalla johdolla on paras tietämys yhtiön taloudellisesta tilasta. Standardeissa käytetyillä käyvillä arvoilla ei kuitenkaan yleensä ole aktiivisia markkinoita ja vahvistettavissa olevia hintoja, jolloin riski taloudellisen informaation manipuloimiseen, johdon opportunistiseen käyttäytymiseen ja taloudellisen informaation käyttäjien johdattamiseen väärään suuntaan kasvaa. (Pajunen & Saastamoinen, 2013; Storå, 2013; Watts, 2003)

SFAS 142-standardia onkin kritisoitu sen salliman johdon harkinnanvaraisuuden takia niin tutkijoiden, ammatinharjoittajien kuin FASB:n jäsenten keskuudessa, sillä standardi on hyvin tulkinnanvarainen ja jättää tilaa harkinnanvaraisuudelle sekä puolueellisuudelle (Massoud & Raiborn, 2003). Lisäksi erityisesti tulevaisuuden kassavirtojen ennustamisen ja arvostamisen luotettavuus on herättänyt epäilyjä, sillä niitä on hyvin vaikea varmentaa, ja ne ovat erityisen alttiita manipuloinnille.

Standardin perimmäisenä tavoitteena on saada yrityksen johto käyttämään harkinnanvaraisuuttaan siten, että heidän henkilökohtainen tietämyksensä yrityksen tulevaisuuden kassavirroista heijastuisi mahdolliseen liikearvon arvonalentumiskirjaukseen. Tämän perusteella tulisi olla mahdollista tehdä johtopäätöksiä yrityksen tosiasiallisesta taloudellisesta kannattavuudesta. Toisaalta on myös mahdollista, että johto käyttäytyy opportunistisesti ja hyväksikäyttää standardin sallimaa harkinnanvaraisuutta, jolloin liikearvon arvonalentumiskirjaukset eivät heijasta yrityksen todellista arvoa. (AbuGhazaleh et al., 2012)

Hankittu liikearvo on tase-eränä hyvin riskialtis verrattuna muihin omaisuuseriin, sillä se edustaa sellaisia epänormaaleja tulevaisuuden tuottoja, joita ei voida selittää vertailemalla mihinkään muuhun yksilöitävissä ja arvostettavissa olevaan taseen omaisuuserään (Storå, 2013). Näin ollen Gowthorpe et al. (2005) mukaan liikearvon testaaminen arvonalentumistestillä kasvattaa riskiä johdon subjektiivisuudelle ja harkinnanvaraisuudelle. Liikearvon arvonalentumistestauksen subjektiivisuutta ja harkinnanvaraisuutta vaativia vaiheita ovat liikearvon kohdistaminen raportointiyksiköille, raportointiyksiköiden määrittäminen ja arvostaminen, raportointiyksikön käyvän arvon arviointi sekä liikearvon implisiittisen käyvän arvon määrittäminen (Pajunen & Saastamoinen, 2013; Wines et al, 2007).

Täten liikearvon arvonalentumistestauksen SFAS 142-standardin mukaan voidaan todeta sisältävän kokonaisuudessaan hyvin monta harkinnanvaraisuutta vaativaa vaihetta. Raportointiyksiköille ei ole olemassa osakemarkkinoilla vahvistettua hintaa, jolloin niiden arvostaminen käypään arvoon on hyvin subjektiivista. Johdon estimoima käypä arvo perustuu tulevaisuuden kassavirtoihin. Nämä kassavirrat on kuitenkin myös itsessään lopputulos johdon tulevaisuuden päätöksistä ja teoista, ja ovat lisäksi ennustamattomien tulevaisuuden makroekonomisten voimien armoilla. (Chambers & Fingers, 2011)

Syitä ja kannustimia tuloksen manipuloinnille on havaittu olevan useita. Usein tuloksen ohjaaminen liittyy tulostavoitteiden saavuttamiseen ja velkaehtojen täyttämiseen. Useimmiten tuloksen ohjaus tapahtuu sellaisen erän kautta, jossa harkinnanvaraisuuden aste on korkea ja verifiointin aste on matala (Marquardt & Wiedman, 2004). Tyypillinen esimerkki tämän kaltaisesta erästä on liikearvon arvonalentumistestaus (Watts, 2003). Johto voi käyttää kahta tapaa ohjata tulosta SFAS 142-standardin sallimissa puitteissa: (1) he voivat vältellä ajallisesti liikearvon arvonalentumiskirjausta liioittelemalla nykyistä tulosta ja

nettovaroja, tai (2) johto voi yliarvioida liikearvon arvonalentumiskirjauksen aliarvioimalla nykyisen tuloksen ja nettovarot (Ramanna, 2008).

Lye et al. (2002) esittävät johdon tuloksen ohjauksen harkinnanvaraisuuden kautta tapahtuvan kahdesta syystä: johdon palkitsemisjärjestelmistä ja velkaehtojen täyttämisestä. Johdon palkitsemisjärjestelmät perustuvat yleensä suoraan tai epäsuoraan tilinpäätöksen tunnuslukuihin kuten kirjanpidon tulokseen tai tuotto-asteeseen. Johtajat, jotka ovat palkitsemisjärjestelmän piirissä, käyttävät usein harkinnanvaraisuuttaan parantaakseen tulosta (Holthausen et al, 1995). Toisaalta johdon on myös havaittu siirtävän arvonalentumiskirjausta tappiollisemmalle vuodelle parantaakseen tulevaisuuden voittoja. Arvonalentumiskirjaus kuluvalle tilikaudella voi johtaa tulevaisuuden kokonaispääoman ja oman pääoman tuotto prosenttien nousuun, jotka puolestaan voivat ilmetä korkeampina tulevaisuuden bonuksina johtajille (Lye et al., 2002).

Lisäksi velkaehtojen täyttämisen on aikaisemmassa tutkimuksessa havaittu vaikuttavan liikearvon arvonalentumiskirjauspäätöksiin. Strong & Meyer (1987) havaitsivat tutkimuksessaan liikearvon arvonalentumiskirjausten määrän lisääntyvän, kun yrityksen velkaantumisaste pienenee edelliseen vuoteen verrattuna. Yleisesti liikearvon arvonalentumiskirjauksia tekevien yritysten onkin havaittu olevan vähemmän velkaantuneita kuin yhtiöt, jotka ei ole kirjanneet liikearvoa kuluksi (Zucca & Cambell, 1992). Korkean velkaantumisasteen yritykset eivät todennäköisemmin tee arvonalentumiskirjausta välttääkseen tulevaisuuden omavaraisuusasteen heikkenemisen sekä kalliimmat lainakustannukset (Lye et al., 2002).

Kritiikin takia liikearvon arvonalentumistestausta on tutkittu paljon tuloksen ohjailun näkökulmasta. Tutkimuksia on tehty niin johdon opportunistisen käytöksen ja tuloksen manipuloinnin (Storå, 2013; Alves, 2013; Ramanna & Watts, 2009), johdon palkitsemisjärjestelmän ja velkaehtojen täyttämisen (Lye et al., 2002), big bath-ilmiön (Jordan & Clarks, 2004) sekä tilintarkastajien (Saastamoinen & Pajunen, 2013) ja analyttikkojen näkökulmasta (Saastamoinen et al., 2013). Tutkimustulokset ovat olleet hieman ristiriitaisia, mutta yleistäen johdon on havaittu käyttävän SFAS 142-standardin mahdollistamaa harkinnanvaraisuutta opportunistisesti. Nämä aikaisemmat tutkimukset liikearvoraportoinnista tuloksen ohjailun välineenä on tiivistetty taulukkoon 1.

Taulukko 1. Aikaisempia tutkimuksia liikearvoraportoinnista tuloksen ohjailun välineenä

Tutkijat	Julkaisu ja vuosi	Tutkimuskysymys	Käytetty aineisto	Tulokset
Alves, S.	Journal of Accounting – Business & Management, 2013	Käyttävätkö portugallaiset listayhtiöt liikearvoraportointia tuloksen ohjailun välineenä?	33 portugallaista listayhtiötä vuosilta 2005–2010	Johdon havaittiin ohjailevan tulosta liikearvon arvonalentumistestauksen kautta. Suurikokoinen hallitus ja suuret kassavirrat pienensivät tuloksen ohjausta, kun taas ohjauksen määrä kasvoi velkaantumistasteen ja poliittisten kustannusten noustessa.
Beatty, A. & Weber, J.	Journal of Accounting Research, 2011	SFAS 142-standardin käyttöönotto johdon päätöksentekoon vaikuttavien tekijöiden näkökulmasta	Tutkimusotos koostui 553 yhtiöstä, joilla oli merkkejä liikearvon arvonalentumiskirjauksiin siirryttäessä soveltamaan SFAS 142-standardia.	Johdon kamunisten vaikuttivat opportunistisella tavalla liikearvon arvonalentumiskirjauksiin siirryttäessä soveltamaan SFAS 142-standardia.
Davis, M.	The Journal of American Academy of Business, Cambridge, 2005	Onko liikearvon arvonalentumistestaus ratkaissut liikearvon arvoistukseen liittyvät ongelmat?	Yritykset, jotka olivat kirjanneet liikearvoaan kuluksi vuosina 1995–2002 (1754 kpl)	Liikearvon arvonalentumistestaus mahdollistaa tuloksenohjailun liikearvoraportoinnin kautta erityisesti big bath-ilmiön mukaisesti.
Jordan, C.E. & Clark, S.J.	Journal of Applied Business Research, 2004	Mahdollistaako liikearvon arvonalentumistestaus tuloksen manipulointia big bath-teorian näkökulmasta?	Fortune 100-listan yritykset vuosina 2001 ja 2002	Otoksen yritysten havaittiin käyttäneen ”big bath” -ilmiön mukaista tuloksen ohjausta SFAS 142-standardin käyttöönottovuonna.
Masters-Stout, B., Costigan, M.L. & Lovata, L.M.	Critical Perspectives on Accounting, 2008	Toimitusjohtajan kauden pituuden vaikutus liikearvon arvonalentumiskirjauksiin	990 havaintoa suurimmista yhdysvaltalaisista yhtiöistä vuosilta 2003–2005	Uudet toimitusjohtajat kirjjasivat herkemmin suurempia liikearvon arvonalentumiskirjauksia kuin pidempään työsuhteessa olleet toimitusjohtajat. Lisäksi yhtiöiden huomattiin kirjaavan liikearvoaan kuluksi enemmän, mikäli yhtiö muutenkin teki tappiota.
Ramanna, K. & Watts, R.L.	Working paper, 2009	Selitykö liikearvon arvonalentumiskirjausten tekemättä jättäminen johdon sisäpiirin informaatiolla positivistista kassavirroista vai opportunistisella käytöksellä?	124 yritystä vuosilta 2003–2006, joiden markkinat odottivat kirjaavan liikearvoaan kuluksi.	Yrityksen johto ei näytä siirtävän positiivista sisäpiirin tietoaan tulevaisuuden odotetuista kassavirroista, kun se päättää olla kirjaamatta liikearvoa kuluksi. Päinvastoin johto käyttää todennäköisemmin et-todistettavissa olevaa harkinnanvaraisuuttaan opportunistisesti.

Tutkijat	Julkaisu ja vuosi	Tutkimuskysymys	Käytetty aineisto	Tulokset
Riedl, E.J.	The Accounting Review, 2004	Taloudellisten tekijöiden ja raportointikannustimien vaikutus pysyvien vastaavien arvonalentumiskirjauksiin big bath-ilmion kautta	2754 havaintoa vuosilta 1992–1998	Big bath-teorian mukaisen käyttäytymisen havaittiin kasvaneen huomattavasti ja raportoinnin laadun heikentyneen liikearvon arvonalentumistestauksen käyttöönoton jälkeen. Lisäksi arvonalentumiskirjauksilla havaittiin olevan heikompi yhteys taloudellisiin tekijöihin kuin ennen sen käyttöönottoa.
Saastamoinen, J., Pajunen, K. & Ojala, H.	Working paper, 2013	Analyttikköjen näkemys IFRS-standardin mukaisesta liikearvon käsitteystä	45 vastausta pohjoismaalaisilta ja itävaltalaisilta analyytikoilta	Analyttikköjen mielipiteet jakautuivat kahteen eri ääripäähän: ensimmäinen piti liikearvon käsitteilyä IFRS-standardien mukaan luotettavana, kun taas toinen ääripää oli kriittinen standardia kohtaan sen salliman johdon harkinnanvaraisuuden takia.
Saastamoinen, J. & Pajunen, K.	Managerial Auditing Journal, 2013	Uskovatko KHT-tilintarkastajat IFRS-standardien mahdollistavan manipuloivan käyttäytymisen liikearvon tilinpäätöskäsitteilyssä?	123 vastausta suomalaisilta KHT-tilintarkastajilta	KHT-tilintarkastajat myöntävät IFRS-standardien sallivan tuloksen ohjailua, mutta mielipiteet sen yleisyydestä käyttämässä erivät.
Sevin, S. & Schroeder, R.	Managerial Auditing Journal, 2005	Big bath-ilmion yleisyys SFAS 142-standardin mukaisissa liikearvon arvonalentumiskirjauksissa	120 satunnaisotannalla valittua yhtiötä, joiden tilikausi päättyi joulukuun 2012 lopussa	SFAS 142-standardi mahdollistaa tuloksen ohjailun liikearvon kautta. Pienemmät yritykset kirjjasivat liikearvoa kuluksi todennäköisemmin kuluksi kuin isot yritykset.
Storå, J.	Väitöskirja, Hanken School of Economics, 2013	Manipuloivatko IFRS-standardeja noudattavat yritykset tuloksiaan liikearvon arvonalentumiskirjauksen kautta?	Otos koostui 2743 havainnosta yhtiötä vuosilta 2005-2010, jotka noudattivat IFRS-standardeja, ja joilla oli taseessaan liikearvoa	Yritykset välttelevät sellaisia liikearvon arvonalentumiskirjauksia, joiden takia ne eivät pääsisi tulostavoitteisiinsa.

Ramanna & Watts (2009) selvittivät tutkimuksessaan, selittykö liikearvon arvonalentumis-kirjausten tekemättä jättäminen johdon sisäpiirin informaatiolla positiivisista tulevaisuuden kassavirroista vai opportunistisella käytöksellä. He myös tarkkailivat, onko yrityksen liiketoimintayksikköjen määrällä ja koolla sekä yrityksen vaikeasti varmennettavissa olevien omaisuuserien osuudella merkitystä. He valitsivat otokseensa vuosilta 2003–2006 124 yritystä, joiden markkinat odottivat kirjaavan liikearvoaan kuluksi. Kyseisillä yrityksillä oli ollut suuri ero markkina- ja kirja-arvon välillä kahtena vuonna peräkkäin. Ramanna & Watts (2009) mittasivat sisäpiirin informaatiota positiivisista tulevaisuuden kassavirroista yrityksen osakkeiden takaisinostojen määrällä ja sisäpiirin osakekauppa-aktiivisuudella, sillä näiden pitäisi olla johdon mielestä merkkejä osakkeen hinnan alhaisesta arvostuksesta.

Ramanna & Watts (2009) tarkastelivat lisäksi sisältöanalyysiä käyttäen arvonalentumiskirjauksen tekemättä jättäneiden yritysten vuosikertomuksia löytääkseen sieltä sanoja tai ilmaisuja, jotka liittyisivät ”saavutuksiin”. Tämän kaltaiset sanat tulkittiin positiivisena sisäpiirin informaationa, joiden perusteella liikearvoa ei ollut kirjattu kuluksi. Tutkimustulosten mukaan FASB:n odotusten vastaisesti yrityksen johto ei näytä siirtävän positiivista sisäpiirin tietoaan tulevaisuuden odotetuista kassavirroista, kun se päättää olla kirjaamatta liikearvoa kuluksi. Päinvastoin johto käyttää todennäköisemmin ei-todistettavissa olevaa harkinnanvaraisuuttaan opportunistisesti.

Alves (2013) tutki pienimmän neliösumman regressiolla 33 portugalilaisen listayhtiön tuloksen ohjauksen määrää vuosina 2005–2010. Tuloksen ohjauksen määrää mitattiin harkinnanvaraisilla jaksotuksilla Jonesin (1991) mallin mukaisesti, joka on tunnettu malli tuloksen ohjaukseen keskittyneessä tutkimuksessa. Alves (2013) havaitsi johdon ohjailevan tulosta liikearvon arvonalentumistestauksen kautta. Havaintojen mukaan suurikokoinen hallitus ja suuret kassavirrat pienensivät tuloksen ohjausta, kun taas ohjauksen määrä kasvoi velkaantumistason ja poliittisten kustannusten noustessa.

Storå (2013) tutki väitöskirjassaan, manipuloivatko IFRS-standardeja noudattavat yritykset tuloksiaan liikearvon arvonalentumiskirjausten kautta. Tuloksen manipulointia tutkittiin regressioanalyysillä kahdesta eri näkökulmasta: ohjauksesta tulosta parantavaan suuntaan (upwards earnings management) ja ohjauksesta tulosta heikentävään suuntaan (downwards earnings management). Tutkimusajanjaksona olivat vuodet 2005–2010. Lopullinen tutkimusotos käsitti 2743 havaintoa. Otos koostui yrityksistä, jotka noudattivat IFRS-standardeja, ja joilla oli taseessaan liikearvoa. Rahoitusalan ja julkishallinnon yritykset

rajattiin pois otoksesta. Tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että yritykset välttelevät sellaisia liikearvon arvonalentumiskirjauksia, joiden takia ne eivät pääsisi tulostavoitteisiinsa. Tutkimuksen johtopäätöksenä pohditaan, pitäisikö liikearvon kirjanpitoa koskevia sääntöjä muuttaa, jos niitä sovelletaan manipuloiden. Storå (2013) ehdottaa jopa palaamista takaisin liikearvon systemaattisiin poistoihin, jolloin liikearvon arvonalentumiskirjauksiin liittyvä harkinnanvaraisuuden taso laskisi huomattavasti.

Beatty & Weber (2005) tutkivat uuden SFAS 142-standardin käyttöönottoa johdon päätöksentekoon vaikuttavien tekijöiden näkökulmasta. Liikearvon arvonalentumiskirjauspäätökseen vaikuttavia tutkittavia tekijöitä olivat yhtiön velkasopimukset, pääomamarkkinat, bonukset, johdon vaihtuminen ja uhka pörssilistalta poistamiseen. Tutkimuksessa tarkkailtiin, vaikuttavatko kyseiset tekijät yritysjohton päätökseen kirjata liikearvo kuluksi joko ohi liiketuloksen (below-the-line) vai mukaan liiketulokseen (above-the-line). SFAS 142-standardin käyttöönottovuonna 2001 molemmat kirjaustavat olivat sallittuja. Liiketuloksen ohi kirjattiin laskentakäytöksen muutoksesta johtuvat liikearvon arvonalentumiskirjaukset, ja liiketulokseen mukaan kirjattiin todelliset liikearvon arvonalentumiset.

Tutkimusotos koostui 553 yhtiöstä, joilla oli merkkejä liikearvon arvonalentumiskirjauksen tarpeesta vuoden 2001 lopussa. Näistä otoksen yhtiöistä vain 232 kirjasi liikearvoaan kuluksi. Tutkimustuloksissa havaittiin tiukkojen kovenanttiehtojen vaikuttavan johdon haluun siirtää liikearvon arvonalentumiskirjausta tulevaisuuteen. Lisäksi ne yhtiöt, joilla oli tulokseen perustuvat johdon palkkiojärjestelmät tai joilla kirjaus olisi saattanut johtaa pörssilistalta poistamiseen, kirjasivat harvemmin liikearvoaan kuluksi. Myös toimitusjohtajan pitkän toimikauden havaittiin vaikuttavan negatiivisesti liikearvon arvonalentumiskirjauksen yleisyyteen. Toisaalta riskiset yritykset taas nopeuttivat liikearvon arvonalentumiskirjauksiaan. Yhteenvetona voidaan kuitenkin Beatty & Weberin (2005) mukaan todeta, että johdon kannustimet vaikuttivat opportunistisella tavalla liikearvon arvonalentumiskirjauksiin siirryttäessä soveltamaan uutta SFAS 142-standardia.

Liikearvon arvonalentumistestaus on myös liitetty ns. ”big bath earnings management”-ilmiöön. Ilmiöllä viitataan tilanteeseen, jossa johto tekee tarkoituksella yhtenä vuonna ison arvonalentumiskirjauksen yhtiön taloudellisen tuloksen ollessa joka tapauksessa huono. Tällöin sijoittajat eivät rankaise yritystä ja johtoa suhteellisesti niin paljon, kun yrityksellä menee jo valmiiksi huonosti. Markkinat rankaisevat yritystä suhteellisesti yhtä paljon

huolimatta siitä, laskeeko tulos vähän vai paljon (Jordan & Clark, 2004). Scottin (2003) mukaan johdolla on motiivi tehdä yksittäinen iso liikearvon arvonalentumiskirjaus, sillä silloin todennäköisyys tulevaisuuden voitoille ja bonuksille suurenee.

Jordan & Clarkin (2004) mukaan big bath-ilmion on havaittu olevan yleisesti käytetty tapa manipuloida tulosta. Jordan & Clark tutkivat vuosina 2001 ja 2002 Fortune 100-listan yritysten taloudellisen tuloksen ja arvonalentumiskirjausvuoden yhteyttä. Vuosi 2002 oli valittu tarkoituksella tarkasteluvuodeksi, sillä silloin SFAS 142-standardi otettiin käyttöön, ja yritysten tuli testata liikearvojaan ensimmäistä kertaa arvonalentumistestillä. Taloudellista kannattavuutta mitattiin kahdella mittarilla, pääoman tuottoasteella (ROA) ja myynnin tuottoasteella (ROS). Tavoitteena oli tutkia, mahdollistaako liikearvon uusi käsittelytapa tuloksen manipulointia big bath-teorian näkökulmasta. Tutkimustulosten mukaan vuonna 2002 liikearvoa kuluksi kirjanneiden yritysten tulokset olivat huomattavasti pienemmät kuin otoksen muiden yritysten, jotka eivät olleet kirjanneet liikearvoaan kuluksi. Näin ollen voidaan todeta yritysten käyttäneen big bath-ilmion mukaista tuloksen ohjausta SFAS 142-standardin käyttöönottovuonna.

Myös Riedlin (2004) tutkimuksessa big bath-ilmion lisääntyminen uuden standardin käyttöönoton jälkeen sai tukea. Riedl (2004) selvitti tutkimuksessaan taloudellisten tekijöiden ja raportointikannustimien vaikutusta pysyvien vastaavien arvonalentumiskirjauksiin big bath-ilmion kautta ennen SFAS 121-standardin käyttöönottoa ja sen jälkeen. Tutkimuksen otos koostui 2754 havainnosta vuosilta 1992–1998. Pankit ja rahoituslaitokset rajattiin otoksen ulkopuolelle. Tutkimuksen regressiomallissa bath-muuttuja määriteltiin muutoksena yrityksen tuloksessa ennen arvonalentumiskirjausta vuodesta $t-1$ vuoteen t jaettuna taseen loppusummalla vuoden $t-1$ lopussa. Muuttuja sai arvon 1, mikäli sen muutos oli laskettujen negatiivisten havaintojen mediaanin alapuolella. Riedl (2004) raportoi big bath-teorian mukaisen käyttäytymisen kasvaneen huomattavasti ja raportoinnin laadun heikentyneen uuden standardin käyttöönoton jälkeen. Lisäksi tutkimustulosten mukaan SFAS 121-standardin käyttöönoton jälkeen arvonalentumiskirjauksilla on heikompi yhteys taloudellisiin tekijöihin kuin ennen standardin käyttöönottoa.

Davis (2005) tutki liikearvon arvonalentumiskirjauksia ennen ja jälkeen uuden, arvonalentumistestauksen sallivan standardin käyttöönoton. Tavoitteena oli selvittää, onko uuden standardin esittelemä liikearvon arvonalentumistestaus ratkaissut liikearvon kirjanpitokäsittelyyn liittyviä ongelmia. Tutkimuksen otokseen sisältyivät yritykset, jotka

olivat kirjanneet liikearvoaan kuluksi vuosina 1995–2002. Tällaisia yrityksiä havaittiin 1754 kappaletta. Tutkimustuloksissa havaitaan, että vuonna 2001 tai 2002 noin puolet yrityksistä eivät kirjanneet liikearvoaan ollenkaan kuluksi. Mikäli kyseiset yritykset olisivat yhä joutuneet kirjaamaan systemaattisia poistoja liikearvostaan, olisivat ne myös raportoineet huonompaa tulosta. Tätä vastoin liikearvoaan kuluksi kirjanneet yritykset tekivät merkittäviä arvonalentumiskirjauksia.

Näin ollen ilman uutta standardia kyseisten yritysten tasearvot ja vuosittaiset tulokset olisivat olleet aivan liian suuret. Tosin Davis (2005) myöntää standardin mahdollistaman tuloksen ohjailun liikearvon arvonalentumistestauksen kautta erityisesti big bath-ilmiön mukaisesti. Hän teki lisäanalyysyjä yrityksille, jotka tekivät suuria liikearvon arvonalentumiskirjauksia, mutta ei kuitenkaan löytänyt merkkejä tuloksen manipuloinnista. Vaikka yritysten havaittiin toimivan standardien edellyttämällä tavalla, Davisin (2005) mielestä arvonalentumiskirjausten suuri määrä viittaa johdon maksavan joko liikaa yrityskaupoistaan tai heidän kykenemättömyydestään integroida hankitun yrityksen toimintoja omiinsa, jolloin myöskään synergiaetuja ei saavuteta.

Masters-Stout et al. (2008) tutkivat ajanjaksona 2003–2005 500 suurimman yhdysvaltalaisen yhtiön toimitusjohtajan kauden pituuden vaikutusta liikearvon arvonalentumiskirjauksiin. Otos sisälsi 990 havaintoa. Heidän regressiomallissaan liikearvon arvonalentuminen on selitettävänä muuttujana, ja selittävinä muuttujina ovat yhtiön toimitusjohtajan työsuhteen pituus ja yhtiön liiketulos. Tutkimustulosten mukaan uudet toimitusjohtajat kirjasivat herkemmin suurempia liikearvon arvonalentumiskirjauksia kuin pidempään työsuhteessa olleet toimitusjohtajat. Lisäksi yhtiön liiketuloksen ja liikearvon kuluksi kirjaamisen välillä havaittiin tilastollisesti merkitsevä negatiivinen yhteys sekä yhtiöiden huomattiin kirjaavan liikearvoaan kuluksi enemmän, mikäli yhtiö muutenkin teki tappiota. Tämä tukee taas big bath-ilmiön olemassaoloa.

Sevin & Schroederin (2005) tutkimuksen tavoitteena oli selvittää big bath-ilmiön yleisyyttä SFAS 142-standardin mukaisissa liikearvon arvonalentumiskirjauksissa. Lisäksi yrityksen koko oli tarkastelun kohteena. Tutkimukseen valittiin satunnaisotannalla 120 yhtiötä, joiden tilikausi päättyi joulukuun 2012 lopussa. Otoksen yhtiöt jaettiin kahteen ryhmään yrityksen koon (taseen loppusumman) perusteella. Tutkimustulosten mukaan SFAS 142-standardi mahdollistaa tuloksen ohjailun liikearvon kautta. Pienemmät yritykset kirjasivat liikearvoa kuluksi todennäköisemmin kuluksi kuin isot yritykset. Sevin & Schoeder (2005) arvelivat

ilmiön selittyvän pienten yrityksen taserakenteella, sillä niillä liikearvo muodostaa suuremman prosenttiosuuden taseen loppusummasta. Toisena mahdollisena selityksenä arveltiin pienten yritysten kannattavuuden heikentyneen suuria yrityksiä enemmän.

Myös tilintarkastajien ja analyttikkojen näkemyksiä liikearvon kautta tapahtuvaan tuloksen ohjailuun on tutkittu. Tilintarkastajien mukaan liikearvon ja sen arvonalentumistestin tarkastamisen tekee haasteelliseksi sen perustuminen johdon arvioihin. Tilintarkastajan voi olla vaikea kyseenalaistaa tämänlaisen asiantuntijan näkemystä, joka perustuu sisäpiirin tietoon (Chambers & Finger, 2011). Pajunen & Saastamoinen (2013) selvittivät kyselytutkimuksessaan, uskovatko suomalaiset KHT-tilintarkastajat IFRS-standardien mahdollistavan manipuloivan käyttäytymisen liikearvon tilinpäätöskäsittelyssä. Kyselytutkimukseen saatiin yhteensä 123 vastausta. Tutkimuksen tulosten mukaan KHT-tilintarkastajat myöntävät IFRS-standardien sallivan tuloksen ohjailua, mutta mielipiteet sen yleisyydestä käytännössä erivät. Ensimmäisen näkemyksen mukaan johto yrittää vältellä liikearvon arvonalentumiskirjauksia kannustimenaan tulospalkkaukseen perustuva kompensatio, kun taas toinen ryhmä (erityisesti Big4-yritykset) suhtautuu positiivisesti IFRS:n mukaiseen käyvän arvon menetelmälle perustuvaan liikearvon tilinpäätöskäsittelyyn.

Saastamoinen et al. (2013) puolestaan selvittivät kyselytutkimuksella analyttikkojen näkemyksiä IFRS-standardin mukaisesta liikearvon käsittelystä. Tutkimuksen kysely lähetettiin pohjoismaalaisille ja itävaltalaisille analyttikoille, jonka jälkeen saadut vastaukset (45 kpl) analysoitiin faktorianalyysillä ja pienimmän neliösumman regressiomallilla. Tutkimustulosten mukaan analyttikkojen mielipiteet jakautuivat kahteen eri ääripäähän. Toinen ääripää piti liikearvon käsittelyä IFRS-standardien mukaan luotettavana, kun taas toinen ääripää oli kriittinen standardia kohtaan sen salliman johdon harkinnanvaraisuuden takia. Tutkimuksessa havaittiin lisäksi analyttikkojen aikaisemman tilintarkastuskokemuksen lisäävän skeptisyyttä liikearvon arvonalentumistestausta kohtaan.

4.2 Liikearvon arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuus

FASB:n mukaan uusi SFAS 142-standardi ja sen sisältämä liikearvon arvonalentumistesti ”parantaa taloudellista raportointia, koska yritykset, jotka kirjaavat liikearvoa ja muita aineettomia hyödykkeitä, raportoivat tilinpäätöksissään uuden standardin myötä käyvän arvon mukaisesti, jolloin näihin omaisuuseriin kohdistuvat tulonodotukset heijastavat paremmin niiden todellista taloudellista arvoa”. Lisäksi liikearvon poistaminen

arvonalentumistestillä pitäisi parantaa tilinpäätösinformaation uskottavuutta ja läpinäkyvyyttä. Näiden hyötyjen oletetaan syntyvän, koska (1) tase heijastaa paremmin arviota liikearvon jäljellä olevasta arvosta, (2) tuloslaskelmalle ei enää kirjata kaavamaisesti laskettuja tasapoistoja, ja (3) liikearvoa koskevat tilinpäätöksen liitetiedot antavat tilinpäätösinformaation käyttäjille paremman ymmärryksen omaisuuseriin kohdistuvista odotuksista ja muutoksista, ja näin ollen parantavat heidän kykyään arvioida tulevaisuuden tuottoja ja kassavirtoja. (FASB, SFAS 142 Summary, 2001)

Jotta standardi saavuttaisi tavoitteensa, oletetaan, että johto ei käytä harkinnanvaraisuuttaan opportunistisesti tulevaisuuden tulonodotuksia ennustaessaan ja sisällyttää nämä ennusteet liikearvon arvonalentumistestaukseen oikea-aikaisesti (Li et al., 2009). Tosin kuten jo edellisessä tuloksen ohjailua käsitelleessä kappaleessa todettiin, johdolla on kannustimet ja mahdollisuus vaikuttaa yrityksen tulokseen liikearvon arvonalentumiskirjausten kautta sekä viivyttää näitä arvonalentumiskirjauksia ajallisesti (Ramanna ja Watts, 2009; Watts, 2003; Ramanna, 2008).

Oikea-aikaisuudesta on esitetty useita määritelmiä. Tilinpäätösinformaatio on oikea-aikaista silloin, kun informaatio on päätöksentekijöiden saatavilla ennen kuin se menettää kelpoisuutensa vaikuttaa päätöksiin (Van Hulzen et al., 2011). Oikea-aikaisuus on myös määritelty oleellisten taloudellisten tapahtumien oikea-aikaisella heijastumisella tilinpäätökseen (Palepu et al., 2007; Lev & Zarowin, 1999) Tehokkaiden markkinoiden teorian mukaan kaikki relevantti tieto sisältyy jo yrityksen osakkeen hintaan, ja linkittämällä markkinainformaatio (osakkeen hinta) tilinpäätösinformaation kanssa voidaan tehdä johtopäätöksiä oikea-aikaisuudesta. Mitä aikaisemmin taloudellinen tapahtuma on otettu huomioon tilinpäätöksessä, sitä oikea-aikaisempaa tilinpäätösinformaatio on. (Van Hulzen et al., 2011) Tässä tutkielmassa oikea-aikaisuus määritellään yhtenevästi VanHulzen et.al., (2011) määritelmän kanssa.

Liikearvon arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuutta on tutkittu useissa tutkimuksissa (mm. Ramanna & Watts, 2009; Jarva, 2009; Chen et al., 2008; Ojala, 2007; Behn & Heltzer, 2005) selvittämällä tilastollisesti liikearvon arvonalentumiskirjauksen ajankohdan yhteyttä arvonalentumiskirjauksen tehneen yrityksen arvonalentumiskirjausvuoden osaketuottoihin. Taustalla vallitsee markkinoiden tehokkuuteen sisältyvä oletus, että liikearvon markkina-arvo sisältyy implisiittisesti osakehintoihin, jolloin osaketuotto ja sen muutokset heijastelevat liikearvon markkina-arvon muutoksia (Ojala, 2007). Tutkimuksien tulokset ovat kuitenkin

olleet ristiriitaisia. Osassa tutkimuksia on havaittu liikearvoa kirjattavan kuluksi viiveellä tai yritysten jopa kokonaan välttelevän arvonalentumiskirjausta tulosvaikutuksen vuoksi (Jarva, 2009; Ojala, 2007; Li & Sloan, 2009; Rochness et al., 2001). Toisaalta osassa tutkimuksia (Van Hulzen et al., 2011; Chen et al., 2008) havaitaan liikearvon poistamisen oikea-aikaisuuden parantuneen siirryttäessä arvonalentumistestaukseen ja olevan oikea-aikaista osakemarkkinoiden reaktion perusteella. Nämä tutkimukset liikearvon oikea-aikaisuudesta on tiivistetty taulukkoon 2.

Ramanna & Watts (2009) pyrkivät tutkimuksessaan löytämään tunnusmerkkejä, jotka lisäsivät todennäköisyyttä arvonalentumiskirjausten siirtämiselle. Tutkimuksen otokseen valittiin yrityksiä, joiden odotettiin kirjaavan liikearvoaan kuluksi. Tällaisilla yrityksillä oman pääoman kirja-arvo oli suurempi kuin oman pääoman markkina-arvo, ja niillä oli taseessaan kirjattuna yli miljoona dollaria liikearvoa. Lopullinen otos sisälsi 124 havaintoa vuosilta 2003- 2006. Tutkimustuloksissa havaittiin liikearvon arvonalentumiskirjausten puuttuvan yrityksiltä, joissa arvonalentumiskirjaus pienentäisi toimitusjohtajan korvauksia, huonontaisi toimitusjohtajan mainetta tai mahdollisesti rikkoisi velkakovenantteja.

Jarva (2009) selvitti tutkimuksessaan, olivatko SFAS 142-standardin mukaan vuosina 2002–2005 yhdysvaltalaisissa yhtiöissä kirjatut liikearvon arvonalentumiskirjaukset yhteydessä tuleviin kassavirtoihin, kuten standardin mukaan tulisi olla. Tutkimuksessa löytyi yhteys arvonalentumiskirjausten ja seuraavien 1-2 vuoden kassavirtojen välillä, mutta liikearvoa kirjattiin kuluksi viiveellä verrattuna sen tosiasialliseen arvonalentumiseen. Tutkimuksessa ei löytynyt viitteitä siitä, että liikearvon arvonalentumiskirjauksia olisi tehty opportunistisessa mielessä, vaan ne liittyivät yrityksen taloudellisiin tekijöihin. Lisäksi Jarva tarkkaili tutkimuksessaan yhtiöitä, jotka eivät olleet kirjanneet liikearvoaan kuluksi, vaikka ilmassa oli merkkejä liikearvon arvonalentumisesta. Näidenkään yhtiöiden Jarva ei kuitenkaan pystynyt osoittamaan käyttäytyvän opportunistisesti tai välttelevän liikearvon arvonalentumiskirjausta.

Taulukko 2. Aikaisempia tutkimuksia liikearvon arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuudesta

Tutkijat	Julkaisu ja vuosi	Tutkimuskysymys	Käytetty aineisto	Tulokset
Chen, C., Kohlbeck, M. & Warfield, T.	Advances in Accounting, 2008	Paransiko siirtyminen suunnitelman mukaista poistoista liikearvon arvonalentumistestaukseen liikearvon kuluksi kirjaamisen oikea-aikaisuutta?	1763 yhtiötä, joiden taseessa oli liikearvoa vuoden 2011 lopussa	Käyvän arvon laskun perusteella kirjatut liikearvon arvonalentumiset olivat tutkimustulosten perusteella oikea-aikaisempia.
Jahmani, Y., Dowling, W. & Torres, P.	Journal of Business & Economics Research, 2010	Valitsee ko johto opportunistisesti ajankohdan, jolloin he kirjaavat liikearvon kuluksi?	117 yritystä vuosilta 2003-2005,	Tutkimustuloksen tukivat väitettä yritysten liikearvon arvonalentumiskirjausten välitelystä taloudellisesti huonoina vuosina.
Jarva, H.	Journal of Business Finance & Accounting, 2009	Olivatko SFAS 142-standardin mukaan vuosina 2002-2005 kirjatut liikearvon arvonalentumiskirjaukset yhteydessä tuleviin kassavirtoihin?	327 havaintoa yhdysvaltalaisista yrityksistä vuosilta 2005-2006	Havaittiin yhteys arvonalentumiskirjausten ja seuraavien 1-2 vuoden kassavirtojen välillä, mutta liikearvoa kirjattiin kuluksi viiveellä verratuna sen tosiasialliseen arvonalentumiseen.
Li, K. & Sloan, R.	Working paper, 2009	SFAS 142- standardin vaikutus liikearvon kirjanpitokäsitteeseen ja arvostukseen	329 havaintoa vuosilta 1996-2001	Liikearvojen tasearvot poikkeavat niiden todellisista taloudellisista arvoista, ja liikearvojen käyrien arvojen muutokset kirjataan viiveellä. Liikearvoja kirjataan eniten alas, kun arvonalennusta edeltävä kate on alimmillaan.
Ojala, H.	Väitöskirja, Helsinki School of Economics, 2007	Liikearvon arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuus yhdysvaltalaisissa yrityksissä	605 havaintoa yhdysvaltalaisista yrityksistä ajanjaksolta 2001-2006	Liikearvojen arvonalentumiskirjaukset eivät olleet oikea-aikaisia markkinoiden näkemykseen nähden, vaan niissä oli havaitta vissa keskimäärin 1-2 vuoden viive.
Ramanna, K. & Watts, R.L.	Working paper, 2009	Tunnusmerkit, jotka lisäävät todennäköisyyttä arvonalentumiskirjausten siirtämiselle	124 havaintoa yhtiöistä vuosilta 2003-2006, joilla oli yli miljoona dollaria liikearvoa taseessa sekä oman pääoman kirja-arvo suurempi kuin sen markkina-arvo	Liikearvon arvonalentumiskirjaukset puuttuivat yrityksiltä, jossa arvonalentumiskirjaus pienentäisi toimitusjohtajan korvauksia, huonontaisi toimitusjohtajan mainetta tai mahdollisesti rikkoisi velkakovenantteja.
Van Hulzen, P., Alfonso, L., Georgakopoulos G. & Sotiropoulos, I.	Working paper, 2011	Liikearvon suunnitelman mukaisten poistojen ja arvonalentumiskirjauksien vaikutus tilinpäätösinformaation laatuun oikea-aikaisuuden näkökulmasta	Vuosilta 2001-2004 1289 havaintoa sekä vuosilta 2005-2010 802 havaintoa saksalaisista, ranskalaisista, espanjalaisista sekä hollantilaisista yhtiöistä	Liikearvon arvonalentumiskirjauksilla päästään oikea-aikaisempaan tilinpäätösinformaatioon kuin aikaisemmilla systemaattisilla poistoilla. Tämä merkitsee siis lyhyempää aikaväliä omaisuuserän taloudellisen tilinpäätösinformaatioon.

Jarvan (2009) mukaan kuitenkin tutkimustulosten luotettavuutta heikentää suhteellisen lyhyt tutkimusperiodi. Lisäksi kassavirtoja olisi pitänyt SFAS 142-standardin mukaisesti mitata mieluummin raportointiyksikkötasolla eikä yhtiötasolla. Näin ollen tutkimustuloksista ei voida tehdä selkeitä johtopäätöksiä SFAS 142-standardin käyttöönoton nettohyödyistä.

Ojala (2007) puolestaan tutki liikearvon arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuutta käänteisellä regressiomallilla, jossa liikearvon arvonalentumiskirjaukset regressoitiin arvonalentumiskirjausvuoden markkinakorjattujen osaketuottojen ja vuosittaisten viivästyneiden markkinakorjattujen osaketuottojen kanssa. Tutkimusotokseen kuului 605 havaintoa yhdysvaltalaisista yhtiöistä ajanjaksolta 2001–2006. Tutkimustulosten perusteella liikearvojen arvonalentumiskirjaukset eivät olleet oikea-aikaisia markkinoiden näkemykseen nähden, vaan niissä oli havaittavissa keskimäärin 1-2 vuoden viive. Näin ollen johdon voidaan todeta käyttäytyvän opportunistisesti ja ylioptimistisesti sekä välttelevän vastuuta liikearvon arvonalentumiskirjauksista. Ojalan (2007) mukaan tästä voidaan päätellä, että nykyinen liikearvoa koskeva sääntely ei allokoisi tehokkaasti liikearvon arvonalentumista sille hetkelle, jolloin todellinen taloudellinen arvonalentuminen tapahtuu.

Jahmani et al. (2010) selvittivät tutkimuksessaan, valitseeko johto opportunistisesti ajankohdan, jolloin he kirjaavat liikearvon kuluksi. He tutkivat 117 yrityksen, joilla oli raportoitu liikearvoa taseessaan, tilinpäätökset vuosilta 2003–2005. Jahmani et al. (2010) olettivat, että yritysten, jotka tekevät tappiota tai joilla on heikko kokonaispääoman tuottoaste (ROA; 2% tai vähemmän) kolme vuotta peräkkäin, tulisi kirjata liikearvonsa kuluksi. Tutkimuksen hypoteesissa he kuitenkin olettivat tämän kaltaisten yritysten välttelevän ajallisesti arvonalentumiskirjausta niin pitkään, kunnes yritys olisi voitollinen myös arvonalentumiskirjauksen jälkeen. Tutkimustulosten mukaan vain 31,1% tappiollisista yrityksistä ja vain 22,2% heikon ROA:n yrityksistä kirjasivat liikearvoaan kuluksi tutkimusajanjaksona. Jahmani et al. (2010) totesivat tutkimuksen tulosten tukevan väitettä yritysten liikearvon arvonalentumiskirjausten välttelystä taloudellisesti huonoina vuosina. Tutkimuksen päätelmät pohjautuvat kuitenkin ainoastaan prosenttilukuihin, sillä mitään tilastollista testiä ei tutkimuksessa tehty. Myös Rochness et al. (2001) löysivät tutkimuksessaan viitteitä siitä, että yritykset valitsevat arvonalentumiskirjauksilleen sellaisia hetkiä, jotka sopivat parhaiten heidän toiminnalliseen tulokseen.

Yksi tutkimuslinja on vertailu eri standardien liikearvon poistamistavan välillä. Tutkimusten tavoitteena on selvittää, millä poistamistavalla (suunnitelman mukaisilla poistoilla vai arvonalentumistestauksella) liikearvo kirjataan oikea-aikaisemmin kuluksi. Esimerkiksi Van Hulzen et al. (2011) ja Chen et al. (2008) tutkivat, onko siirtyminen liikearvon aikaisemmasta poistotavasta (suunnitelman mukaisista poistoista) nykyiseen poistamistapaan (arvonalentumistestaukseen) parantanut liikearvon poistamisen oikea-aikaisuutta. Liikearvon poistamista suunnitelman mukaisilla poistoilla kritisoitiin Yhdysvalloissa siitä, etteivät niiden mukaan kirjatut liikearvon poistot olleet oikea-aikaisia, sillä vanha standardi salli poistojen jaksottamisen jopa 40 vuodelle.

Van Hulzen et al. (2011) vertailivat tutkimuksessaan liikearvon suunnitelman mukaisten poistojen ja arvonalentumiskirjauksien vaikutusta tilinpäätösinformaation laatuun oikea-aikaisuuden näkökulmasta. Tutkimuksen otokset ovat vuosilta 2001–2004 1289 havaintoa sekä vuosilta 2005–2010 802 havaintoa saksalaisista, ranskalaisista, espanjalaisista sekä hollantilaisista yhtiöistä. Ensimmäisenä ajanjaksona liikearvo poistettiin systemaattisilla suunnitelman mukaisilla poistoilla, ja jälkimmäisenä ajanjaksona liikearvoa on testattu arvonalentumisen varalta. Oikea-aikaisuutta tutkittiin liikevoitto-osaketuotto-mallilla, jolla pyrittiin arvioimaan, millä laajuudella osaketuotot heijastuivat liikevoittoihin. Regressioita ajettiin neljä, joissa joko huomioitiin tai ei huomioitu liikearvosta tehtyjen poistojen ja liikearvon arvonalentumiskirjausten vaikutus liikevoittoon. Tutkimustulosten mukaan liikearvon arvonalentumiskirjauksilla päästään oikea-aikaisempaan tilinpäätösinformaatioon kuin aikaisemmillä systemaattisilla poistoilla. Tämä merkitsee siis lyhyempää aikaväliä omaisuuserän taloudellisen arvon heikentymisen heijastumisella tilinpäätösinformaatioon. (Van Hulzen et al., 2011)

Myös Chen et al. (2008) tarkastelivat, paransiko siirtyminen suunnitelman mukaisista poistoista liikearvon arvonalentumistestaukseen liikearvon kuluksi kirjaamisen oikea-aikaisuutta SFAS 142- standardin tavoitteiden mukaisesti. Chen et al. (2008) käyttivät tutkimusmenetelmänään kahta regressiomallia, joilla tutkittiin vuonna 2002 tehtyjen liikearvon arvonalentumiskirjausten ja osaketuottojen välistä yhteyttä. Tutkimuksen otos koostui 1763 yhtiöstä, joiden taseessa oli liikearvoa vuoden 2011 lopussa. Tutkimustulokset viittaavat siihen, että markkinat ennakoivat liikearvon arvonalentumiskirjauksia. Tutkijat päättelivät tämän viittaavaan siihen, että vanhan standardin mukaisesti liikearvon poistaminen suunnitelman mukaisilla poistoilla ei ollut oikea-aikaisia. Sitä vastoin SFAS 142-standardin mukaisesti käyvän arvon laskun perusteella kirjatut liikearvon

arvonalentumiset olivat tutkimustulosten perusteella oikea-aikaisempia kuin liikearvon poistaminen suunnitelman mukaisilla poistoilla.

Li ja Sloan (2009) selvittivät tutkimuksessaan SFAS 142- standardin vaikutusta liikearvon kirjanpitokäsittelyyn ja arvostukseen. Tutkimuksen otos koostui 329 havainnosta vuosilta 1996- 2011. Tutkimustulokset viittaavat siihen, että liikearvojen tasearvot poikkeavat niiden todellisista taloudellisista arvoista, ja liikearvojen käypien arvojen muutokset kirjataan viiveellä. Heidän mukaan liikearvoja kirjataan eniten alas, kun arvonalennusta edeltävä kate on alimmillaan eli tosiasiasa silloin, kun on jo selvää, että liikearvon tulonodotukset ovat jo pääasiassa vanhentuneet. Näin ollen heidän mukaansa liikearvon poistaminen suunnitelman mukaisilla poistoilla tuottaa oikea-aikaisempaa informaatiota.

4.3 Liikearvon arvorelevanssi

Tutkimustulokset tuloksen manipuloinnista liikearvoraportoinnin kautta ja liikearvon viivästyneistä arvonalentumiskirjauksista ovat herättäneet kysymyksen siitä, onko liikearvo ylipäättään sijoittajille arvorelevantti omaisuuserä, jos sitä käytetään tuloksen ohjailun välineenä, ja jos liikearvoja ei kirjata kuluksi oikea-aikaisesti niiden taloudellisen arvon heikentyessä.

Liikearvon arvonalentumiskirjausten informaatioarvo perustuu kahden asian heijastamiseen: (1) yrityksen aineettomien hyödykkeiden arvostukseen sekä (2) yrityksen tulevaisuuden tuottopotentialissa tapahtuviin merkittäviin muutoksiin (Hirschey & Richardson, 2003). Bartov et al. (1998) määrittelevät arvonalentumiskirjaukset merkittäviksi, kun kyseessä on suuri rahamääräinen summa, ja kun kirjauksilla on huomattava vaikutus yrityksen menestykseen ja arvoon. Arvonalentumiskirjausten arviointi on kuitenkin hankalaa, sillä niitä tapahtuu epäsäännöllisesti, ja niiden sisältämää informaatiota voi tulkita monella eri tapaa. Arvonalentumiskirjaukset voivat olla merkki hyvistä uutisista, jos johto on päättänyt keskittyä yrityksen ydinosaamiseen luopumalla yrityksen tuottamattomista toiminnoista, mutta ne voivat myös heijastella huonoja uutisia, mikäli alentuminen omaisuuserän arvossa enteilee pahempien ongelmien olevan vasta edessä (Hirschey & Richardson, 2003).

Kun yrityksen johdolla on standardin puitteissa mahdollisuus ja kannustimia käyttää harkinnanvaraisuutta, altistutaan luonnollisesti virheille. Lisäksi johdon esittämien lukujen oikeellisuutta on ylipäättään vaikea varmentaa. Nämä käypään arvoon perustuvalla standardille ominaiset piirteet vaikuttavat tilinpäätöslukujen uskottavuuteen ja

arvorelevanssiin tilinpäätösinformaation käyttäjien silmissä (Holthausen & Watts, 2001). Akateemisessa keskustelussa onkin jatkuvaa väittelyä siitä, onko käyvien arvojen käyttö tilinpäätöksissä tarkoituksenmukaista (Jarva, 2009). Vastustajien mukaan (Ramanna & Watts, 2009; Watts, 2003) arvostettaessa käyvän arvon mukaan tilinpäätöslukujen varmentaminen on hankalaa, jolloin niiden käytettävyys kärsii, ja todennäköisyys opportunistiselle käyttäytymiselle kasvaa. Puolustajien mielestä (Barth, 2006; FASB, 2001) taas käyvät arvot heijastavat varojen ja velkojen nykyistä taloudellista arvoa, jolloin ajan tasalla olevat odotukset tulevaisuudesta tarjoavat hyödyllistä informaatiota taloudellista päätöksentekoa varten.

Useimmissa tutkimuksissa arvorelevanssia tutkitaan tarkastelemalla markkinainformaation (osakehintojen) suhdetta tilinpäätösinformaatioon. Arvorelevanssitutkimuksissa pyritään mittaamaan, millä laajuudella tilinpäätösinformaatio sisältyy osakehintoihin (Van Hulzen et al., 2011). Mikäli markkinat mieltävät liikearvon heijastavan tulevaisuuden tuotto-odotuksia, pitäisi liikearvon ja yhtiön oman pääoman markkina-arvon välillä olla merkitsevä yhteys (Bugeja & Gallery, 2006).

Liikearvon arvorelevanssista sijoittajille onkin tehty useita tutkimuksia. Näissä tutkimuksissa on kuitenkin useimmiten havaittu liikearvoista raportoitujen tietojen olevan arvorelevantteja (esim. Godfrey & Koh, 2001; Jennings et al., 1996). Yleisenä johtopäätöksenä voidaan pitää markkina-arvojen olevan positiivisesti yhteydessä kirjattuun liikearvoon ja negatiivisesti yhteydessä liikearvoista tehtyihin poistoihin ja arvonalentumiskirjauksiin (Bugeja & Gallery, 2006). Tosin liikearvon arvorelevanssi sijoittajille säilyy vain tietyn ajan sen arvostamisen jälkeen (Li et al., 2010; Bugeja & Gallery, 2006), ja liikearvon arvonalentumiskirjauksilla on todettu olevan merkitystä vain suurissa, korkeamman informaation epäsymmetrian yrityksissä (Bens et al., 2011). Tutkimuksessa on myös keskitytty vertailemaan aikaisempien poistojen ja nykyisen liikearvon arvonalentumistestin arvorelevanssia ja informaatioarvoa. Tuloksissa on yleistäen havaittu liikearvon arvonalentumistestauksen olevan poistoja arvorelevantimpi tapa poistaa liikearvoa (Ahmed & Guler, 2007; Duangploy et al., 2005). Sijoittajat kuitenkin kokevat liikearvon arvonalentumiskirjaukset hankalasti tulkittaviksi (Van Hulzen et al., 2011). Nämä tutkimukset liittyen liikearvon arvorelevanssiin on tiivistetty taulukkoon 3.

AbuGhazaleh et al. (2012) selvittivät tutkimuksessaan yhtiön oman pääoman markkina-arvon ja liikearvon arvonalentumiskirjausten yhteyttä. Tutkimuksen empiiristen tulosten perusteella tämä yhteys oli tilastollisesti merkitsevä, jolloin siis sijoittajien mielestä liikearvon arvonalentumiskirjaukset mittaavat luotettavasti liikearvon taloudellisen arvon heikkenemistä, ja he käyttävät tätä tietoa hyväkseen määrittäessään arvoa yhtiölle. Tutkimuksen otos koostui 528:sta Ison-Britannian top 500-listatuista yrityksistä vuosilta 2005 ja 2006. Tilastollista merkitsevyyttä tutkittiin pienimmän neliösumman regressiomallilla, jossa oli selitettävänä muuttujana liikearvon arvonalentumiskirjaus jaettuna vuoden t-1 taseen loppusummalla ja selittävinä muuttujina tuloksen tasoittaminen, big bath-ilmiö, toimitusjohtajan vaihtuminen sekä yrityksen hallintotapa (corporate governance).

Tulosten mukaan toimitusjohtajan vaihdoksella, tuloksen tasoittamisella ja big bath-ilmiöllä havaittiin olevan tilastollisesti merkitsevä positiivinen yhteys liikearvon arvonalentumiskirjauksiin. Tosin tutkimuksessa havaittiin hyvän hallintotavan vähentävän johdon opportunistista käytöstä, joten AbuGhazaleh et al. (2012) johtopäätöksenä johto käyttää harkinnanvaraisuuttaan enemmän välittääkseen sisäpiirin tietoaan markkinoille kuin käyttäytyvän opportunistisesti. Näin ollen sijoittajat voivat luottaa liikearvoista tehtyjen arvonalentumiskirjausten olevan luotettavia ja sisältyvän yritysten arvonmääryksiin. Tällöin voidaan todeta IASB:n tavoitteiden kehittäessään standardia vain arvonalentumistestin sallivaan suuntaan täyttyneen, kun yrityksen johto kirjatessaan IFRS 3-standardin mukaisesti todennäköisemmin käyttää harkinnanvaraisuuttaan välittääkseen tietoa yrityksen todellisesta kannattavuudesta.

Taulukko 3. Aikaisempia tutkimuksia liikearvon arvorelevanssista

Tutkijat	Julkaisu ja vuosi	Tutkimuskysymys	Käytetty aineisto	Tulokset
AbuGhazaleh, N., International Journal of Economics & Finance, 2012	Yhtiön oman pääoman markkina-arvon ja liikearvon arvonalentumiskirjausten yhteys	528 Ison-Britannian top 500-listattua yritystä vuosilta 2005 ja 2006	Sijoittajien mielestä liikearvon arvonalentumiskirjaukset mittaavat luotettavasti liikearvon taloudellisen arvon heikkenemistä, ja he käyttävät tätä tietoa hyväkseen määrittäessään arvoa yhtiölle.	
Ahmed, A.S. & Guler, L.	Working paper, 2007	SFAS 142-standardin vaikutus liikearvon arvonalentumiskirjausten ja taseisiin kirjattujen liikearvojen luotettavuuteen 1999–2004	5680 havaintoa yhdysvaltalaisista yhtiöistä, joilla oli kirjattuna liikearvoa taseeseen vuosina 1999–2004	SFAS 142-standardin julkaisemisen jälkeen liikearvo ja siitä tehdyt arvonalentumiskirjaukset ovat vahvemmin yhteydessä osakehintoihin- ja tuottoihin, jolloin liikearvon arvonalentumiskirjausten ja taseeseen kirjatun liikearvon luotettavuus on parantunut.
Bens, D. & Heltzer, W. & Segal, B.	Journal of Accounting, Auditing & Finance, 2011	Liikearvon arvonalentumiskirjausten informaatioarvo SFAS 142-standardin saaman kritiikin pohjalta	388 yritystä vuosilta 1996–2006, jotka olivat kirjanneet liikearvoa kuluksi vähintään 5 % taseen loppusumman arvosta	SFAS 142-standardin käyttöönotto on heikentänyt liikearvon arvonalentumiskirjausten informaatioarvoa aikaisempiin poistoihin verrattuna sen monimutkaisuuden takia. Liikearvon arvonalentumiskirjauksilla on informaatioarvoa vain suurissa yrityksissä, joita analytiikat eivät aktiivisesti seuraa. Arvonalentumistestaus on liian altis johdon manipuloinnille, jolloin sen lopputulokseen ei ole sijoittajille kovin informatiivinen.
Bugeja, M. & Gallery, N.	Accounting & Finance, 2006	Säilykö ostetun liikearvon arvorelevanssi sijoittajille pidemmällä aikavälillä?	136 yhtiötä, jotka olivat kirjanneet liikearvoa taseeseensa vuosina 1995–1999	Äskettäin hankitulla liikearvolla on informaatioarvoa, kun taas vanhemmalla liikearvolla sitä ei enää ole. Liikearvon havaittiin olevan positiivisesti yhteydessä yrityksen arvoon hankintavuonna ja sitä seuraavana kahtena vuotena, mutta tämän jälkeen vanhemmalla liikearvolla ei enää ollut havaittavissa yhteyttä yrityksen arvoon.
Churyk, N.	Journal of Business Research, 2005	Oliko FASB:n päätös poistaa liikearvon systemaattiset poistot tarkoituksenmukaisia?	162 yritystä vuosilta 1996–1998, joilla oli liikearvoa taseessaan	Liikearvon määrä ei yleensä ole kirjaamishetkellä ylläarvostettu, minkä johdosta systemaattinen poistaminen ei ole aiheellista. Tutkimuksessa löydettiin useita viitteitä (osakkeen hinnan huomattava lasku hankintahetken jälkeen ja oman pääoman markkina-arvoa suurempi kirja-arvo) liikearvon arvonalentumiselle, jolloin arvonalentumiskirjaus vaa dittaisiin.
Duangploy, O., Shelton, M. & Omer, K.	Bank Accounting & Finance, 2005	Jättävätkö markkinat kokonaan huomioimatta liikearvon arvonalentumiskirjausten vai vaikuttaako se osakkeen arvoon?	Vuodelta 2002 Fortune 500-listalta 137 yritystä	Markkinat ottavat liikearvon arvonalentumiskirjauksen huomioon toisin kuin aikaisempia liikearvoista tehtyjä poistoja.

Taulukko 3 (jatkuu). Aikaisempia tutkimuksia liikearvon arvorelevanssista

Tutkijat	Julkaisu ja vuosi	Tutkimuskysymys	Käytetty aineisto	Tulokset
Henning S.L., Lewis, B.L. & Shaw, W.S.	Journal of Accounting Research, 2000	Antavatko sijoittajat arvoa määrittäessään eri painoarvoa liikearvon eri komponenteille?	1576 havaintoa yrityksistä vuosilta 1990–1994, joilla oli kirjattu liikearvoa taseeseen	Sijoittajat arvostavat eri painoarvolla going-concern liikearvoa, synergiaeduista syntyvää liikearvoa ja jäännöslikearvoa.
Hirschey, M. & Richardson, V.J.	Financial Analyst Journal, 2003	Liikearvon informaatioisältö sijoittajille	80 liikearvon arvonalentumiskirjauksen vuosina 1992-1996 tehnyttä yhdysvaltalaisia yritystä	Osakemarkkinasijoittajat mielivät kuluksi kirjatun liikearvon hyvänä indikaattorina yrityksen tulevaisuuden tuottopotentiaalille.
Li, K., Amel-Zadeh, A. & Meeks, G.	Working paper, 2010	Onko siirtyminen liikearvon arvonalentumistestaukseen ja poistoista luopuminen parantanut yritysten kirja-arvojen ja tulosten arvorelevanssia?	532 havainnon otos Lontoon pörssiin listautusia yrityksistä vuosilta 1997-2002	Liikearvon arvonalentumismuutokset sisältävät hyödyllistä informaatiota sijoittajille ja ovat parantaneet tilinpäätösinformaation laatua verrattuna poistoihin.
Van Hulzen, P., Alfonso, L., Georgakopoulos, G. & Sotiropoulos, I.	Working paper, 2011	Suunnitelman mukaisista poistoista arvonalentumistestaukseen siirtymisen vaikutus tilinpäätösinformaation laatuun arvorelevanssin näkökulmasta	Vuosilta 2001-2004 1289 havaintoa sekä vuosilta 2005-2010 802 havaintoa saksalaisista, ranskalaisista, espanjalaisista sekä hollantilaisista yhtiöistä	Poistot ovat arvorelevantimpia kuin liikearvosta tehtävät sijoittajat pitävät poistoja relevantimpana tietona tehdessään sijoituspäätöksiä ja arvostaessaan osakkeen hintaa.

Bugeja & Gallery (2006) selvittivät tutkimuksessaan, säilyykö ostetun liikearvon arvorelevanssi sijoittajille pidemmällä aikavälillä. Tutkimuksen otos koostui 136 yhtiöstä, jotka olivat kirjanneet liikearvoa taseeseensa vuosina 1995–1999. Tutkimustulosten mukaan äskettäin hankitulla liikearvolla on informaatioarvoa, kun taas vanhemmalla liikearvolla sitä ei enää ole. Bugeja & Gallery (2006) havaitsivat liikearvon olevan positiivisesti yhteydessä yrityksen arvoon hankintavuonna ja sitä seuraavana kahtena vuonna, mutta tämän jälkeen vanhemmalla liikearvolla ei enää ollut havaittavissa yhteyttä yrityksen arvoon. Näin ollen tutkijat päättelivät ainoastaan hiljattain hankitun liikearvon olevan yhteydessä yrityksen oman pääoman markkina-arvoon, mikä merkitsisi, että markkinoiden mukaan ”vanhalla” liikearvolla ei ole enää odotettavissa tulevaisuudessa taloudellisia hyötyjä.

Ilmiöön esitetään kaksi mahdollista selitystä. Ensimmäinen selityksen mukaan yrityskaupan hyödyt heijastuvat yrityksen tavalliseen toimintaan, ja yrityskaupan arvo sisältyy tuottoihin eikä liikearvoon. Yleensä yrityskaupan synergioilla saavutetut säästöt kustannuksissa tulevat ilmi pian yrityskaupan jälkeen, jolloin markkinat reagoivat vain tähän tuottoon liittyvään hyötyyn, kun se on julkaistu, eikä liikearvoon. Toinen mahdollinen selitys markkinoiden ilmiölle on haasteissa saavuttaa yrityskaupan jälkeisiä parannuksia tuottavuudessa, jolloin markkinat puolestaan laskevat liikearvon arvostustaan, kun yrityskaupalla ei saavutettu lisäarvoa. Joka tapauksessa, jos sijoittajien mielestä yrityksen taseeseen kirjatulla liikearvolla ei ole tulevaisuuden tuotto-odotuksia kahden vuoden jälkeen, liikearvon pitäminen yhä taseessa monien vuosien ajan sotii standardien vaatimaa relevantin informaation periaatetta vastaan. Tällainen erä ei ole myöskään hyödyllistä taloudellisen päätöksenteon kannalta.

Samoin Li et al. (2010) tutkimuksen mukaan liikearvo on arvorelevantti erä, mutta menettää merkitystään pidemmällä aikavälillä. Li et al. (2010) tutkivat liikearvon arvonalentumiskirjausten yhteyttä markkina-arvoihin vuosina 1997–2002 532 havainnon otoksella Lontoon pörssiin listatuista yrityksistä. Tutkimuksen tavoitteena oli liikearvon arvonalentumistestauksen arvorelevanssin selvittämisen lisäksi tarkastella, parantaako liikearvon arvonalentumistestaukseen siirtyminen ja poistoista luopuminen yritysten kirjaarvojen ja tulosten arvorelevanssia. Tutkimustulosten mukaan liikearvon arvonalentumiskirjauksella on negatiivinen yhteys yrityksen markkina-arvoon toisin kuin liikearvon säännönmukaisilla poistoilla. Tapahtumatutkimuksessa (event study) yhteyden todettiin olevan erityisen suuri varsinkin sellaisilla yrityksillä, joilla liikearvon osuus kokonaisvaroista oli suurempi, ja nämä yritykset eivät olleet julkistaneet kovin paljon tietoa arvonalentumiskirjauksesta ennen tiedotusta arvonalentumisesta. Tästä voidaan Li et al.

(2010) mukaan päätellä, että liikearvon arvonalentumisilmoitukset sisältävät hyödyllistä informaatiota sijoittajille ja ovat parantaneet tilinpäätösinformaation laatua verrattuna poistoihin.

Taloudellisesta näkökulmasta ajatellen taseeseen kirjattu liikearvo antaa hyödyllistä taloudellista tietoa, jos se auttaa sijoittajia muodostamaan kokonaisvaltaisen käsityksen aineettomien hyödykkeiden osuudesta yrityksen arvoon (Hirschey & Richardson, 2002). Henning et al. (2000) selvittivät tutkimuksessaan, antavatko sijoittajat yrityskauppavuonna arvoa määrittäessään eri painoarvoa liikearvon eri komponenteille. Tutkimuksen otos koostui 1576 havainnosta yrityksiä vuosilta 1990–1994, joilla oli kirjattu liikearvoa taseeseen. Tutkimuksen mukaan sijoittajat arvostavat eri painoarvolla going-concern liikearvoa, synergiaeduista syntyvää liikearvoa ja jäännösliikearvoa (residual goodwill). Kahta ensimmäistä liikearvoa arvostettiin positiivisesti, kun taas jälkimmäinen heijastui negatiivisena markkina-arvon muutoksena.

Hirschey & Richardson (2002) tutkivat liikearvon informaation sisältöä sijoittajille. Tutkimuksen otos koostui 80:sta liikearvon arvonalentumiskirjauksen vuosina 1992–1996 tehneestä yhdysvaltalaisesta yhtiöstä. Tutkimus toteutettiin tapahtumatutkimuksena. Tutkimustulosten mukaan osakemarkkinasijoittajat mieltävät kuluksi kirjatun liikearvon hyvänä indikaattorina yrityksen tulevaisuuden tuottopotentialille. Sijoittajien reaktiot liikearvon arvonalentumiskirjauksiin arvonalentumiskirjaushetkellä olivat tutkimuksessa negatiivisia ja olennaisia, suuruudeltaan keskimäärin 2-3 % yrityksen osakkeen arvosta. Kuitenkin jo ennen ilmoittamista arvonalentumisesta havaittiin jopa -40 %:n muutos osakkeen arvossa. Tutkijat selittivät ilmiön johtuvan markkinoiden kyvystä ennakoita ainakin osittain liikearvon arvonalentuminen tai vaihtoehtoisesti yritykselle tapahtuu samanaikaisesti useita yrityksen arvoon negatiivisesti vaikuttavia asioita. Vielä arvonalentumisen jälkeen muutos osakkeen hinnassa oli -11 %, mikä viittaa siihen, että liikearvon arvonalentumiseen sisältyvä negatiivinen informaatio heijastuu kokonaisuudessaan osakkeen arvoon vasta myöhemmällä ajalla.

Ahmed & Guler (2007) selvittivät tutkimuksessaan SFAS 142-standardin vaikutusta liikearvon arvonalentumiskirjausten ja taseisiin kirjattujen liikearvojen luotettavuuteen. Tätä tutkittiin tarkastelemalla liikearvon arvonalentumiskirjausten yhteyttä osaketuottoihin sekä taseisiin kirjattujen liikearvojen yhteyttä osakehintoihin. Tutkimusotos koostui 5680 havainnosta yhdysvaltalaisia yhtiöitä, joilla oli kirjattuna liikearvoa taseessa vuosina 1999–

2004. Tutkimustulosten mukaan SFAS 142-standardin julkaisemisen jälkeen liikearvo ja siitä tehdyt arvonalentumiskirjaukset ovat vahvemmin yhteydessä osakehintoihin- ja tuottoihin. Yhteys on vahvempi sellaisilla yrityksillä, joilla on monta segmenttiä. Näin ollen voidaan tutkijoiden mukaan todeta, että liikearvon poistaminen arvonalentumistestillä SFAS 142-standardin mukaisesti on parantanut liikearvon arvonalentumiskirjausten ja taseeseen kirjatun liikearvon luotettavuutta. Näin ollen SFAS 142-standardia koskevalle kritiikille ei löytynyt perusteita.

Tosin vaikka Ahmed & Gulerin (2007) tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että SFAS 142-standardi on parantunut liikearvojen luotettavuutta, tulee ottaa huomioon, että kyseessä on vain yhden tilinpäätösinformaatiokäyttäjryhmän (sijoittajien) näkökulma. Holthausen & Watts (2001) huomauttavatkin, että tilinpäätösinformaatiolla on useita käyttäjiä. Vaikka tulokset viittaisivat parantuneeseen käytettävyyteen yhden tahon kannalta (esim. yrityksen arvonmäärityksen kannalta), ei välttämättä informaation käytettävyys ole parantunut kaikilla osa-alueilla (esim. sopimusneuvotteluihin liittyen).

Duangploy et al. (2005) selvittivät tutkimuksessaan markkinoiden reaktiota liikearvon arvonalentumiskirjauksiin. Tavoitteena oli selvittää, jättävätkö markkinat kokonaan huomioimatta arvonalentumiskirjauksen vai vaikuttaako se osakkeen arvoon. Tutkimuksen otokseen valittiin vuodelta 2002 Fortune 500-listalta 137 yritystä, jotka täyttivät vaaditut kriteerit liikearvon arvonalentumiskirjauksille ja olivat listattu New Yorkin pörssiin. Tutkimuksessa tarkkailtiin osakemarkkinoiden reaktiota neljällä eri korrelaatiomallilla. Tutkimustulosten mukaan markkinat ottavat liikearvon arvonalentumiskirjauksen huomioon toisin kuin aikaisempia liikearvosta tehtyjä poistoja.

Tutkijat esittävät tähän kolme perustelua. Ensiksi liikearvon arvonalentumiskirjauksella on suurempi vaikutus yrityksen tulokseen ja kokonaisvaroihin, sillä kyseessä on usein suurempi erä kuin poistot. Näin ollen liikearvon kirjaaminen kuluksi pienentää yrityksen kirja-arvoa, mikä puolestaan vaikuttaa omavaraisuusasteeseen. Heikentynyt omavaraisuusaste heijastaa korkeampaa todennäköisyyttä yrityksen konkurssille, mikä puolestaan heikentää yrityksen markkina-arvoa. Toiseksi raportointiyksiköt, joille liikearvo on kohdistettu, ovat usein yrityksen segmenttejä. Perinteisesti yrityksen segmentti-informaatio on ollut suhteellisesti merkityksellisempää yrityksen riskiä ja tuottoa mitattaessa, ja näin ollen segmentti-informaatio on vaikuttanut osakemarkkinoihin enemmän kuin konsernitilinpäätöksen tiedot. Liikearvon arvonalentumiskirjauksen kohdistuminen raportointiyksikölle synnyttää

läpinäkyvää informaatiota, joka puolestaan luo lisäarvoa tilinpäätösinformaation käyttäjille. Kolmanneksi liikearvon arvonalentumiskirjauksen määrä perustuu raportointiyksikölle kohdistetun liikearvon käypään arvoon. Tämän tiedon on todettu olevan merkityksellinen ja oleellinen nykyisillä epävakailta markkinoilla.

Myös Churyk (2005) löysi tutkimuksessaan liikearvon arvonalentumiskirjausten olevan yhteydessä osakehintoihin. Churykin (2005) tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, oliko FASB:n päätös poistaa liikearvon systemaattiset poistot tarkoituksenmukaista. Tätä tutkittiin tarkastelemalla liikearvon arvostusta markkinoiden näkökulmasta kirjaamishetkellä ja sen jälkeen. Tutkimuksen perustana käytettiin SFAS 142-standardiluonnosta, johon on listattu merkkejä mahdollisesta liikearvon alkuperäisestä yliarvostuksesta ja tilanteista, jotka saattavat taseeseen kirjaamisen jälkeen johtaa liikearvon arvonalentumiseen. Tutkimuksen otos koostui 162 yhtiöstä vuosilta 1996–1998, joilla oli liikearvoa taseessaan. Tulosten mukaan liikearvon määrä ei yleensä ole kirjaamishetkellä yliarvostettu, minkä johdosta systemaattinen poistaminen ei ole aiheellista. Sitä vastoin tutkimuksessa löydettiin useita viitteitä liikearvon arvonalentumiselle, jolloin arvonalentumiskirjaus vaadittaisiin. Näitä merkkejä ovat osakkeen hinnan huomattava lasku hankintahetken jälkeen ja oman pääoman markkina-arvoa suurempi kirja-arvo. Churykin (2005) mukaan tästä voidaan päätellä FASB:n päätöksen vaihtaa liikearvon systemaattiset poistot arvonalentumistestaukseen olleen asianmukainen.

Van Hulzen et al. (2011) selvittivät tutkimuksessaan suunnitelman mukaisista poistoista arvonalentumistestaukseen siirtymisen vaikutusta tilinpäätösinformaation laatuun arvorelevanssin näkökulmasta. Vertailussa käytettiin samaa otosta ajanjaksoilta 2001-2004 ja 2005-2010 kuin tutkittaessa oikea-aikaisuutta. Arvorelevanssia tutkittiin markkina-arvostusmallilla, jossa yrityksen markkina-arvoa selitettiin oman pääoman kirja-arvolla, liiketuloksella sekä vertailuajanjakson mukaan joko suunnitelman mukaisten poistojen tai liikearvon arvonalentumiskirjauksen määrällä. Tutkimustulosten mukaan poistot ovat arvorelevantimpia kuin liikearvosta tehtävät arvonalentumiskirjaukset, eli sijoittajat pitävät poistoja relevantimpana tietona tehdessään sijoituspäätöksiä ja arvostaessaan osakkeen hintaa. Van Hulzen et al. (2011) mukaan ilmiö voi selittyä liikearvon arvonalentumiskirjauksen arvostuksella käypään arvoon. Vaikka käypä arvo heijastaa paremmin omaisuuserän taloudellisia tapahtumia, sijoittajien mielestä tätä kirjanpidon lukua on hankala tulkita. Näin ollen uusi standardi täyttää vain osittain sille asetetut tavoitteet parantaa tilinpäätösinformaation laatua.

Bens et al. (2011) tutkivat liikearvon arvonalentumiskirjausten informaatioarvoa SFAS 142-standardin saaman kritiikin pohjalta. Arvioidakseen liikearvon arvonalentumiskirjausten informaatioarvoa tutkijat kehittivät mallin, jolla estimoitiin yritysten odotettavissa olevia arvonalentumiskirjauksia. Ero todellisten ja arvioitujen arvonalentumiskirjausten välillä tulkittiin joko yllättävänä tai odottamattomana liikearvon arvonalentumiskirjauksena. Tavoitteena oli arvioida, huononsiko poistoista siirtyminen liikearvon arvonalentumistestaukseen tilinpäätösinformaation informaatioarvoa. Lisäksi (poikkileikkaavassa) testissä tarkasteltiin, onko seuraavalla kolmella yrityskohtaisella tekijällä vaikutusta osaketuottojen ja arvonalentumiskirjausten yhteyteen. Ensimmäinen tekijä oli informaation epäsymmetria markkinoilla, jota mitattiin analyytikoiden seurannalla. Toinen tekijä oli yrityksen pätevyys suorittaa tehokkaasti liikearvon arvonalentumistesti. Tätä arvioitiin yrityksen koon perusteella. Kolmantena tekijänä tarkkailtiin yrityksen rakenteen monimutkaisuutta, jota mitattiin yrityksen segmenttien määrällä.

Tutkimusotokseen valittiin vuosilta 1996–2006 yrityksiä, jotka olivat kirjanneet liikearvoa kuluksi vähintään 5 % taseen loppusumman arvosta. Havaintoja löytyi yhteensä 388. Tutkimustuloksissa havaittiin negatiivinen ja tilastollisesti merkitsevä osakemarkkinoiden reaktio odottamattomiin liikearvon arvonalentumiskirjauksiin. Kuitenkin tarkemmassa (poikkileikkaavassa) analyysissä havaitaan reaktion olevan heikompi niiden yritysten kohdalla, joilla on matalampi informaation epäsymmetria. Tämä viittaa markkinoiden siirtävän tiedon osakkeen hintaan jo ennen varsinaista yrityksen julkista tiedotusta arvonalentumiskirjauksesta, sillä yritystä seuraavat useammat analyytikot, jotka ovat jo tuottaneet aiemmin julkista informaatiota yrityksestä. Markkinareaktio on myös heikompi yrityksillä, joille tuottaa vaikeuksia tehdä monimutkainen liikearvon arvonalennustesti (pienet yritykset). Markkinat eivät pidä heidän liikearvon testaamistaan yhtä uskottavana. Yrityksen monimutkaisuudella ei havaittu olevan merkitystä. Bens et al. (2011) arvelevat SFAS 142-standardin käyttöönoton heikentäneen liikearvon arvonalentumiskirjausten informaatioarvoa aikaisempiin poistoihin verrattuna sen monimutkaisuuden takia. Näin ollen voidaan todeta liikearvon arvonalentumiskirjauksilla olevan informaatioarvoa vain suurissa yhtiöissä, joita analyytikot eivät aktiivisesti tarkkaile. Arvonalentumistestaus on liian altis johdon manipuloinnille, jolloin sen lopputuloskaan ei ole sijoittajille kovin informatiivinen.

5. HYPOTEESEIEN KEHITTELY

SFAS 142-standardi pyrkii liikearvon arvonalentumistestillä parantamaan liikearvon kuluksi kirjaamisen luotettavuutta, relevanssia ja oikea-aikaisuutta. Kuten edeltävässä aihepiiriin liittyvää aikaisempaa tutkimusta käsitelleessä luvussa todettiin, tämän tavoitteen toteutumisen todentaminen on kuitenkin ollut haastavaa aikaisemmissa tutkimuksissa, ja tutkimusten tulokset ovat olleet ristiriitaisia. Pääosin aikaisempien tutkimuksien tulokset viittaavat siihen, että liikearvoja ei kirjata kuluksi oikea-aikaisesti vaan viiveellä verrattuna omaisuuserän todelliseen arvonalentumiseen (Jarva, 2009; Ojala, 2007; Hayn & Hughes, 2006).

Erityisesti pankit ovat olleet toimialana esillä talouslehdissä liikearvon arvonalentumiskirjausten ajalliseen viivyttämiseen liittyen. Grosin (2009) mukaan yhdysvaltalaisilla ja eurooppalaisilla pankeilla on todellinen paine kirjata kuluksi liikearvojaan finanssikriisin jälkeisessä muuttuneessa toimintaympäristössä.

Kuten luvussa 3.2 Pankkitoimialan kehitys esiteltiin, liikearvon määrä yhdysvaltaisten pankkien taseessa on lisääntynyt merkittävästi viimeisen 30 vuoden aikana lukuisien yrityskauppojen myötä jo ennen finanssikriisin alkamista vuonna 2008. Finanssikriisin jälkeen näihin liikearvoihin kohdistuvat tulonodotukset eivät kuitenkaan välttämättä ole enää paikkaansa pitäviä. Toimialalla on havaittavissa useita merkkejä siitä, että taseisiin kirjatut liikearvot eivät heijasta enää niiden todellista taloudellista arvoa. Näitä merkkejä ovat esimerkiksi maailmanlaajuiset vaikeat ja heikentyneet markkinaolosuhteet sekä pankkien sääntelyyn liittyvät muutokset, jotka vaikuttavat rahoituslaitosten liiketoimintaan ja –voittoon. Pankit valmistautuvat uuden Basel III-sääntelyn korkeampiin pääomavaatimuksiin, ja nämä valmistelutoimenpiteet saattavat vaikuttaa aikaisempiin ja tuleviin yrityskauppastrategioihin sekä vaikuttaa liikearvon arvonalentumiskirjauksen ajankohtaan ja näkemyksiin liikearvon arvonalentumisen olemassaolosta. Lisäksi monilla pankeilla on jatkuvasti merkittävä ero taseidensa markkina-arvon ja kirja-arvon välillä. (Standard & Poors, 2012)

Kuitenkin kuten jo aikaisempaa kirjallisuutta käsitellessä todettiin, standardien salliman johdon harkinnanvaraisuuden vuoksi arvonalentumiskirjauksen määrää ja ajankohtaa on mahdollista siirtää. Näin ollen liikearvon todellinen taloudellinen arvo on jo todellisuudessa laskenut jo kauan ennen kirjanpidollista arvonalentumiskirjausta (Standard & Poors, 2012). Finanssikriisi on myös itsessään herättänyt epäilyksiä liikearvon arvonalentumistestauksen

uskottavuudesta. Esimerkiksi Euroopan arvopaperimarkkinaviranomaisen (European Securities and Markets Authority, ESMA) (2013) mukaan liikearvoa on kirjattu kuluksi viiveellä finanssikriisin aikaan. Grosin (2009) mukaan finanssikriisin jälkeen vallitsevassa epävakaaassa taloudellisessa tilanteessa pankkien johdolla eikä sääntelijöillä ole intressiä ”paljastaa” pankkien liikearvojen arvonalentumiskirjausten todellista laajuutta. Heidän mielestä epävakaaassa taloudellisena aikana ei ole syytä kirjata enempää suuria kirjanpidollisia tappioita.

Lisäksi vaikka liikearvo ei vaikuta aineettomana hyödykkeenä pankkien pääomavaatimuksiin, signaloii sen kirjaaminen kuluksi sijoittajille johdon tehneen epäonnistuneen yrityskaupan, mikä vaikuttaa negatiivisesti pankin maineeseen ja mielikuvaan johdon ammattitaidosta (Bloomberg, 2012; Standard & Poors, 2012). Lisäksi liikearvon arvonalentumiskirjaukset voivat tarjota informaatiota pankkien taloudellisesta joustavuudesta sekä yleisestä luottokelpoisuudesta. Arvonalentumiskirjaus voi olla merkki siitä, että johto toteaa yksikön tai yksikköjen tulevaisuuden toimintakyvyn heikentyneen, johto yliarvioi yrityskaupasta syntyvät synergiaedut tai ostettu yritys on implementoitu tehottomasti (Standard & Poors, 2012).

Jos liikearvon arvonalentumiskirjaus on epätavallisen suuri tai odottamaton, voi pankin mahdollisuudet hyödyntää osake- ja velkamarkkinoita supistua merkittävästi, jos pääomamarkkinat reagoivat negatiivisesti arvonalentumiskirjaukseen (Standard & Poors, 2012). Tämä on varmasti yksi lisäsy, minkä vuoksi pankit todennäköisesti viivästyttävät liikearvojen arvonalentumiskirjauksiaan. Pankkien väitetään myös historiallisesti katsoen välttelevän liikearvon arvonalentumiskirjauksia. Pankkien johdolla on ollut tapana väittää, että heidän liiketoimintansa on arvokkaampaa kuin mitä markkinahinnat näyttävät perustuen heidän omiin arvioihin tulevaisuuden kassavirroista (Bloomberg, 2011).

Lisäksi kuten pankkitoimialaa esitelleessä luvussa 3.1 Pankkien erityispiirteitä todettiin, pankkien omistusrakenne on keskittynyt. Aikaisemmassa tutkimuksessa (esim. Haw et al., 2010; Fan, P. & Wong, T., 2002) on havaittu, että keskittyneen omistusrakenteen yhtiöiden tilinpäätösinformaation laatu on yleensä heikompaa. Kun yhtiön omistusrakenne on hyvin keskittynyt, kysyntä tilinpäätösinformaatiolle on vähäisempää kuin hajautetumman omistuksen yhtiöissä. Näin ollen johdon intressi tuottaa oikea-aikaista tietoa voi olla heikompi. Lisäksi yhtiöiden, joissa on hajautettu omistusrakenne, on havaittu ohjailevan vähemmän tulostaan (Leuz et al., 2003).

Täten muodostetaan tutkimuksen hypoteesi 1:

H1: Yhdysvaltalaiset pankit eivät ole kirjanneet liikearvojaan kuluksi oikea-aikaisesti

Kuten jo aikaisempaa tutkimusta käsitelleessä luvussa todettiin, yhtiön koolla on havaittu olevan yhteys liikearvon arvonalentumiskirjauksiin ja niiden oikea-aikaisuuteen. Isot yhtiöt keräävät enemmän huomiota sijoittajilta ja analyytikoilta, jolloin johdolla on paineet kirjata liikearvo kuluksi oikea-aikaisesti (Saastamoinen & Pajunen, 2012). Analyytikoiden kattavampi seuranta vähentää informaation epäsymmetriaa johdon ja markkinoiden välillä, jolloin markkinat osaavat siirtää tiedon liikearvon arvonalentumisesta osakkeen hintaan jo ennen varsinaista yrityksen julkista tiedotusta arvonalentumiskirjauksesta (Bens et al., 2011).

Kerlin (2011) mukaan analyytikoiden ennusteet ovatkin täsmällisempiä suurten yhtiöiden kohdalla, mikä johtuu todennäköisesti kattavimmista tilinpäätöksen liitetiedoista sekä kattavammasta analyytikoiden seurannasta. Tämän seurauksena suurilla yhtiöillä on enemmän ulkopuolisia seuraajia, jonka johdosta myös mahdollinen ”rike” (liikearvon arvonalentumiskirjauksen ajallinen välttely) nostaa yhtiön poliittisia kustannuksia (Scott, 2003). Näiden kustannusten takia isojen yhtiöiden johtajat välttelevät taseen ja tuloksen ”yliraportoimista” ja raportoivat konservatiivisesti (Godfrey & Koh, 2009). Myös Yu (2008) havaitsi tutkimuksessaan, että yhtiöt, joita analyytikot seuraavat tarkemmin, manipuloivat vähemmän tulostaan.

Isoilla yhtiöillä on myös taloudellisesti mahdollista ulkoistaa liikearvon arvonalentumistestaus hyvämaineisille konsulteille sekä tilata tilintarkastuspalvelunsa hyvämaineisilta, isoilta tilintarkastusyhteisöiltä (Godfrey & Koh, 2009). Näin ollen pienet yhtiöt eivät todennäköisimmin hallitse yhtä hyvin monimutkaista, käypään arvoon perustuvaa liikearvon arvonalentumistestausta rajattujen resurssien ja osaamisen vuoksi. Heillä ei myöskään todennäköisemmin ole varaa palkata ulkopuolisia konsultteja tekemään liikearvon arvonalentumistestausta. Koon on myös havaittu olevan yhteydessä yhtiön kykyyn raportoida tilinpäätöksensä standardien mukaisesti (Bens et al., 2011).

Toisaalta pienten yritysten on havaittu kirjaavan liikearvoa kuluksi todennäköisemmin kuin isojen yritysten (Sevin & Schoeder, 2005). Ilmiön on arveltu selittyvän pienten yrityksen taserakenteella, sillä niillä liikearvo muodostaa suuremman prosenttiosuuden taseen loppusummasta. Toinen mahdollinen selitys on, että pienten yritysten kannattavuus olisi heikentynyt suuria yrityksiä enemmän.

Täten muodostetaan tutkimuksen hypoteesi 2:

H2: Pankin koolla on merkitystä liikearvon arvonalentumiskirjauksen oikea-aikaisuuteen

6. AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄ

6.1 Tutkimusaineisto

Tutkimuksen aineistona toimivat yhdysvaltalaiset pankit. Pankkeja koskevat taloustiedot on kerätty Compustat Bank- tietokannasta. Hakukriteereinä olivat aktiiviset ja ei-aktiiviset pankit, jotka olivat kirjanneet liikearvoaan kuluksi vuosina 2006–2012. Compustat Bank-tietokantaan kuuluvat pankit ovat SIC-koodiltaan SIC6020-SIC6036. Näillä kriteereillä toimitettu haku Compustat Bank-tietokannasta tuotti alkujaan 318 havaintoa. Ensimmäisenä havainnosta poistettiin sellaiset yritykset, joille ei ollut saatavilla oman pääoman markkina-arvoa tilikauden alussa, sillä kyseistä erää tarvitaan liikearvon arvonalentumiskirjauksen määrän suhteuttamista varten. Tämän toimenpiteen jälkeen tutkimusaineisto pieneni kahdella havainnolla.

Osaketuotot puolestaan kerättiin CRSP-tietokannasta. Tämän jälkeen havainnoista poistettiin sellaiset yritykset, joille ei ollut saatavilla tietoa 12 kuukauden osaketuotoista liikearvon arvonalentumiskirjausvuodelta eikä kolmelta tätä vuotta edeltävältä vuodelta, jolloin otoskoko pieneni 103 havainnolla.

Tutkimusajanjakso sisältää vuodet 2006–2012. Vuotta 2013 ei voitu ottaa mukaan tutkimukseen, sillä CRSP-tietokannasta ei ollut saatavilla tarvittavia osaketuottoja vuoden 2014 puolelta ajanjaksona, jolloin osaketuotot haettiin. Tutkimusaineiston muodostuminen lopulliseen otokseen on havainnollistettu taulukossa 4.

Taulukko 4. Lopullisen tutkimusaineiston muodostuminen

Kriteeri	Kpl
1. Kaikki havainnot pankeista, jotka ovat tehneet liikearvon arvonalentumiskirjauksen vuosina 2006-2012	318
2. Ei saatavilla tietoa kirjausvuotta edeltävän oman pääoman markkina-arvosta	-2
3. Puuttuvat tiedot osaketuoton määrittämiseksi	-103
Lopullinen otos	213

6.2 Mallit ja muuttujat

Tutkimuksen metodologia perustuu soveltaen Ojalan (2007) tutkimukseen liikearvon arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuudesta. Arvorelevanssiin liittyvissä tutkimuksissa tilinpäätökseen sisältyvä erä mielletään arvorelevantiksi, kun sillä on tilastollisesti merkitsevä yhteys osakehintoihin (Barth, 1991). Samoin Ojala (2007) olettaa tutkimuksessaan liikearvon markkina-arvon sisältyvän osakehintoihin Barthin (1991) tutkimuksen mukaisesti. Tässä tutkimuksessa oletetaan yhtenevästi liikearvon markkina-arvon sisältyvän implisiittisesti osakehintoihin. Näin ollen voidaan tehdä oletus, että osaketuotto ja sen muutokset heijastelevat liikearvon markkina-arvon muutoksia (Ojala, 2007).

Kuten Ojalan (2007) tutkimuksessa, myös tämän tutkimuksen regressiomalli tutkii, onko liikearvon arvonalentumiskirjaus yhteydessä arvonalentumiskirjausvuoden yrityksen osaketuottoon.

Hypoteeseja H1 ja H2 testataan seuraavalla lineaarisella pienimmän neliösumman regressiomallilla (1):

$$\text{ARV_AL}_{i,t} = \alpha_0 + \alpha_1 \text{TUOT}_{i,t} + \alpha_2 \text{TUOT}_{i,t-1} + \alpha_3 \text{TUOT}_{i,t-2} + \alpha_4 \text{TUOT}_{i,t-3} + \alpha_6 \ln \text{KOKO}_{i,t} + \alpha_7 \text{FK} + \varepsilon_{i,t} \quad (1)$$

ARV_AL _{i,t}	Liikearvon arvonalentumiskirjauksen määrä yhtiössä i vuonna t
TUOT _{i,t}	Yhtiön i markkinakorjattu osaketuotto vuonna t
TUOT _{i,-1}	Yhtiön i markkinakorjattu osaketuotto vuonna t-1
TUOT _{i,t-2}	Yhtiön i markkinakorjattu osaketuotto vuonna t-2
TUOT _{i,t-3}	Yhtiön i markkinakorjattu osaketuotto vuonna t-3
lnKOKO _{i,t}	Yhtiön i koko vuonna t
FK	Dummy-muuttuja, joka saa arvon 1, mikäli liikearvon arvonalentumiskirjaus on tehty vuosina 2008 tai 2009, ja arvon 0, mikäli ei

Mallissa on selitettävänä muuttujana liikearvon arvonalentumiskirjauksen määrä $ARV_AL_{i,t}$, yhtiössä i vuonna t . Liikearvon arvonalentumiskirjauksen määrä on suhteutettu yhtiön oman pääoman markkina-arvolla vuoden t alussa kuten Ojalan (2007) tutkimuksessa. Mallin muut muuttujat ovat selittäviä muuttujia.

Selittävä muuttuja $TUOT_{i,t}$ on yhtiön i markkinakorjattu osaketuotto vuonna t . Osaketuotot lasketaan 12 kuukauden ajalta alkaen tilikauden neljänneistä kuukaudesta. Yksittäisen yhtiön osaketuotot korjataan osakemarkkinoiden muutoksella, jotta kokonaismarkkinamuutokset eivät aiheuttaisivat mittausvirhettä yksittäisen yhtiön osaketuottoihin.

Markkinakorjattu tuotto osakkeelle i annettuna ajanjaksona t , AR_{it} , voidaan laskea yksinkertaisesti tarkasteltavan osakkeen tuoton ja markkinatuoton erotuksena, kuten kaavassa (2) on esitetty (Brown & Warner, 1980):

$$AR_{it} = R_{it} - R_{mt}, \quad (2)$$

jossa

R_{it} = osakkeen i toteutunut tuotto ajanjaksona t

R_{mt} = markkinatuotto ajanjaksona t

Osakemarkkinoiden tuotto määritetään S&P500-yleisindeksin perusteella.

Tehokkailla markkinoilla markkinakorjatut osaketuotot mittaavat puolueettomasti yritykseen liittyviä uutisia. Markkinakorjatut osaketuotot ovat aina keskenään korreloimattomia. Tämän seurauksena liikearvon arvonalentumiskirjausvuoden markkinakorjatun osaketuoton regressiokertoimeen ei vaikuta, vaikka malliin lisättäisiin liikearvon arvonalentumiskirjausvuotta edeltävien vuosien markkinakorjattuja osaketuottoja täydentäviksi selittäviksi muuttujiksi. (Basu 1999;1997)

Mikäli liikearvon arvonalentumiskirjaus on kirjattu oikea-aikaisesti, tulee sillä olla tilastollisesti merkitsevä (negatiivinen) yhteys kirjausvuoden osaketuottoon (Ojala, 2007). Regressiokerroin oletetaan näin ollen negatiiviseksi.

Selittävät muuttujat $TUOT_{i,t-1}$, $TUOT_{i,t-2}$ ja $TUOT_{i,t-3}$ ovat yrityksen markkinakorjattuja osaketuottoja arvonalentumiskirjausta edeltävinä vuosina $t-1$, $t-2$ ja $t-3$. Nämä tuotot on laskettu samalla tavalla kuten liikearvon arvonalentumiskirjausvuoden markkinakorjattu

osaketuotto $TUOT_{i,t}$ 12 kuukauden ajalta alkaen tilikauden neljännestä kuukaudesta. Markkinakorjattujen osaketuottojen ajanjaksot eivät ole päällekkäisiä.

Liikearvon arvonalentumiskirjaukset eivät ole oikea-aikaisia, mikäli liikearvon arvonalentumiskirjausvuoden t markkinakorjattu osaketuotto ei ole merkitsevä, vaan sen sijaan havaitaan tilastollisesti merkitsevä negatiivinen yhteys markkinakorjattuun osaketuottoon liikearvon arvonalentumiskirjausta edeltävinä vuosina (Ojala, 2007). Täten myös muuttujien $TUOT_{i,t-1}$, $TUOT_{i,t-2}$ ja $TUOT_{i,t-3}$ regressiokerroimet oletetaan negatiivisiksi.

Yrityksen kokoa on usein käytetty selittävänä muuttujana tutkittaessa tuotto-tulos- sekä hinta-tulos-suhdetta (Freeman, 1987; Collins et al, 1987). Saastamoinen & Pajunen (2012) löysivät tutkimuksessaan positiivisen korrelaation yrityksen koon ja liikearvon arvonalentumiskirjausten välillä. Näin ollen malliin on lisätty muuttuja $\ln KOKO_{i,t}$. Muuttujassa otetaan luonnollinen logaritmi yrityksen i oman pääoman markkina-arvosta vuoden t alussa kuten Godfrey ja Kohin (2009) sekä Collins et al. (1987) tutkimuksissa.

Saastamoisen & Pajusen (2012) mukaan suuret yritykset kirjaavat todennäköisemmin liikearvoaan kuluksi, sillä ne keräävät enemmän huomioita markkinoilta ja sijoittajilta. Näin ollen johdolla on suuremmat paineet suorittaa liikearvon arvonalentumiskirjaukset oikea-aikaisesti. Toisaalta Sevin & Schoederin (2005) tutkimuksen tulosten mukaan pienemmät yritykset kirjaavat liikearvoaan kuluksi todennäköisemmin. Tutkijoiden mukaan tämä selittyy sillä, että pienissä yrityksissä liikearvo muodostaa suuremman osan taseesta. Toisena mahdollisena selityksenä on myös pienten yritysten kannattavuuden lasku isompia yrityksiä enemmän. Näin ollen $\ln KOKO_{i,t}$ muuttujalle ei odoteta tiettyä regressiokerrointa.

Finanssikriisiä kuvaavalla FK-muuttujalla otetaan huomioon vuosittaiset vaihtelut liikearvon arvonalentumiskirjauksissa. Tässä tutkielmassa FK-muuttujaa käsitellään talouskriisin kautta, jolloin arvon 1 saavat vuosina 2008 tai 2009 tehdyt liikearvon arvonalentumiskirjaukset. Muut vuodet saavat arvon 0. Saastamoisen ja Pajusen (2012) tutkimuksessa on samoin määritelty muuttuja. Finanssikriisin seurauksia olivat luottokriisi (credit crunch), syvä laskusuhdanne ja pääomamarkkinoiden romahtaminen. Finanssikriisi seurauksineen on lisännyt merkittävästi epävarmuutta tulevaisuuden kassavirroista, jolloin liikearvon arvonalentumiskirjausten määrän tulisi kasvaa ja oikea-aikaisuuden parantua. Näin ollen regressiokerroin oletetaan positiiviseksi.

7. TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Kuvaileva analyysi

Tässä luvussa tarkastellaan tutkimusaineistoa koskevia kuvailevia tietoja ennen siirtymistä varsinaisen regressioanalyysin tulosten tulkintaan. Taulukossa 5 esitellään kuvailevat tilastolliset tunnusluvut regressioanalyysissä käytetyistä muuttujista. Muuttujista on valittu esiteltäviksi havaintojen lukumäärä, minimi, maksimi, keskiarvo, mediaani, keskihajonta ja varianssi.

Taulukko 5. Kuvailevat tilastolliset tunnusluvut muuttujista

Muuttuja	Havainnot (n)	Minimi	Maksimi	Keskiarvo	Mediaani	Keskihajonta	Varianssi
ARV_AL _{i,t}	213	0,000	0,735	0,128	0,070	0,139	0,019
TUOT _{i,t}	213	-2,212	1,857	-0,358	-0,290	0,570	0,325
TUOT _{i,t-1}	213	-1,617	1,074	-0,248	-0,253	0,377	0,143
TUOT _{i,t-2}	213	-1,292	0,875	-0,122	-0,098	0,290	0,085
TUOT _{i,t-3}	213	-1,493	0,597	-0,025	-0,020	0,265	0,070
lnKOKO _{i,t}	213	2,805	12,263	5,925	5,483	1,988	2,954
Y2006	5	0,000	1,000	0,023	0,000	0,152	0,023
Y2007	22	0,000	1,000	0,103	0,000	0,305	0,093
Y2008	66	0,000	1,000	0,31	0,000	0,464	0,215
Y2009	72	0,000	1,000	0,338	0,000	0,474	0,225
Y2010	23	0,000	1,000	0,108	0,000	0,311	0,097
Y2011	18	0,000	1,000	0,085	0,000	0,279	0,078
Y2012	7	0,000	1,000	0,033	0,000	0,179	0,032
FK	138	0,000	1,000	0,648	0,000	0,478	0,228

ARV_AL_{i,t} on yhtiön i liikearvon arvonalentumiskirjauksen määrä vuonna t. Liikearvon arvonalentumiskirjauksen määrä on jaettu yhtiön i oman pääoman markkina-arvolla vuoden t alussa. TUOT_{i,t} on yhtiön i markkinakorjattu osaketuotto vuonna t 12 kuukauden ajalta alkaen tilikauden neljännessä kuukaudesta. TUOT_{i,t-1}, TUOT_{i,t-2} ja TUOT_{i,t-3} kuvaavat vuosien t-1, t-2 ja t-3 markkinakorjattuja osaketuottoja 12 kuukauden ajalta alkaen tilikauden neljännessä kuukaudesta. lnKOKO_{i,t} on luonnollinen logaritmi yhtiön i oman pääoman markkina-arvosta vuonna t. Muuttujat Y2006, Y2007, Y2008, Y2009, Y2010, Y2011 ja Y2012 ovat ns. dummy-muuttujia, jotka saavat arvon 1, mikäli havainto on kyseiseltä vuodelta ja arvon 0, mikäli ei. FK on dummy-muuttuja, joka saa arvon 1, mikäli liikearvon arvonalentumiskirjaus on tehty vuonna 2008 tai 2009, ja arvon 0, mikäli ei.

Taulukon 5 mukaan liikearvon arvonalentumiskirjauksen määrää kuvaavan ARV_AL_{i,t}-muuttujan arvo vaihtelee 0,000 (pyöritys) ja 0,735 välillä. Keskimäärin vuosina 2006 – 2012 kuluksi kirjattujen liikearvon määrä oman pääoman markkina-arvolla jaettuna on 0,128 mediaanin ollessa 0,070. Kun liikearvon arvonalentumiskirjausten määrän keskiarvo on suurempi kuin sen mediaani, voidaan päätellä otoksessa olevan suuria liikearvon arvonalentumiskirjauksia. Kirjausten keskihajonta on 13,9 %, josta voidaan myös päätellä,

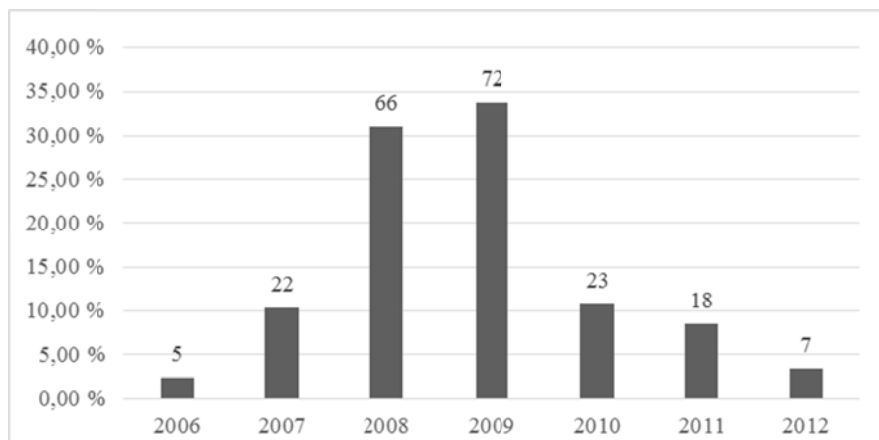
että kuluksi kirjatun liikearvon määrä vaihteli huomattavasti. Lisäksi mediaani 7 % liikearvon arvonalentumiskirjausten määrästä suhteutettuna tilikauden alun oman pääoman markkina-arvoon kertoo arvonalentumiskirjausten olleen olennainen erä otoksen yrityksissä.

Liikearvon arvonalentumiskirjausvuoden markkinakorjatun osaketuoton $TUOT_{i,t}$ arvo vaihtelee -2,212 ja 1,857 välillä. Muuttujan keskiarvo on -0,358, mediaani -0,290 ja keskihajonta 0,57 %. Edeltävän vuoden markkinakorjatun osaketuoton $TUOT_{i,t-1}$ arvo vaihtelee -1,617 ja 1,074 välillä. Muuttujan keskiarvo on -0,248, mediaani -0,253 ja keskihajonta 0,377. Arvonalentumiskirjausta kahta vuotta edeltävän markkinakorjatun osaketuoton $TUOT_{i,t-2}$ arvo vaihtelee -1,292 ja 0,875 välillä. Muuttujan keskiarvo on -0,122, mediaani -0,098 ja keskihajonta 0,290. Arvonalentumiskirjausta kolme vuotta edeltävän markkinakorjatun osaketuoton $TUOT_{i,t-3}$ arvo vaihtelee -1,493 ja 0,597 välillä. Muuttujan keskiarvo on -0,025, mediaani -0,020 ja keskihajonta 0,265.

Kuten taulukosta 5 voidaan havaita, vuosien t , $t-1$, $t-2$ ja $t-3$ markkinakorjatut osaketuotot ovat kaikki olleet keskiarvoltaan ja mediaaniltaan negatiivisia. On kuitenkin huomattava, että arvonalentumiskirjaamisvuoden tuotto $TUOT_{i,t}$ on sekä keskiarvoltaan että mediaaniltaan kirjausta edeltäviin vuosiin verrattuna (negatiivisesti) suurin, joten kuvailevan aineiston pohjalta voisi päätellä osakemarkkinoiden reagoineen liikearvon arvon kuluksi kirjaamiseen oikea-aikaisesti, eli sinä vuonna, kun arvonalentumiskirjaus on tehty ja liikearvon taloudellinen arvo on alentunut. Tosin myös kyseisen vuoden markkinakorjatun osaketuoton keskihajonta on ollut suurin (57%), joten markkinakorjatut osaketuotot ovat vaihdelleet merkittävästi.

Yhtiön kokoa kuvaavan muuttujan $\ln KOKO_{i,t}$ arvo vaihtelee 2,805 ja 12,263 välillä. Keskimääräinen otoksen yrityksen koko on 5,925 keskihajonnan ollessa 1,984. Otoksen yhtiöt ovat tästä päätellen hyvin erikokoisia.

Kuviossa 6 havainnollistetaan, kuinka liikearvon arvonalentumiskirjaukset ovat jakautuneet vuositasolla. Lopullisessa tutkimusaineistossa on mukana 213 havaintoa liikearvon arvonalentumiskirjauksia yhdysvaltalaisissa pankeissa vuosina 2006–2012.

Kuvio 6. Liikearvon arvonalentumiskirjausten jakautuminen vuosittain

Kuten kuviosta 6 on nähtävissä, liikearvon arvonalentumiskirjaukset eivät jakaudu vuosittain tasan. Merkittävä havainto kuviosta 6 on se, että liikearvoa kirjattiin kuluksi erityisesti vuosina 2008 ja 2009. FK-muuttuja ottaa nämä vuodet huomioon. Vuosina 2008 ja 2009 tehtyjen arvonalentumiskirjausten määrä on yhteensä 64,79 % eli lähes kaksikolmasosaa koko otoksen liikearvon arvonalentumiskirjauksista tehtiin kyseisenä aikana. Tämä selittyy todennäköisesti finanssikriisin alkamisella, ja puoltaa näkemystä siitä, että liikearvo olisi kirjattu kuluksi oikea-aikaisesti, sillä finanssikriisin tuoma epävarmuus on vaikuttanut negatiivisesti liikearvojen tulevaisuuden tuotto-odotuksiin.

7.2 Muuttujien väliset korrelaatiot

Tässä luvussa esitellään korrelaatiotaulukko, jossa tarkastellaan muuttujien välistä lineaarista riippuvuutta. Korrelaatiokerroin voi saada arvoja -1 ja 1 välillä. Vuosittaisten markkinakorjattujen osaketuottojen välillä ei havaita lineaarista riippuvuutta korrelaatiokertoimen ollessa lähellä nollaa.

Taulukossa 6 on esitetty Pearsonin korrelaatio keskiviivan alapuolella ja Spearmanin korrelaatio keskiviivan yläpuolella. Tilastollisen merkitsevyyden rajana on käytetty kaksisuuntaista p-arvoa 0,05, joka on merkitty taulukossa symbolilla *. P-arvo 0,01 on merkitty symbolilla **.

Taulukko 6. Muuttujien välinen Pearson-Spearman-korrelaatiotaulukko

	ARV_AL _{t,t}	TUOT _{t,t}	TUOT _{t,t-1}	TUOT _{t,t-2}	TUOT _{t,t-3}	lnKOKO _{t,t}	Y2006	Y2007	Y2008	Y2009	Y2010	Y2011	Y2012	FK
ARV_AL _{t,t}														
TUOT _{t,t}	-0,364**													
TUOT _{t,t-1}	0,123	0,010												
TUOT _{t,t-2}	0,086	0,075	0,096											
TUOT _{t,t-3}	0,080	0,080	0,680	0,090	0,113	0,096	0,259**	0,049	-0,286**	-0,014	0,041	0,069	-0,236**	
lnKOKO _{t,t}	0,031	-0,025	0,009	0,035	0,173*	0,089	0,221**	0,221**	-0,199**	-0,160*	-0,090	0,073	0,017	
Y2006	-0,219**	0,220**	0,153*	0,195*	-0,039	0,017	0,152*	0,043	-0,104	-0,124	0,026	0,065	-0,061	
Y2007	-0,053	0,570	0,159*	0,055	0,154*	0,025	-0,053	-0,104	-0,111	-0,054	-0,047	-0,029	-0,210**	
Y2008	-0,147*	-0,060	0,071	0,213*	0,069	0,121	-0,053	-0,277**	-0,243**	-0,243**	0,188	0,204**	0,124	-0,460**
Y2009	0,089	-0,193**	0,157*	0,034	0,181**	-0,001	-0,104	-0,227**	-0,479**	-0,479**	-0,233**	-0,204**	-0,124	0,494**
Y2010	0,171*	0,014	0,017	-0,287*	-0,108	-0,112	-0,111	-0,243**	-0,479**	-0,249**	-0,249**	-0,217**	-0,132	0,527**
Y2011	-0,008	0,133	0,021	-0,002	-0,125	-0,080	-0,054	-0,118	-0,233**	-0,249**	-0,106	-0,106	-0,064	-0,472**
Y2012	-0,146*	0,11	0,007	0,141*	-0,204**	0,081	-0,047	-0,103	-0,204**	-0,217**	-0,106	-0,056	-0,056	-0,412**
FK	-0,212*	0,150*	0,054	0,047	0,103	0,086	-0,029	-0,063	-0,124	-0,132	-0,064	-0,056	-0,250**	
FK	0,255**	-0,174*	-0,134	-0,251**	0,069	-0,112	-0,210**	-0,460**	0,494**	0,527**	-0,472**	-0,412**	-0,250**	

** Tilastollisesti merkittävä tasolla $p < 0,01$

* Tilastollisesti merkittävä tasolla $p < 0,05$

Havaintojen lukumäärä 213

ARV_AL_{t,t} on yhtiön i liikearvon arvonalentumiskirjauksen määrä vuonna t. Liikearvon arvonalentumiskirjauksen määrä on jaettu yhtiön i oman pääoman markkina-arvolla vuoden t alussa. TUOT_{t,t} on yhtiön i markkinakorjattu osaketuotto vuonna t 12 kuukauden ajalta alkaen tilikauden neljännessä kuukaudesta. TUOT_{t,t-1}, TUOT_{t,t-2} ja TUOT_{t,t-3} kuvaavat vuosien t-1, t-2 ja t-3 markkinakorjattuja osaketuottoja 12 kuukauden ajalta alkaen tilikauden neljännessä kuukaudesta. lnKOKO_{t,t} on luonnollinen logaritmi yhtiön i oman pääoman markkina-arvosta vuonna t. Muuttujat Y2006, Y2007, Y2008, Y2009, Y2010, Y2011 ja Y2012 ovat ns. dummy-muuttujia, jotka saavat arvon 1, mikäli havainto on kyseiseltä vuodelta ja arvon 0, mikäli ei. FK on dummy-muuttuja, joka saa arvon 1, mikäli liikearvon arvonalentumiskirjaus on tehty vuonna 2008 tai 2009, ja arvon 0, mikäli ei.

Muuttujien välisiä korrelaatioita kuvaavasta taulukosta 6 voidaan havaita, että suurin osa muuttujista on tilastollisesti ei-merkitseviä. Tarkasteltaessa Pearsonin korrelaatiota (keskiviivan alapuoli) havaitaan, että tilastollisesti merkitseviä korrelaatioita on muuttujien $ARV_AL_{i,t}$, $TUOT_{i,t}$, $TUOT_{i,t-2}$, $\ln KOKO_{i,t}$, Y2007, Y2009, Y2011, Y2012 ja FK sekä $\ln KOKO_{i,t}$ ja muiden markkinakorjattujen osaketuottojen paitsi $TUOT_{i,t-3}$ välillä. Näistä suurin korrelaatiokerroin on kuitenkin 0,255, mikä ei vielä osoita kovin vahvaa korrelaatiota muuttujien välillä.

Spearmanin korrelaatiossa (viivan yläpuoli) voidaan havaita muuttujalla $ARV_AL_{i,t}$ olevan tilastollisesti merkitsevä korrelaatio kaikkien muuttujien kanssa Y2006, Y2008 ja Y2010 muuttujia lukuun ottamatta. Muuttujalla $\ln KOKO_{i,t}$ on puolestaan tilastollisesti merkitsevä korrelaatio lisäksi muuttujien $TUOT_{i,t}$ ja $TUOT_{i,t-1}$ välillä. Lisäksi havaitaan tilastollisesti merkitsevä korrelaatio muuttujien $TUOT_{i,t-2}$ ja FK välillä. Toisaalta tässäkin tapauksessa suurin korrelaatiokerroin on 0,364, joten muuttujien välinen korrelaatio ei ole kovin suuri.

Kuten luvussa 6.2 Mallit ja muuttujat todettiin, tehokkaiden markkinoiden vallitessa markkinakorjatut osaketuotot eivät korreloi keskenään (Basu, 1999; Basu, 1997). Taulukosta 6 voidaankin havaita, että markkinakorjattujen osaketuottojen $TUOT_{i,t}$, $TUOT_{i,t-1}$, $TUOT_{i,t-2}$ ja $TUOT_{i,t-3}$ välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää korrelaatiota, mikä lisää regressioanalyysin tulosten uskottavuutta.

7.3 Regressiomallin tulokset

Taulukossa 7 on raportoitu lineaarisen pienimmän neliösumman regressiomallin (1) tulokset. Regressio ajettiin kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa mukana on vuosien dummy-muuttujat, mutta koska ne eivät olleet tilastollisia merkitseviä, ajettiin regressio toisessa vaiheessa uudestaan ilman niitä. Tämän vuoksi tutkimuksessa tulkitaan vaiheen 2 regressiomallin (1) tuloksia. Tilastollisen merkitsevyyden rajana on käytetty kaksisuuntaista p-arvoa 0,05, joka on merkitty taulukossa symbolilla *. P-arvo 0,01 on merkitty symbolilla **.

Taulukko 7. Pienimmän neliosumman regressioanalyysin tulokset

Muuttuja	Odotettu etumerkki	VAIHE 1		VAIHE 2	
		Kerroin	Merkitsevyys-aste (p)	Kerroin	Merkitsevyys-aste (p)
TUOT _{i,t}	-	-0,184	0,009**	-0,174	0,010**
TUOT _{i,t-1}	-	-0,027	0,685	-0,021	0,744
TUOT _{i,t-2}	-	-0,407	0,292	-0,082	0,225
TUOT _{i,t-3}	-	-0,073	0,157	-0,102	0,116
lnKOKO _{i,t}	?	-0,097	0,046*	-0,144	0,034*
FK	+	0,199	0,024	0,192	0,005**
Y2006	?	0,020	0,770		
Y2007	?	-0,033	0,673		
Y2008	?	-0,035	0,660		
R	0,152			0,149	
Korjattu R ²	0,114			0,125	
n	213			213	

** p < 0,01

* p < 0,05

ARV_AL_{i,t} on yhtiön i liikearvon arvonalentumiskirjauksen määrä vuonna t. Liikearvon arvonalentumiskirjauksen määrä on jaettu yhtiön i oman pääoman markkina-arvolla vuoden t alussa. TUOT_{i,t} on yhtiön i markkinakorjattu osaketuotto vuonna t 12 kuukauden ajalta alkaen tilikauden neljännessä kuukaudesta. TUOT_{i,t-1}, TUOT_{i,t-2} ja TUOT_{i,t-3} kuvaavat vuosien t-1, t-2 ja t-3 markkinakorjattuja osaketuottoja 12 kuukauden ajalta alkaen tilikauden neljännessä kuukaudesta. lnKOKO_{i,t} on luonnollinen logaritmi yhtiön i oman pääoman markkina-arvosta vuonna t. Muuttujat Y2006, Y2007 ja Y2008 ovat ns. dummy-muuttujia, jotka saavat arvon 1, mikäli havainto on kyseiseltä vuodelta ja arvon 0, mikäli ei. FK on dummy-muuttuja, joka saa arvon 1, mikäli liikearvon arvonalentumiskirjaus on tehty vuonna 2008 tai 2009, ja arvon 0, mikäli ei.

Muuttujan TUOT_{i,t} kerroin on odotetusti negatiivinen (-0,174) ja se on tilastollisesti merkitsevä (p-arvo 0,010). Muuttujan TUOT_{i,t-1} kerroin on myös odotetusti negatiivinen (-0,021), mutta se ei ole tilastollisesti merkitsevä (p-arvo 0,744). Samoin muuttujan TUOT_{i,t-2} kerroin on odotetusti negatiivinen (-0,082), mutta sekään ei ole tilastollisesti merkitsevä (p-arvo 0,225). Muuttujan TUOT_{i,t-3} kerroin on odotetusti negatiivinen (-0,102), mutta tilastollista merkitsevyyttä ei ole havaittavissa (p-arvo 0,116). Näin ollen tulokset eivät tue hypoteesia H1 liikearvojen ajallisesta viivytämisestä, vaan otoksen liikearvon arvonalentumiskirjaukset näyttäisivät olevan tehty oikea-aikaisesti, sillä tilastollisesti merkitsevä yhteys havaitaan liikearvon arvonalentumiskirjausvuoden markkinakorjatun osaketuoton ja liikearvon arvonalentumiskirjauksen välillä.

Muuttujan $\ln KOKO_{i,t}$ kerroin on negatiivinen (-0,144) ja p-arvo (0,034) on tilastollisesti merkitsevä, joten pankin koolla on tulosten mukaan negatiivinen vaikutus liikearvon arvonalentumiskirjauksen oikea-aikaisuuteen. Näin ollen saadaan tukea hypoteesille H2. Pienemmät pankit ovat kirjanneet liikearvoaan kuluksi oikea-aikaisemmin.

Finanssikriisiä kuvaavan FK-muuttujan kerroin on 0,192 ja myös se havaitaan tilastollisesti merkitseväksi muuttujaksi p-arvolla 0,005. Näin ollen finanssikriisi on vaikuttanut liikearvon arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuuteen.

Regressiomallin selitysaste korjattu R^2 on ensimmäisessä vaiheessa vain 0,114. Toisessa vaiheessa mallin selitysaste korjattu R^2 on hieman korkeampi (0,125). Matala selitysaste on kuitenkin yhteneväinen Ojalan (2007) tutkimuksen selityksasteen kanssa.

7.4 Tulosten tulkinta ja tutkielman rajoitteet

Tässä luvussa tarkastellaan edellisessä luvussa saatuja regressiomallin tuloksia ja verrataan niitä hypoteeseihin. Lisäksi pohditaan tutkielman rajoitteita. Tämä tutkielma täydentää aikaisemmista liikearvon arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuustutkimuksista saatua ymmärrystä liikearvojen kuluksi kirjaamisesta keskittymällä pankkisektoriin, joka on jätetty tutkimuksen ulkopuolelle sen muista toimialoista poikkeavan liiketoimintamallin ja sääntelyn vuoksi. Tämän vuoksi tutkimustuloksia ei verrata näihin aikaisempiin tutkimuksiin, sillä ne eivät ole toimialarajauksen takia vertailukelpoisia tämän tutkielman tulosten kanssa. Tämän tutkielman tavoitteena on lisätä tietämystä pankkitoimialan liikearvojen oikea-aikaisesta kuluksi kirjaamisesta.

Taulukossa 8 havainnollistetaan, saivatko hypoteesit H1 ja H2 tukea regressioanalyysin tuloksista. Mikäli hypoteesi sai tukea ja tulos oli merkitsevä, on taulukkoon merkitty +. Mikäli hypoteesi ei saanut tukea ja tulos ei ollut merkitsevä, on taulukkoon merkitty X.

Taulukko 8. Pienimmän neljösunnan regressioanalyysin tulosten ja hypoteesien vertailu

	Vaihe 1	Vaihe 2
H1: Yhdysvaltalaiset pankit eivät ole kirjanneet liikearvojaan kuluksi oikea-aikaisesti	X	X
H2: Pankin koolla on merkitystä liikearvon arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuuteen	+	+

Tutkielman regressioanalyysin tulosten mukaan ne yhdysvaltalaiset pankit, jotka ovat kirjanneet liikearvoaan kuluksi, ovat tehneet sen ajallaan, sillä arvonalentumiskirjausvuoden markkinakorjatun osaketuoton ja liikearvon arvonalentumiskirjauksen välillä havaittiin tilastollisesti merkitsevä yhteys. Liikearvon arvonalentumiskirjausta edeltävien vuosien markkinakorjatut osaketuotot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä, joten yhtiön johdolla ja osakemarkkinoilla on ollut yhteneväinen näkemys liikearvon todellisesta taloudellisesta heikkenemisestä niiden liikearvojen osalta, jotka kirjattiin tutkimusajanjaksona kuluksi. Tutkielman regressioanalyysin tuloksista ei siis saada tukea hypoteesille H1, jonka mukaan yhdysvaltalaiset pankit viivyttäisivät ajallisesti liikearvon arvonalentumiskirjauksiaan.

Pankin koon havaittiin vaikuttavan negatiivisesti ja tilastollisesti merkitsevästi liikearvon arvonalentumiskirjauksen oikea-aikaisuuteen. Näin ollen saadaan tukea hypoteesille H2, jonka mukaan pankin koolla on merkitystä liikearvon arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuuteen. Tutkimuksen tuloksissa havaittiin koon vaikuttavan negatiivisesti liikearvon arvonalentumiskirjaukseen, joten pienemmät pankit ovat kirjanneet liikearvoaan kuluksi oikea-aikaisemmin. Tämä voi mahdollisesti selittyä pienten pankkien kannattavuuden heikkenemisellä suurempia pankkeja enemmän. Yhdysvaltalaisen pankkien markkinoilla on hyvin kova kilpailu, ja pienemmillä pankeilla ei välttämättä ole yhtä suuria konsernirakenteen tuomia kustannushyötyjä tai kykyä hajauttaa riskiään ja kasvattaa tuottopotentiaaliaan eri rahoitusalan palveluilla. Lisäksi pankkien on myös havaittu historiallisesti katsoen välttelevän liikearvon arvonalentumiskirjauksia (Bloomberg, 2011). Suurempien pankkien johto saattaa olla parempi ja uskottavampi perustelevaan arvionsa tulevaisuuden kassavirroista, joiden perusteella he uskottelevat liiketoimintansa olevan arvokkaampaa kuin mitä markkinahinnat näyttävät.

Lisäksi finanssikriisillä on ollut merkitystä liikearvon arvonalentumiskirjausten ajoittamiseen. Jo kuvailevassa analyysissä havaittiin suurimman osan liikearvon arvonalentumiskirjauksista ajoittuvan kriisivuosille 2008 ja 2009. Myös regressiomallissa havaittiin tilastollisesti merkitsevä yhteys finanssikriisiä kuvaavan FK-muuttujan ja liikearvon arvonalentumiskirjauksen välillä. Näin voidaan päätellä finanssikriisin seurausten (luottokriisin, laskusuhdanteen sekä pääomamarkkinoiden romahtamisen) lisänneen merkittävästi epävarmuutta tulevaisuuden kassavirroista ja näin ollen vaikuttaneen SFAS 142-standardin tarkoittamalla tavalla päätöksentekoon liikearvon arvonalentumiskirjauksiin liittyen.

Tutkielman suurin rajoite on kuitenkin se, että tutkielman regressiomallissa otetaan huomioon ainoastaan ne pankit, jotka *ovat* kirjanneet liikearvoaan kuluksi. Näin ollen tutkimuksen tulosten perusteella ei voi tehdä johtopäätöksiä kuin näistä kuluksi kirjatuista yhdysvaltalaisien pankkien liikearvon arvonalentumiskirjauksista. Tutkimustulosten mukaan nämä pankit ovat kirjanneet liikearvonsa kuluksi pääsääntöisesti oikea-aikaisesti markkinoiden näkemyksen perusteella. Tämä puoltaa standardin parantavan liikearvon arvorelevanssia ja siitä tehtävien arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuutta.

Toisaalta tutkielman regressiomallissa ei oteta huomioon ollenkaan sellaisia pankkeja, jotka eivät ole kirjanneet liikearvoaan kuluksi, mutta joiden taseissa on liikearvoa. Tämän kaltaisten pankkien liikearvotestauksesta ja sen oikea-aikaisuudesta ei käytetyllä regressiomallilla saada mitään evidenssiä, kun ne rajautuvat kokonaan tutkimusaineiston ulkopuolelle, joten yhdysvaltalaisien pankkien liikearvon oikea-aikaiseen kuluksi kirjaamiseen voidaan ottaa kantaa vain ”toiselta” kantilta. Huoli pankkien liikearvon arvonalentumiskirjausten ajallisesta viivytämisestä ei välttämättä ole aiheeton.

Vuosien 2006–2012 aikana liikearvoa kirjattiin kuluksi yhdysvaltalaisissa pankeissa vain 318 kertaa. Kyseisenä ajanjaksona kuitenkin yhteensä 619:lla yhdysvaltalaisella pankilla oli kirjattuna taseeseensa liikearvoa (Compustat, 2014), joten vain noin puolet pankeista ovat kirjanneet liikearvoaan kuluksi tutkimusajanjaksona. On myös otettava huomioon, että 318 kappaleen otoksessa on saman pankin tekemiä liikearvon arvonalentumiskirjauksia eri vuosina.

Vuotta 2013 ei valitettavasti saatu mukaan tutkielman aineistoon osaketuottojen saatavuuden takia. Lisäksi markkinakorjatut osaketuotot on laskettu käsin taulukkolaskentaohjelmassa, mikä luonnollisesti mahdollistaa inhimillisen virheen olemassaolon.

8. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkielmassa tarkasteltiin US GAAP-standardin mukaista liikearvon arvonalentumistestaamista pankkitoimialalla. Tutkielman tavoitteena oli selvittää, ovatko yhdysvaltalaiset pankit kirjanneet liikearvoaan kuluksi oikea-aikaisesti, sillä yhdysvaltalaisia pankkeja on syytetty liikearvon arvonalentumiskirjausten ajallisesta viivyttämisestä. Ajallisen viivyttämisen on myös aikaisemmassa kirjallisuudessa todettu olevan mahdollista SFAS 142-standardin salliman johdon harkinnanvaraisuuden puitteissa. Tutkielman toisena tavoitteena oli täydentää aikaisemmista oikea-aikaisuustutkimuksista saatua ymmärrystä liikearvojen kuluksi kirjaamisesta keskittymällä pankkisektoriin, sillä se on aikaisemmissa tutkimuksissa rajattu pois aineistosta poikkeavan liiketoimintamallin ja sääntelyn vuoksi vertailukelpoisuuden säilyttämiseksi.

Tutkimusaineisto koostui yhdysvaltalaisista aktiivisista ja ei-aktiivisista pankeista, jotka olivat kirjanneet liikearvoaan kuluksi vuosien 2006–2012 aikana. Tutkimuksessa käytetty aineisto kerättiin tilinpäätöstietojen osalta Compustat Bank-tietokannasta ja osaketuottojen osalta CRSP-tietokannasta. Yksittäisen yhtiön osaketuotot korjattiin osakemarkkinoiden muutoksella, jotta kokonaismarkkinamuutokset eivät aiheuttaisivat mittausvirhettä yksittäisen yhtiön osaketuottoihin.

Yhdysvaltalaisten pankkien liikearvon arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuutta tutkittiin tarkastelemalla osakemarkkinoiden reaktiota liikearvon arvonalentumiskirjauksiin markkinakorjattujen osaketuottojen kautta kirjausvuonna ja sitä edeltävänä kolmena vuonna. Tutkimusmenetelmänä käytettiin lineaarista pienimmän neliösumman regressiomallia. Regressioanalyysissä tarkasteltiin markkinakorjattujen osaketuottojen lisäksi pankin koon ja finanssikriisin vaikutusta liikearvon arvonalentumiskirjausten oikea-aikaisuuteen.

Tutkielman regressioanalyysin tulosten mukaan ne yhdysvaltalaiset pankit, jotka ovat kirjanneet liikearvoaan kuluksi, ovat tehneet sen ajallaan, sillä liikearvon arvonalentumiskirjausvuoden markkinakorjatun osaketuoton ja liikearvon arvonalentumiskirjauksen välillä havaittiin tilastollisesti merkitsevä yhteys. Liikearvon arvonalentumiskirjausta edeltävien vuosien markkinakorjatut osaketuotot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä, joten yhtiön johdolla ja osakemarkkinoilla on ollut yhteneväinen näkemys liikearvon todellisesta taloudellisesta heikkenemisestä niiden liikearvojen osalta, jotka kirjattiin tutkimusajanjaksona kuluksi. Lisäksi yhtiön koon ja finanssikriisin havaittiin

vaikuttavan yhdysvaltalaisen pankkien liikearvon arvonalentumiskirjauksen oikea-aikaisuuteen.

Kuten jo tutkielman rajoitteissa tuotiin esille, tutkielman regressiomalli ottaa huomioon ainoastaan ne pankit, jotka ovat kirjanneet liikearvoaan kuluksi tutkimusajanjaksona. Näin ollen mahdollisena jatkotutkimusaiheena voisi tutkia näitä tämän tutkimuksen ulkopuolelle jääviä yhdysvaltalaisia pankkeja, joilla on liikearvoa taseessaan, mutta jotka eivät ole kirjanneet sitä kuluksi. Täten saataisiin kokonaisvaltainen ymmärrys yhdysvaltalaisen pankkien liikearvojen tilipäätöskäsittelyn oikea-aikaisuudesta ja luotettavuudesta. Tutkimus voitaisiin tehdä arvorelevanssitutkimuksena vertaamalla osakemarkkinoiden osakehintareaktiota osaketuottoreaktion sijaan tai tarkastelemalla kyseisten pankkien markkina- ja kirja-arvon eroa.

LÄHTEET

- AbuGhazaleh, N., Al-Hares, O. & Haddad, A. 2012. The value relevance of goodwill impairments: UK evidence. *International Journal of Economics and Finance*. Vol. 4, No. 4, pp. 206-216.
- Ahmed, A.S. & Guler, L. 2007. Evidence on the Effects of SFAS 142 on the Reliability of Goodwill Write-Offs. *Working paper*.
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=989056 22.2.2014
- AICPA. 1959. Consolidated Financial Statements, Accounting Research Bulletin 51.
- Altunbas, Y. & Marqués D. 2008. Mergers and acquisitions and bank performance in Europe: The role of strategic similarities. *Journal of Economics and Business*, No. 60, pp. 204-222.
- Alves, S. 2013. The Association between Goodwill Impairment and Discretionary Accruals: Portuguese Evidence. *Journal of Accounting – Business & Management*, Vol. 20, No. 2, pp. 84-98.
- Barth, M.E. 2006. Including Estimates of the Future in Today's Financial Statements. *Accounting Horizons*, Vol. 20, No. 3, pp. 271-285.
- Barth, M.E. 1991. Relative Measurement Errors among Alternative Pension Asset and Liability Measures. *The Accounting Review*, Vol. 66, No. 3, pp. 433-463.
- Bartov, E., Lindahl, F. W. & Ricks, W. E. 1998. Stock Price Behavior around Announcements of Write-Offs. *Review of Accounting Studies*, Vol. 3, No. 4, pp. 327-346.
- Basu, S. 1999. Discussion of International Differences in the Timeliness, Conservatism, and Classification of Earnings. *Journal of Accounting Research*, Vol. 37, No. 3, pp. 89-99.
- Basu, S. 1997. The Conservatism Principle and the Asymmetric Timeliness of Earnings. *Journal of Accounting & Economics*, Vol. 24, No. 1, pp. 3-37.
- Beatty, A. & Weber, J. 2005. Accounting Discretion in Fair Value Estimates: An Examination of SFAS 142 Goodwill Impairments. *Journal of Accounting Research*, Vol. 44, No. 2, pp. 257-288.

- Bens, D., Heltzer, W. & Segal, B. 2011. The Information Content of Goodwill Impairments and SFAS 142. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, Vol. 26, No. 3, pp. 527-555.
- Bloomberg. 2013. EU Banks face \$270 billion goodwill hangover.
<http://www.bloomberg.com/news/print/2011-11-18/eu-banks-face-270-billion-goodwill-hangover-for-past-purchases.html> 20.11.2013
- Brown, S. J. & Warner, J.B. 1980. Measuring Security Price Performance. *Journal of Financial Economics*, Vol. 8, Issue 3, pp. 205-258.
- Bugeja, M. & Gallery, N. 2006. Is older goodwill value relevant? *Accounting & Finance*, Vol. 46, No. 4. pp. 519-535.
- Casu, B., Girardone, C. & Molyneux, P. 2006. Introduction to banking, *Pearson Education Limited*, Edinburgh.
- Chambers, D. & Finger, C. 2011. Goodwill non-impairments. *The CPA Journal*, Vol.8, Issue 2, pp. 38-41.
- Chen, C., Kohlbeck, M. & Warfield, T. 2008. Timeliness of Impairment Recognition: Evidence from the Initial Adoption of SFAS 142. *Advances in Accounting*, Vol. 24, No. 1, pp. 72-81.
- Chen, C., Kohlbeck, M. & Warfield, T. 2004. Goodwill valuation effects of the initial adoption of SFAS 142. *Working paper*.
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=534484 21.4.2014
- Churyk, N. 2005. Reporting goodwill: are the new accounting standards consistent with market valuations? *Journal of Business Research*, Vol. 58, No. 10, pp. 1353-1361.
- Cocris, V. & Ungureanu, M.C. 2007. Why are Banks Special? An Approach from the Corporate Governance Perspective? *Working paper*.
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1090291 13.6.2014
- Collins, D., Kothari, S. & Rayburn, J. 1987. Firm Size and Information Content of Prices with Respect to Earnings. *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 9, pp. 111-138.
- Davis, M. 2005. Goodwill Impairment: Improvement of Boondoggle? *The Journal of American Academy of Business, Cambridge*, Vol. 6, No.2, pp.230-236.

- Donnelly, T. & Keys, R. 2002. Business Combinations and intangible assets. *Australian CPA*, Vol. 72, No. 4, pp. 68-69.
- Duangploy O., Shelton, M. & Omer, K. 2005. The value relevance of goodwill impairment loss. *Bank Accounting & Finance*, Vol. 15, Issue 15, pp. 23-28.
- Duff & Phelps. 2013. 2013 U.S. Goodwill Impairment Study.
http://www.duffandphelps.com/SiteCollectionDocuments/Reports/2013_GWI2013%20FINAL%20REPORT.pdf 10.3.2014
- Ernst & Young. 2010. Impairment accounting- the basics of IAS 36 Impairment of Assets.
[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Impairment_accounting_the_basics_of_IAS_36_Impairment_of_Assets/\\$FILE/Impairment_accounting_IAS_36.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Impairment_accounting_the_basics_of_IAS_36_Impairment_of_Assets/$FILE/Impairment_accounting_IAS_36.pdf) 13.9.2014
- European Securities and Markets Authority. 2013. European enforces review of impairment of goodwill and other intangible assets in the IFRS financial statements.
<http://www.esma.europa.eu/system/files/2013-02.pdf> 21.9.2014
- Fan, J. & Wong, T. 2002. Corporate ownership structure and the informativeness of accounting earnings in East Asia. *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 33, No. 3, pp. 401-425.
- Federal Deposit Insurance Corporation. 2014. Historical Statistics on Banking.
<https://www2.fdic.gov/hsob/SelectRpt.asp?EntryTyp=10&Header=1> 5.9.2014
- Financial Accounting Standards Board. 2007. Business Combinations, Statement of Financial Accounting Standards No. 141, Connecticut.
- Financial Accounting Standards Board. 2006. Conceptual Framework for Financial Reporting: Objective of Financial Reporting and Qualitative Characteristics of Decision-Useful Financial Reporting Information. www.fasb.org/pv_conceptual_framework.pdf 29.1.2014
- Financial Accounting Standards Board. 2001. Goodwill and other intangibles, Statement of Financial Accounting Standards No. 142, Connecticut.
- Financial Accounting Standards Board. 1999. Business Combinations and Intangible Assets. Financial Accounting Series. Exposure draft.

- Financial Accounting Standards Board. 1997. Disclosures about Segments of an Enterprise and Related Information, Statement of Financial Accounting Standards No. 131, Connecticut
- Financial Accounting Standards Board. 1985. Elements of Financial Statements, Statement of Financial Accounting Concepts No. 6, Connecticut.
- Financial Accounting Standards Board. 1978. Statement of Financial Accounting Concepts No. 1. Objectives of Financial Reporting by Business Enterprises.
- Freeman, R. 1987. The Association between Accounting Earnings and Security Returns for Large and Small Firms. *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 9, pp. 195-228.
- Godfrey, J.M. & Koh, P.-S. 2009. Goodwill impairment as a reflection of investment opportunities. *Accounting & Finance*, Vol. 49, No. 1, 117-140.
- Gowthorpe, C. & Amat, O. 2005. Creative accounting: some ethical issues of macro- and micro-manipulation, *Journal of Business Ethics*, Vol. 57, 55-64.
- Gros, D. 2009. Transparency on banks' balance sheets? Centre for European Policy Studies. <http://www.ceps.eu/files/book/1798.pdf> 20.11.2013
- Hannan, T. H. & Pilloff, S. J. Will the Proposed Application of Basel II in the United States Encourage Increased Bank Merger Activity? Evidence from Past Merger Activity. Board of Governors of the Federal Reserve System <http://www.federalreserve.gov/pubs/feds/2004/200413/200413pap.pdf> 20.6.2014
- Hayn, C. & Hughes, P.J. 2006. Leading indicators of goodwill impairment. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, Vol. 21, Issue 3, pp. 223-265.
- Haw, I., Ho, S., Hu, B. & Wu, W. 2010. Analysts' Forecast Properties, Concentrated Ownership and Legal Institutions. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, Vol. 25, No. 2, pp. 235-259.
- Heffernan, S. 2005. Modern Banking. *John Wiley & Sons*, West Sussex.
- Henning, S.L., Lewis, B.L. & Shaw, W.S. 2000. Valuation of the components of purchased goodwill. *Journal of Accounting Research*, Vol. 38, No. 2, pp. 375-386.

- Hirschev, M. & Richardson, V. J. 2003. Investor Underreaction to Goodwill Write-Offs. *Financial Analyst Journal*, Vol. 59, Issue 6, pp. 75-84.
- Hirschev, M. & Richardson V. J. 2002. Information content of accounting goodwill numbers. *Journal of Accounting and Public Policy*, Vol. 21, No. 3, pp. 173-191.
- Holthausen, R.W. & Watts, R.L. 2001. The Relevance of the Value-Relevance Literature for Financial Accounting Standard Setting. *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 31, No. 1-3, pp. 3-75.
- Holthausen, R., Larcker, D. & Sloan. R. 1995. Annual Bonus Schemes and the Manipulation of Earnings. *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 19, Issue 1, pp. 29-74.
- IASB. 2008a. Business combinations. *International Financial Reporting Standard 3*, Lontoo.
- IASB. 2008b. Conceptual Framework for Financial Reporting: The Objective of Financial Reporting and Qualitative Characteristics and Constraints of Decision-Useful Financial Reporting Information. *Exposure Draft*, London: International Accounting Standards Board.
- http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Conceptual-Framework/EDMay08/Documents/conceptual_framework_exposure_draft.pdf 17.11.2013
- IASB. 2004a. Impairment of assets, *International Accounting Standard 36*, Lontoo.
- IASB. 2004b. Intangible assets, *International Accounting Standard 38*, Lontoo.
- Jahmani, Y., Dowling, W. & Torres, P. 2010. Goodwill impairment: a new window for earnings management? *Journal of Business & Economics Research*, Vol. 8, No. 2, pp. 19-23.
- Jarva, H. 2009. Do firms manage fair value estimates? An examination of SFAS 142 goodwill impairments. *Journal of Business Finance and Accounting*, Vol. 38, Issue 9/10, pp. 1059-1086.
- Jensen, M. C. & Meckling, W. H. 1976. Theory of the firm: managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of financial economics*, Vol. 3, No. 4, pp. 305-360.
- Johnson, T.L & Petrone, K.R. 1998. Is Goodwill an Asset? *Accounting Horizons*: Vol. 12, No. 3, pp. 293-303.

- Jones, J. 1991. Earnings Management during Import Relief Investigations. *Journal of Accounting Research*, Vol. 29, No.2, pp. 193-228.
- Jordan, C.E. & Clark, S.J. 2004. Big Bath Earnings Management: The Case of Goodwill Impairment under SFAS No. 142. *Journal of Applied Business Research*, Vol. 20, No. 2, pp. 63-70.
- Kerl, A. 2011. Target Price Accuracy. *Business Research*, Vol. 4, No. 1, pp.74-97.
- Leuz, C., Nanda, D. & Wysocki, P. 2003. Earnings management and investor protection: an international comparison. *Journal of Financial Economics*, Vol. 69, No. 3, pp. 505-527.
- Lev, B. & Zarowin, P. The Boundaries of Financial Reporting and How to Extend Them. *Journal of Accounting Research*, Vol. 37, No. 2, pp. 353- 386.
- Levine, R. 2004. The Corporate Governance of Banks: A Concise Discussion of Concepts and Evidence. *World Bank Policy Research Working Paper No. 3404*.
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=625281 15.6.2014
- Li, K. & Sloan, R. 2009. Has goodwill accounting gone bad? Working paper.
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1466271 16.11.2013
- Li, K., Amel-Zadeh, A. & Meeks, G. 2010. The Impairment of Purchased Goodwill: Effects on the Market Value” *Working paper*.
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=930979 20.2.2014
- Lye, A., Loh. C. & Tan, T. H. 2002. Asset Write-Offs – Managerial incentives and Macroeconomical Factors. *A Journal of Accounting, Finance and Business Studies*. Vol 38, No. 1, pp. 134-151.
- Macey, J. R. & O’Hara, M. 2003. The Corporate Governance of Banks. *FRBNY Economic Policy Review*.
- Marquardt, C. & Wiedman, C. 2004. How are earnings managed? An examination of specific accruals. *Contemporary Accounting Research*, Vol. 21, No. 2, pp. 461-491.
- Martin, D. & Bos, N. 2004. Consolidation Resumes, Again among Larger Banks. *Bank Accounting & Finance*, Vol. 17, No. 3, pp. 10-19.

- Massoud, M. & Raiborn, C. 2003. Accounting for goodwill: are we better off? *Review of Business*. Vol. 24, Issue 2, pp. 26-32.
- Masters-Stout, B., Costigan, M.L. & Lovata, L.M. 2008. Goodwill Impairments and Chief Executive Officer Tenure. *Critical Perspectives on Accounting*, Vol. 19, No. 8, pp. 1370-1383.
- Ojala, H. 2007. Essays on the value relevance of goodwill accounting, *HSE Print*.
- Palepu, K., Healy, P. & Peek, E. Business Analysis and valuation. *Cengage Learning*, Andover, 2013.
- Qasim A., Haddad, A. & Abughalazaleh N. 2013. Goodwill accounting in the United Kingdom: The effect of the International Financial Reporting Standards. *Working paper*. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2155197 17.11.2013
- Ramanna, K. 2008. Implications of unverifiable fair-value accounting: Evidence from the political economy of goodwill accounting. *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 45, pp. 253-281.
- Ramanna, K. & Watts, R. L. 2009. Evidence on the use of unverifiable estimates in required goodwill impairment. *Working paper*. <http://ssrn.com/abstract=1134943> 25.9.2013
- Ravlic, T. 2003. Goodwill hunting. *Australian CPA*, Vol. 73, No.3, pp. 69-70.
- Riedl, E.J. 2004. An Examination of Long-Lived Asset Impairments. *The Accounting Review*, Vol. 79, No. 3, pp. 823-852.
- Rochness, J., Rochness, H. & Ivancevich, S. 2001. The M&A game challenges. *Financial Executive*, Vol. 17, No. 7, pp. 22-25.
- Saastamoinen, J. & Pajunen, K. 2013. Do auditors perceive that there exists earnings management in goodwill accounting under IFRS? *Managerial Auditing Journal*. Vol. 28, No.3, pp. 246-260.
- Saastamoinen, J. & Pajunen, K. 2012. Goodwill Impairment Losses as Managerial Choices. *Working paper*. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2000690 12.6.2014

- Saastamoinen, J., Pajunen, K. & Ojala, H. 2013. Financial analysts' perceptions of goodwill accounting under IFRS. *Working paper*.
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2375652 27.5.2014
- Scott, W. 2003. *Financial Accounting Theory*. Pearson Education, Toronto.
- Sevin, S. & Schroeder, R. 2005. Earnings management: evidence from SFAS No. 142 reporting. *Managerial Auditing Journal*, Vol. 20, No. 1, pp. 47-54.
- Standard & Poors, 2012. Why U.S. and European banks' goodwill assets are under pressure
<http://www.standardandpoors.com/ratings/articles/en/eu/?articleType=HTML&assetID=1245332188059> 20.11.2013
- Strong, J.S. & Meyer, R. 1987. Asset writedowns: Managerial Incentives and Security Returns. *Journal of Finance*. Vol 42, Issue 3, pp. 643-661.
- Storå, J. 2013. Earnings management through IFRS goodwill impairment accounting in the context of incentives created by earnings targets. *Publications of Hanken School of Economics*.
- Troberg, P. 2007. IFRS and US GAAP: A Finnish Perspective. *Talentum Media Oy*.
- Turlea, E., Mocanu, M. & Radu, C. 2010. Corporate governance in the banking industry. *Accounting and management information systems*, Vol. 9, No. 3, pp. 379-402.
- Van Hulzen, P., Alfonso L., Georgakopoulos G. & Sotiropoulos, I. 2011. Amortization versus impairment of goodwill and accounting quality. *Working paper*.
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1978895 16.11.2013
- Watts, R. 2003. Conservatism in accounting Part I: Explanation and implications. *Accounting Horizons*, Vol. 17, pp. 207-221.
- Westman, H. 2009. Corporate governance in European banks: essays on bank ownership. *Hanken School of Economics*.
- Wines, G., Dagwell, R. & Windsor, C. 2007. Implications of the IFRS goodwill accounting treatment. *Managerial Auditing Journal*, Vol. 22, No. 9, 862-880.

Yu, F. 2008. Analyst coverage and earnings management. *Journal of Financial Economics*, Vol. 88, No. 2, pp. 245-271.

Zucca, L.J. & David, R. 1992. A Closer Look at Discretionary Writedowns of Impaired Assets. *Accounting Horizons*. Vol 6, Issue 3, pp. 30–41.